

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Pavlica

Mentorica: Doc. dr. Maja Garb

TRENDI V ORGANIZIRANJU IN IZVAJANJU
MIROVNIH OPERACIJ

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

KAZALO

UVOD	1
1 METODOLOŠKO – HIPOTETIČNI OKVIR	5
<i>1.1 OPREDELITEV PREDMETA PROUČEVANJA</i>	5
<i>1.2 OPREDELITEV CILJA PROUČEVANJA</i>	5
<i>1.3 METODOLOŠKI PRISTOP</i>	6
<i>1.4 STRUKTURA NALOGE</i>	6
<i>1.5 HIPOTEZE</i>	7
<i>1.6 OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV</i>	8
1.6.1 DEFINICIJA IZRAZA MIROVNA OPERACIJA	8
2 PRAVNI OKVIRI MIROVNIH OPERACIJ	11
<i>2.1 KRATEK ZGODOVINSKI PREGLED</i>	11
<i>2.2 DRUŠTVO NARODOV</i>	12
<i>2.3 ORGANIZACIJA ZDRUŽENIH NARODOV – OZN</i>	14
2.3.1 TEMELJNI VARNOSTNI MEHANIZMI OZN	15
3 TRENDI V ORGANIZIRANJU IN IZVAJANJU MIROVNIH OPERACIJ	22
<i>3.1 KREPITEV SODELOVANJA REGIONALNIH ORGANIZACIJ in KOALICIJ V MIROVNIH OPERACIJAH</i>	22
3.1.1 OVSE	24
3.1.2 NATO	28
3.1.3 OAS	31
3.1.4 AL	33
3.1.5 ASEAN	35
3.1.6 AU	36
3.1.7 ECOWAS	38
3.1.8 CIS	39
3.1.9 EU	41
3.1.10 MFO in MFN	45
3.1.11 DRUGE SUBREGIONALNE ORGANIZACIJE in KOALICIJE	47
3.1.12 USTREZNOST REGIONALNIH ORGANIZACIJ in KOALICIJ	50

3.2 VEČANJE ZAPLETENOSTI MIROVNIH OPERACIJ in NOVE NALOGE	53
3.2.1 TRADICIONALNE MIROVNE OPERACIJE	54
3.2.2 SODOBNE MIROVNE OPERACIJE	57
3.3 PORAST ŠTEVILA VZPOSTAVLJENIH MIROVNIH OPERACIJ	
<i>in vpliv tega dejstva na ostale trende</i>	62
3.3.1 PORAST ŠTEVILA VZPOSTAVLJENIH MIROVNIH OPERACIJ	62
3.3.2 PORAST ŠTEVILA SODELUJOČIH DRŽAV	64
3.3.3 PORAST ŠTEVILA SODELUJOČIH MIROVNIKOV	66
3.3.4 PORAST ŠTEVILA SMRTNIH ŽRTEV MED MIROVNIKI	69
3.3.5 PORAST STROŠKOV MIROVNIH OPERACIJ	70
3.4 SODELOVANJE CIVILISTOV in CIVILNE POLICIJE V MIROVNIH OPERACIJAH	73
4 ZAKLJUČEK	77
5 BIBLIOGRAFIJA	82
6 PRILOGE	90

SEZNAM GRAFOV in SLIK

1. Graf 3.3.1: Število vzpostavljenih mirovni operacij ZN od 1948 do 2005	62
2. Graf 3.3.2: Delež sodelujočih držav v mirovni operaciji OZN decembra 2004	65
3. Graf 3.3.3: Število pripadnikov mirovni sil OZN od 1947 do 2004	67
4. Graf 3.3.4: Sunkovita porast smrtnih žrtev med pripadniki mirovni sil ZN med 1991 in 2000	69
5. Graf 3.3.5: Stroški mirovni operacij ZN od 1947 do 2003	71
6. Slika 2.3.1.1: Štiri stopnje mednarodne intervencije po Generalnemu sekretarju B.B. Ghaliju, leta 1992 glede na njegovo poročilo Dnevni red za mir	18

UVOD

Varnost tako posameznika, nacionalne države kot tudi mednarodne skupnosti je pereč problem od daljne preteklosti pa vse do danes. Varnost posameznika je bila prvina, ki jo je le-ta skušal doseči z organiziranjem v določeno skupnost, odrekanjem določene lastne svobode v zameno za večjo lastno varnost. V 16., 17. stoletju se je v Evropi začelo rojstvo nacionalne države, s tem pa je prišlo tudi do težnje po nacionalni varnosti. Vse do danes je problem nacionalne varnosti ostal, v današnjih časih ga opredeljujemo kot varnost državnega naroda, ki zajema ohranitev nacionalnega ozemlja, zaščito življenja in ljudi ter njihove lastnine, utrditev mednarodnega statusa države ter ohranitev njene nacionalne suverenosti.

V mednarodni skupnosti lahko razumemo mednarodno varnost kot stanje mednarodnega reda, v katerem uživajo države varnost kot skupno dobrino, ki pa si jo zagotavljajo s svojo načrtno dejavnostjo za nenehno vzpostavljanje tega stanja, v katerem sta zagotovljeni pravica do razvoja in svobode pred zunanjim ogrožanjem ter do samoodločbe (*Grizold, Ferfila, 2000: 3*).

Z razvojem moderne evropske mednarodne skupnosti, ki ji je politične in pravne okvire delovanja postavil vestfalski mirovni kongres leta 1648, saj so bile z njim prvič določene teritorialne meje znotraj evropskega družbenega sistema, pa se je začela dejanska institucionalizacija zagotavljanja mednarodne varnosti (*Simoniti, 1995: 16–17*). Pozneje se je nadaljevalo tako z dunajskim kongresom leta 1814–15, s katerim je aliansa vzpostavila določeno stabilnost v Evropi, pa tudi s pariško mirovno konferenco leta 1919–20.

Mirovne operacije so se vzporedno razvijale skupaj z mednarodnimi organizacijami, rečemo lahko, da pred možnostjo medcelinskega transporta in pred rojstvom moderne nacionalne države ni bilo nobenih intenzivnih sodelovanj med državami, še manj pa kakšnih kolektivnih naporov glede globalne ali regionalne varnosti. Najzgodnejši dogodek, ki bi ga lahko opredelili kot kolektivna vojaška akcija na mednarodni ravni, so bili križarji. V 14. stoletju se je porodil predlog, ki pa ni bil nikoli izpeljan, to je, da bi se vzpostavila svetovna vlada, ki bi vključevala dogovore za mednarodno vojsko (*Diehl, 1994: 14*). Kot prvi primer mednarodnega sodelovanja pa lahko navedemo komisije na območju Rena in Donave, ki so bile uvedene v 19. stoletju po Napoleonovih vojnah, tako da so glavne sile

delovale v skladu z ohranitvijo *statusa quo*, ki je vključeval kolektivna vojaška delovanja. Konec 19. stoletja pa je bila vzpostavljena mednarodna misija na Kreti, ki je bila prva misija skupnih evropskih sil Velike Britanije, Francije, Avstro-Ogrske, Nemčije, Italije in Rusije ter je zajemala dejanska načela prvotnih mirovnih operacij (*Schmidl, 2000: 7–8*). V letu 1900 pa se je začela na Kitajskem vstaja Boxer, zato so bile ustanovljene združene sile več narodov za reševanje tujih delegacij v Pekingju med izbruhom nasilja, ki pa niso bile pod določenim poveljstvom, vendar pa jih lahko označimo kot predhodnice poznejših mirovnih operacij (*Diehl, 1994: 14*).

Do večjega, pomembnejšega delovanja na področju doseganja mednarodne varnosti pa je prišlo po koncu prve svetovne vojne, saj je bilo leta 1920 ustanovljeno Društvo narodov, prva mednarodna organizacija, ki je bila zasnovana na razumevanju kolektivne varnosti in prepovedi uporabe sile v odnosih med državama in samodejnimi sankcijami proti napadalcu ter naj bi zagotavljala mir na svetu in pospeševala mednarodno sodelovanje, vendar pa pri svojem delovanju ni bila dovolj uspešna (*Simoniti, 1995: 38–40*). Zato ga je po koncu druge svetovne vojne nadomestila Organizacija združenih narodov (OZN), ustanovljena leta 1945.

Ustanovna listina OZN opredeljuje za najpomembnejši cilj te organizacije ohranitev mednarodnega miru in varnosti z miroljubnimi sredstvi in v skladu z načeli pravičnosti in mednarodnega prava, zato sprejema kolektivne ukrepe za preprečitev in odpravo groženj miru, prav tako tudi prepoveduje in odpravlja agresije¹ in druge oblike ogrožanja miru ter urejuje ali rešuje mednarodne spore ali razmere, ki bi lahko ogrozile mir v svetu (*The Blue Helmets, 1990: 3*).

Mirovno posredovanje se je zadnjega pol stoletja, od konca druge svetovne vojne pa do danes, razvilo v prilagodljiv, mednarodno sprejemljiv način nadzora in preprečevanja mednarodnih konfliktov, ki je hkrati tudi učinkovit mehanizem podpore miroljubnim

¹ Opredelitev agresije je prvič uradno sprejeta šele leta 1974 z Resolucijo Generalne skupščine OZN, št. 3314. Agresija je kaznivo dejanje zoper mednarodni mir, za katero je predvidena individualna kazenska odgovornost. Prav tako pa je agresija opredeljena kot uporaba oboroženih sil neke države proti suverenosti, ozemeljski celovitosti ali politični neodvisnosti druge države ali pa taka uporaba oborožene sile, ki je na kateri koli način nezdržljiva z Ustanovno listino OZN. Agresivna vojna je hudodelstvo proti mednarodnemu miru in ima za posledico mednarodno odgovornost (*Bavcon, 1997: 90–92*).

političnim rešitvam. Rečemo lahko, da so mirovne operacije OZN neke vrste kompromis med v Ustanovni listini OZN zapisanimi sredstvi mirnega reševanja sporov in elementi vojaškega posredovanja, ki niti ni standardiziran, temveč se z različnimi pooblastili mandata prilagaja vsakemu posameznemu kriznemu žarišču (*Grizold, Ferfila, 2000: 199*).

V času hladne vojne, torej od leta 1948 naprej, ko je bila začeta prva prava mirovna operacija UNTSO (*United Nations Truce Supervision Organization*), katere namen je bil opazovanje, nadzor prekinitve ognja in preprečevanje incidentov na Bližnjem vzhodu, prvotno pa so jo sestavljali neoboroženi opazovalci, je bilo značilno za mirovne operacije oziroma operacije ohranjanja miru, da so bile izvajane pod okriljem OZN, potreben je bil mandat Varnostnega sveta OZN, za prihod in namestitve večnacionalnih mirovni sil je bilo potrebno soglasje in privolitev sprtih strani, pomembna je bila nepristranskost mirovni sil, uporaba sile pa je bila omejena na samoobrambo. V tistem času so mirovne operacije imele dve temeljni obliki delovanja, opazovalne misije in mirovne sile.

Po koncu hladne vojne konec osemdesetih let, ko je postala delitev sveta na dva pola preteklost, je prišlo do bolj učinkovite uporabe varnostnih mehanizmov OZN, pa tudi do vse večjega sodelovanja raznih območnih organizacij, kot so NATO, OVSE, Svet Evrope, pozneje Evropska unija, v mirovni operacijah, predvsem zaradi sprememb v mednarodni skupnosti ter vse obsežnejšega dela in prezasedenosti OZN. Pojavilo se je namreč večje število kriznih žarišč, zato so se potrebe po mirovni posredovanjih močno povečale. Prva sodobna operacija ohranjanja miru je bila operacija UNGOMAP (*UN Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan*) leta 1988, končala se je leta 1990 in je imela nalogo nadzora nad umikom sovjetskih čet iz Afganistana (*The United Nations, 2005: www.un.org/Depts/dpko/missions/ungomap/mandate.html*).

V prvih štiridesetih letih delovanja Organizacije združenih narodov, vse do leta 1985, je bilo vzpostavljenih le trinajst mirovni operacij. V zelo kratkem obdobju po koncu hladne vojne v devetdesetih letih pa je bilo vzpostavljenih kar preko trideset mirovni operacij, ki so bile organizirane kot opazovalne misije in operacije za ohranitev miru.

Spremembe, ki so se odvijale v zadnjih petdesetih letih v mednarodni skupnosti tako na političnem kot na varnostnem področju, so bile zelo velike in korenite, kar je tudi vplivalo na zagotavljanje miru in varnosti v svetu. Zato so se pojavljali novi trendi v organiziranju

in izvajanju mirovnih operacij, ki so se z leti spreminjali, saj so bile potrebne spremembe za njihovo uspešno delovanje. Nekatere mirovne misije v preteklosti (Kongo, Somalija) so se namreč izkazale kot neuspešne in neučinkovite.

Skozi študij sem se vseskozi srečevala in ukvarjala z dogodki ter dejstvi različnih mirovnih operacij ter z organizacijami, ki jih izvajajo. Tema me je vedno zanimala, zato sem jo izbrala tudi za svoje diplomsko delo, hkrati pa me je pri tem podprla tudi pobuda mentorice, da preučevanje trendov v organiziranju in izvajanju mirovnih operacijah doslej ni bilo dovolj obravnavano v diplomskih delih. Zato je namen pričujočega diplomskega dela z metodo analize in interpretacije primarnih, sekundarnih pisnih virov in spletnih virov ter z deskriptivno metodo ugotoviti, kateri trendi so se pojavljali, zakaj so se pojavili in v kakšni meri ter kako so le-ti vplivali na organiziranje in izvajanje mirovnih operacij zadnjega pol stoletja. Predstavila bom pravne okvire mirovnih operacij ter tako pojasnila, zakaj in kako sploh pride do vzpostavitve mirovnih operacij oziroma operacij v podporo miru. Prav tako bom predstavila ugotovljene trende, kot so tako porast števila vzpostavljenih mirovnih operacij, večje sodelovanje držav velesil kot tudi regionalnih organizacij, nove naloge mirovnikov in vse večje sodelovanje policistov v mirovnih misijah ter nevladnih organizacij. S preučeni in predstavljenimi podatki bom poskušala v zaključku podati ugotovitve in potrditi ali ovreči zastavljene hipoteze.

1 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

1.1 OPREDELITEV PREDMETA PREUČEVANJA

Diplomsko delo z naslovom *Trendi v organiziranju in izvajanju mirovnih operacij* se ukvarja s preučevanjem in obdelavo podatkov o mirovnih operacijah od njihovega uradnega začetka leta 1948 do danes. Glede na spreminjanje odnosov v mednarodni skupnosti od konca druge svetovne vojne naprej je prišlo tudi pri izvajanju mirovnih operacij do sprememb, nastajali so različni trendi tako v organiziranju kot tudi pri izvajanju mirovnih operacij, predvsem pri izvajanih mirovnih operacij pod okriljem Organizacije združenih narodov in drugih regionalnih varnostnih organizacij. Treba je opredeliti mednarodne in medvladne organizacije, kot so Organizacija združenih narodov, NATO, Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi, Svet Evrope, Evropska unija, Arabska liga, Afriška unija, saj imajo le-te pri mirovnih operacijah največjo vlogo. Treba je opredeliti vrste mirovnih operacij, njihovo tipologijo, trajanje in uspešnost, kje so se odvijale, pod katerim okriljem so bile vzpostavljene, in tako s pomočjo različnih dobljenih podatkov ugotoviti ter opredeliti ugotovljene trende.

1.2 OPREDELITEV CILJA PREUČEVANJA

Cilji mojega diplomskega dela so preučiti čim več razpoložljivih primarnih in sekundarnih pisnih virov ter internetnih virov, ki zadevajo tematiko mojega dela, ter predstaviti ugotovljene trende v organiziranju in izvajanju mirovnih operacij. Trendi, ki sem jih zasledila v omenjenih virih, so predvsem porast števila vzpostavljenih mirovnih operacij, večje sodelovanje držav velesil in regionalnih organizacij, nove naloge mirovnikov ter tudi vse večje sodelovanje policistov v mirovnih misijah in nevladnih organizacij. Zato pridobljene podatke uporabim za predstavitev, zakaj in kako je do teh trendov sploh prihajalo, hkrati pa zastavljene hipoteze služijo kot usmeritev pri pisanju.

1.3 METODOLOŠKI PRISTOP

V diplomskem delu so uporabljene različne metode preučevanja, osnovni in hkrati prevladujoči pristop pa je bila uporaba *metode analize in interpretacije pisnih virov*, ki temelji na preučevanju in analizi podatkov iz razpoložljivih primarnih in sekundarnih pisnih virov ter je bila uporabljena za doseg nekega splošnega razumevanja obravnavane tematike, urejanja virov ter njihovega presojanja o uporabnosti za diplomsko delo. *Opisna oziroma deskriptivna metoda* služi za opis, analizo, razumevanje in vzroke trendov ter prvotno za predstavitev in opredelitev različnih varnostnih organizacij, njihovega sodelovanja v organiziranju in izvajanju mirovnih operacij, vrste mirovnih operacij. Uporabljena je tudi *metoda statistične obdelave podatkov* o začetku mirovnih operacij po letih oziroma obdobjih in njihovem trajanju. Prav tako sem z *analitično-sintetično metodo* najprej z analizo razstavila posamezne dele virov in jih po preučitvi s sintezo povezala v neko novo celoto ter tako predstavila svoje ugotovitve.

1.4 STRUKTURA NALOGE

Diplomsko delo sestavljajo kazalo, uvod, metodološko-hipotetični okvir, vsebinski del, zaključek in seznam bibliografije. V uvodu je podana splošna zgodovinska predstavitev, zakaj do mirovnih operacij prihaja, katere spremembe se dogajajo in kako prihaja do trendov. V metodološkem delu so opredeljeni predmet in cilji preučevanja, hipoteze in osnovni pojmi. V vsebinskem delu predstavljam pravne okvire mirovnih operacij, torej v okviru katerih mednarodnih in regionalnih organizacij se vzpostavljajo, in ugotovljene trende, do katerih prihaja v organiziranju in izvajanju mirovnih operacij, kot so porast števila vzpostavljenih mirovnih operacij, večje sodelovanje držav velesil in regionalnih organizacij, nove naloge mirovnikov in vse večje sodelovanje policistov ter nevladnih organizacij v mirovnih misijah. V zaključku povzemam ugotovitve in potrditve zastavljenih hipotez. Na koncu je priložen tudi seznam preučene in uporabljene literature oziroma bibliografije, na katero sem se sklicevala.

1.5 HIPOTEZE

Pričujoče diplomsko delo bo na podlagi preučevanih dejstev potrdilo oziroma ovrglo naslednje zastavljene hipoteze:

- 1. Več kot pol stoletja je Organizacija združenih narodov s svojimi mirovnimi operacijami pomagala zagotavljati bolj stabilen svet, širila je demokracijo, varovala človekove pravice, preprečevala in končevala konflikte v mednarodni skupnosti ter posledično preprečevala razširitev vojne. V devetdesetih letih, po koncu hladne vojne, ki je prinesla korenite spremembe v mednarodni skupnosti, pa so mirovne operacije dobile nov pomen in zagon. Združeni narodi so se soočili z vse večjo odgovornostjo na področju mirovnih operacij, zato so se v organiziranju in izvajanju mirovnih operacij pojavili novi akterji. Združeni narodi so za izvajanje mirovnih operacij vse bolj začeli pooblaščati mednarodne in regionalne organizacije, kot so NATO, Evropska unija, OAS, ECOWAS in druge. Prva hipoteza se glasi: Zaradi razbremenitve OZN in večje primernosti mednarodnih ter regionalnih organizacij za delovanje v svojih regijah vstopa v sodobne večdimenzionalne mirovne operacije vse večje število mednarodnih in regionalnih akterjev.*
- 2. Druga delovna hipoteza: Zaradi sprememb v mednarodni skupnosti in boljšega razumevanja držav članic OZN po letu 1990 je prišlo do dramatičnega povečanja števila sprejetih in izvajanih mirovnih operacij OZN ter drugih mednarodnih in regionalnih organizacij s privolitvijo Varnostnega sveta OZN.*
- 3. Tretja delovna hipoteza: Trendi v organiziranju in izvajanju mirovnih operacij so se pojavili tudi v uporabi vojaških sil, saj so dobili mirovniki nove naloge, kot so na primer nadzor in izvajanje volitev, ki so postale sestavni del sodobnih mirovnih operacij, vse večjo vlogo pa so začele dobivati civilne komponente, še posebej civilna policija, ki skupaj z vojaško komponento tvorijo sodobne večdimenzionalne mirovne operacije.*

1.6 OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV

TREND

Na splošno smer razvoja; v statistiki pa dolgoročna temeljna smer razvoja, od katere odstopajo občasna sezonska in konjunktorna nihanja (*Javornik, 1998: 4.451*).

MIROVNE OPERACIJE

V strokovni literaturi se pojavljajo različne opredelitve mirovnih operacij več avtorjev, katerih pogledi se med seboj razlikujejo.

1.6.1 DEFINICIJA IZRAZA MIROVNA OPERACIJA

Definicija OZN označuje mirovne operacije kot dejanja OZN, ki vključujejo uporabo oboroženih sil, vendar brez uporabe prisilnih sredstev, z namenom ohranitve ali vzpostavitve mednarodnega miru in varnosti na spornih območjih. Te operacije temeljijo na prostovoljnosti in sodelovanju (*The Blue Helmets, 1990: 4*).

Mirovne operacije so vse oblike vojaških in nevojaških dejavnosti za vzpostavitev ter ohranjanje mednarodnega miru. Zanje je značilno, da imajo mednarodni mandat, običajno s strani mednarodne organizacije, najbolj pogosto in zaželeno s strani Varnostnega sveta OZN, izvajajo jih mednarodne in regionalne organizacije ali *ad hoc* koalicije držav ter sile in osebje v večnacionalni sestavi, potekajo pa zaradi vzpostavitve ali ohranitve *statusa quo* oziroma zagotovitve mirnega in dogovorjenega prehoda iz *statusa quo* v neko drugo obliko politične skupnosti, in sicer v dobro lokalnega prebivalstva. Niso namenjene zasedbi ali pripojitvi ozemlja in potekajo tako, da povzročajo čim manjšo škodo in ob uporabi minimalne sile (*Jelušič, 2003: 630*).

Mirovne operacije lahko razumemo kot dejavnost preprečevanja, zadrževanja, umirjanja in prenehanja sovražnosti tako v posamezni državi kot med državami; kot dejavnost, ki je organizirana v Združenih narodih z namenom preprečiti izbruh konfliktov, vzpostavljati, vzdrževati in izgrajevati mednarodni mir in varnost, vse to pa z nenasilnimi sredstvi, saj je njeno glavno orožje miroljubno posredovanje (*Grizold, 1999: 44*).

Mirovne operacije, lahko tudi operacije ohranjanja miru (*Peacekeeping operations*), so skupek razporejenih nevtralnih, lahkooboroženih sil, ki sledijo prenehanju oboroženih sovražnosti in z dovoljenjem države, na ozemlju katere so sile nameščene, z namenom odvrniti in preprečiti ponovitev vojaškega konflikta ter predstavljati okolje, v katerem bi se nesoglasja najlažje reševala na miren način. Vsebujejo naloge, kot so opazovanje, razporeditev, vzdrževanje reda in miru, humanitarne akcije, vendar pa vse te funkcije niso nujno povezane med seboj in so glede na situacijo tudi različno zastopane (*Diehl, 1994: 13*).

Mirovne operacije so lahko opredeljene kot dejanja Združenih narodov, ki so pod njihovim poveljstvom in nadzorom, v soglasju z vsemi stranmi v konfliktu, z namenom preprečitve sovražnosti in ohranitve miru, v duhu kolektivne varnosti vseh članic OZN in z njihovim vojaškim in drugim osebjem ter opremo, pri čemer delujejo nepristransko in z minimalno uporabo sile (*Goulding, 1993: 455*).

Če pogledamo vse te definicije, lahko povzamemo, da so mirovne operacije skupek delovanj različnih mednarodnih organizacij (predvsem pod okriljem OZN), ki z večnacionalnimi mirovnimi silami poskušajo nepristransko posredovati na konfliktnem področju z uporabo predvsem nevojaških sredstev in v skrajnem primeru tudi z uporabo vojaških sredstev, da bi preprečili izbruh konfliktov oziroma spopadov, če pa do njih pride, do vzpostavitve in ohranitve mednarodnega miru ter varnosti na konfliktnih območjih.

V svojem diplomskem delu največkrat uporabljam kot nek splošen termin besedno zvezo mirovne operacije, s katero sem poimenovala uporabo določenih vojaških in nevojaških sil v mirovne namene. Po mnenju Jelušičeve (*2003: 629*) je izraz mirovna operacija v slovenskem jeziku dolgo veljal kot sopomenka za operacije za ohranjanje miru, danes pa razlikujemo med več različnimi mirovnimi delovanji in je bilo treba oblikovati pojmovne ustreznice za operacije za ohranjanje miru (*Peacekeeping*), operacije za ustvarjanje miru (*Peace Making*), operacije za graditev miru (*Peace Building*), operacije preventivne diplomacije (*Preventivne Diplomacy*) in operacije za vsiljevanje miru (*Peace Enforcement*). Izraz mirovna operacija naj bi bil najbolj primeren kot pojmovna ustreznica za angleška izraza *Peace Operations* in *Peace Support Operations*. Mednarodne organizacije uporabljajo različne besedne izraze za mirovne operacije, OZN je dejansko začel uporabljati termin *Peace Operations* po Brahimijevem poročilu leta 2000.

Uporabljata pa se še dva pojma, to sta operacije v podporo miru (*Peace Support Operations*) in vojaške nevojne operacije (*Military Operations Other Than Wars – MOOTW*); slednji termin se uporablja v ameriški vojaški doktrini za vojaške operacije, ki imajo glavni cilj, da preprečujejo izbruh vojne, razrešujejo konflikte, ohranjajo mir in podpirajo civilno politično oblast na kriznih območjih.

Po definiciji NATO obstaja več delitev operacij za podporo miru (*Peace Support Operations – PSO*): so večfunkcionalne operacije, ki vključujejo vojaške sile ter diplomatske in humanitarne agencije. Oblikovane so tako, da izpolnjujejo humanitarne cilje ali dolgoročne politične ureditve ter so vodene, podprte s strani mandata OZN ali OVSE, ki vključujejo operacije za ohranjanje miru (*Peacekeeping Operations*), operacije za vsiljevanje miru (*Peace Enforcement*), ukrepe za preprečevanje spopadov (*Conflict Prevention*), operacije za ustvarjanje miru (*Peacemaking*), operacije za izgradnjo miru (*Peace Building*) in humanitarne operacije (*Humanitarian Operations*) (*Joint Warfare Publications 3-50: 1–2*).

V Evropski uniji termin mirovna operacija sicer ni uveljavljen, vendar so dejavnosti, ki se izvajajo v operacijah s področja skupne varnostne in obrambne politike EU, primerljive z operacijami, ki jih izvaja OZN in za katere kljub njihovim različnim mandatom uporabljamo splošen termin mirovna operacija. EU uporablja za poimenovanje uporabe vojaških sredstev za utrjevanje in vzdrževanje miru predvsem termin vojaško krizno upravljanje (*Garb, Ober, 2005: 487–488*).

Mednarodne mirovne organizacije imajo različne izraze za poimenovanje mirovnih aktivnosti, lahko bi rekli, da iščejo nek skupen termin za poimenovanje mirovnih operacij, kar bi lahko označila tudi kot svojevrsten trend iskanja primernega skupnega izraza za izvajanje mirovnih aktivnosti.

2 PRAVNI OKVIRI MIROVNIH OPERACIJ

2.1 KRATEK ZGODOVINSKI PREGLED

Začetek in razvoj različnih mednarodnih organizacij,² ki naj bi zagotavljale varnost državam in hkrati zagotavljale mednarodni mir, se je pojavil že na začetku 19. stoletja, ko so nastale prve stalne mednarodne organizacije in so se imenovale rečne komisije in pa administrativne unije, predhodnice teh pa so bili posamezni kongresi in diplomatske konference tedanjih držav. Zelo pomembno obdobje na področju mednarodnih varnostnih organizacij je bilo po koncu prve svetovne vojne, ko je bila leta 1919 na versajski mirovni konferenci ustanovljena Mednarodna organizacija dela in pa najbolj pomembna Liga narodov oziroma Društvo narodov kot sistem kolektivne varnosti, ki ga je po koncu druge svetovne vojne leta 1945 nasledila Organizacija združenih narodov.

Z začetki mednarodnih organizacij povezujemo tudi začetke mirovnih operacij, saj so se razvijale vzporedno z razvojem le-teh. Dejansko so bile mirovne operacije instrument zunanje politike vse od 19. stoletja predvsem zaradi naraščajočega mednarodnega sodelovanja med državami, delno pa tudi zaradi tehničnega napredka. Po letu 1918 so bile mirovne operacije največkrat vzpostavljene po podpisu mirovnega sporazuma na področjih, kjer je bila prihodnost dežel določena s plebiscitom, z namenom ohraniti red in mir. V obdobju med obema svetovnima vojnama v letih 1934–35 pa je bila organizirana večnacionalna mirovna operacija, sestavljena iz 3.300 policistov iz Velike Britanije, Italije, Nizozemske, Švedske in Čehoslovaške, ki so bili nameščeni v Nemčiji (na območju Saar) z namenom preprečiti vstajo nacistov (*Schmidl, 2000: 9*).

Prva mednarodna prizadevanja kolektivnih vojaških dejanj so imela kar nekaj skupnih značilnosti: delovanje *ad hoc*, organiziranje in postavitve sil le, ko se pojavi potreba in

² Mednarodne organizacije lahko delimo na vladne (meddržavne) in nevladne (NGO) mednarodne organizacije; splošne (npr. OZN, Svet Evrope...) in specializirane (npr. UNESCO) mednarodne organizacije; univerzalne (npr. OZN) in regionalne (npr. OAS, Arabska liga...) mednarodne organizacije ter na deliberativne in supranacionalne mednarodne organizacije, kot je Evropska unija (*Degan, 2000: 413–420*).

glede na vrsto kriz, mednarodno opazovanje; obstaja malo precedensov, ki bi jim sledili, saj izvajajo naloge brez posebnega poveljstva, pogosto z zelo malo koordinacije med nacionalnimi silami. Neučinkovitost v izvajanju pa je bila tudi posledica tega, da se je doseganje varnosti mednarodnega miru razlikovalo od interesov glavnih državnih sil (*Diehl, 1994: 14–15*).

2.2 DRUŠTVO NARODOV

Društvo narodov (DN) je bilo ustanovljeno kot del Pariškega mirovnega sporazuma leta 1919–20, po koncu prve svetovne vojne, ko je bila želja mednarodne skupnosti, da bi ta vojna končala vse vojne. Zato so ustanovili in oblikovali prvo splošno, namensko, univerzalno člansko organizacijo, ki je imela ekonomske in socialne funkcije, glavni namen pa je bil zagotoviti mednarodni mir in varnost s kolektivnimi pogajanja in dejanja.

Vpletenost Društva narodov leta 1925 v grško-bolgarsko krizo je doprinesla k ustanovitvi novega precedensa, ki je pozneje formiral osnove za opazovalne misije in tudi poznejše mirovne operacije, saj je Svet DN zahteval pred odobritvijo poizvedovalne misije, da se prekine ogenj oziroma vzpostavi premirje (*Diehl, 1994: 18*).

Mirovna delovanja so bila še vedno organizirana tako kot v preteklosti, na osnovi *ad hoc*. Kljub neuspehu kolektivnih varnostnih dogovorov je bilo DN dejavno v več nesoglasjih in krizah, izvajati pa je začelo funkcijo opazovalnih misij in poizvedovalnih misij (le-te so ponudile precedens za nadaljnje opazovalne misije, saj so raziskale razmere in predlagale mirne rešitve).

Leta 1931, ko je Japonska napadla Mandžurijo in je Kitajska zaprosila DN za pomoč, ki pa ni bila uspešna, se je pokazala nesposobnost in nepripravljenost glavnih sil, da bi delovale proti svojim interesom, k temu pa je prispevalo tudi dejstvo odsotnosti ustanovljenih mehanizmov in pomanjkanje sil (*Diehl, 1994: 16–17*).

Prvi pravi primer mednarodne opazovalne misije, sestavljene iz mednarodnih sil, je bila akcija v Saaru v Nemčiji v letu 1934–35, ko so bile sile pod poveljstvom DN, predstavljal

jih je (in tudi poveljeval) general J. E. S. Brind. Njihova naloga je bila patroljirati po območju brez nasilja in s svojo prisotnostjo preprečevati vstajo nacistov. Ta misija je bila pomembna zato, ker je predstavljala prvo pravo uporabo več mednarodnih sil ter zaradi poročila generala Brinda, ki je vsebovalo priporočila za opazovalne in mirovne misije v prihodnosti, v katerem je predlagal, da naj bi sile v prihodnjih operacijah prihajale iz držav, ki nimajo nobenih glavnih interesov v tem konfliktu; potrebno je majhno število vojakov za operacijo, ker je boljši moralni vpliv, saj se s tem potrjuje odsotnost prisile (*Diehl, 1994: 19–20*).

DN v svojem delovanju ni bilo najbolj uspešno, saj ni uspelo preprečiti agresije Japonske, Italije in na koncu še Nemčije, začela se je druga svetovna vojna. Vendar ne moremo reči, da je bilo delovanje DN neuspešno, saj je ustanovilo procedure in precedense o pravilnem časovnem načrtovanju in oblikovanju mednarodnih intervencij, ki so bili začetni temelj za delovanje Organizacije združenih narodov, ki je nasledila DN. Te procedure in precedensi so bili: intervencija je bolj uspešna, če velike sile niso bile neposredno vpletene; intervencija je bolj uspešna, kadar sovražnost ne preraste v popoln konflikt, ampak je lažje vzpostaviti premirje na manjši stopnji vojaškega konflikta; podpora upornikom je kritična za vsako akcijo DN, tudi pri končnih razrešitvah; intervencija je uspešna z ustanovitvijo nevtralne cone ali demarkacijske linije. Vendar pa DN ni bilo sposobno oblikovati stalnih sil ali določiti smernic za njihovo vodenje (*Diehl, 1994: 20*).

Po koncu druge svetovne vojne je zaradi očitnega nezadovoljivega delovanja za vzpostavljanje in vzdrževanje mednarodnega miru in varnosti Društvo narodov prenehalo s svojim delovanjem. Njegovo delo je prevzela oziroma nasledila Organizacija združenih narodov.

2.3 ORGANIZACIJA ZDRUŽENIH NARODOV – OZN³

Ustanovna listina (UL) OZN je bila podpisana 26. junija 1945 v San Franciscu, ZDA, njen temeljni namen pa je ohranitev mednarodnega miru in varnosti. Listina je začela veljati 24. oktobra 1945, ko je večina držav podpisnic predložila ratifikacijske dokumente.

Članice⁴ OZN morajo izpolnjevati svoje obveznosti, ki so napisane v Ustanovni listini, svoje mednarodne spore morajo urejati z miroljubnimi sredstvi, vzdržati se morajo vsake grožnje s silo in uporabe sile na način, ki je v nasprotju s cilji OZN. Države morajo nuditi organizaciji pomoč pri dejanjih, ki jih izvaja v skladu z Ustanovno listino, ne smejo pa nuditi pomoči kateri koli državi, proti kateri organizacija izvaja preventivne ukrepe ali akcije.

Organizacija združenih narodov se ne vmešava v notranje pristojnosti posameznih držav, razen ko gre za akcije, ki naj bi s silo dosegle spoštovanje obveznosti neogrožanja miru ter akcije v primeru agresije (*Stalna misija RS pri OZN: www.un.int/slovenia/sistem.html*).

Ustanovna listina si prizadeva za oblikovanje jasnih mehanizmov za preprečevanje in odpravo kriznih razmer, ki lahko ogrožajo mednarodni mir in varnost, ter določa organizacijsko strukturo OZN, ki naj bi uresničevala sistem kolektivne varnosti, ki jo sestavlja šest organov: **Generalna skupščina** (*The General Assembly*), ki ima posredno pomembno vlogo na področju mirovnih operacij, saj na svojih letnih rednih zasedanjih sprejema proračun organizacije, znotraj katerega so zelo pomembna sredstva, namenjena izvajanju mirovnih operacij; **Varnostni svet** (*The Security Council*), kateremu Ustanovna listina OZN določa s V. poglavjem posebne pravice za opravljanje dolžnosti ohranjanja mednarodnega miru in varnosti, te pravice pa mu omogočajo takojšnje in učinkovito ukrepanje, saj lahko razišče vsak spor ali položaj, ki bi utegnil pripeljati do trenja med državami; če spor preraste v oborožen spopad, je prva naloga Varnostnega sveta, da ta

³ O OZN je bilo napisanih veliko diplomskih del FDV, tako da splošnih dejstev o sami organizaciji ne obravnavam podrobno. Prikazujem samo stvari, ki so predvsem povezane z mirovnimi operacijami, za pridobitev podrobnejših podatkov o OZN pa navajam eno od diplomskih del: Kralj, Andrej (2004): OZN kot sodobna varnostna struktura, FDV.

⁴ Države članice OZN so skoraj vse države sveta, Slovenija je bila sprejeta 22. 5. 1992, leta 1998–99 je bila članica Varnostnega sveta OZN (*The United Nations, 2005: www.un.org/Overview/unmember.html*).

spopad čim hitreje zaustavi. Varnostni svet sme odločati o uporabi prisilnih ukrepov, ekonomskih sankcij ter kolektivnih vojaških akcij, mirno reševanje sporov ali prisilno akcijo lahko zaupa regionalnim dogovorom ali ustanovam. Cilj teh ukrepov je obnova legalnosti in vzpostavitev *statusa quo ante* ter posledično prenehanje ogrožanja mednarodnega miru in varnosti (*Stalna misija RS pri OZN: www.un.int/slovenia/sistem.html*). **Ekonomski in socialni svet** (*The Economic and Social Council*); **Skrbniški svet** (*The Trusteeship Council*); **Meddržavno sodišče** (*The International Court of Justice*); **Sekretariat** (*The Secretariat*), med katerega najpomembnejšimi nalogami je opozarjanje Varnostnega sveta na katero koli zadevo, ki bi po njegovem mnenju utegnila ogroziti ohranitev mednarodnega miru in varnosti. Nima pa pristojnosti samostojnega oblikovanja mirovnih sil ali opazovalnih misij, v vsako misijo lahko vključi le lastne posebne odposlance (*Ustanovna listina OZN, 1992: 49–51*).

2.3.1 TEMELJNI VARNOSTNI MEHANIZMI OZN

V prvem poglavju Ustanovne listine OZN so opredeljeni dokumenti in praksa delovanja organov organizacije, ki obsegajo tri skupine varnostnih mehanizmov za preprečevanje nesoglasij in konfliktnih situacij v mednarodni skupnosti. Ti trije varnostni mehanizmi so naslednji: *mehanizmi mirnega reševanja sporov* (VI. poglavje UL OZN), *akcije ob ogrožanju miru, kršitvah miru in agresivnih dejanjih* (VII. poglavje UL OZN) ter tretji varnostni mehanizem, ki obsega najpomembnejši del v tem diplomskem delu in kateremu je namenjeno največ pozornosti, to so *mirovne operacije OZN*, ki jih ne moremo uvrstiti niti v VI. niti v VII. poglavje UL OZN, saj jih UL OZN prav posebej ne predvideva oziroma opredeljuje.

VI. poglavje UL OZN – MEHANIZMI MIRNEGA REŠEVANJA SPOROV

V to poglavje (členi št. 33–38) spadajo mehanizmi mirnega reševanja sporov, kjer je v 33. členu UL OZN zapisano, da si morajo stranke v katerem koli sporu, katerega nadaljevanje bi utegnilo ogroziti ohranitev mednarodnega miru in varnosti, prizadevati za to, da se spor reši na miren način, s splošno priznanimi sredstvi mirnega reševanja sporov, to je s

pogajanjem, anketo, s posredovanjem, s spravo, z razsodništvom, s sodno rešitvijo, z regionalnimi dogovori ali pa z drugimi mirnimi sredstvi po njihovi lastni izbiri.⁵

Ko zgoraj navedena sredstva niso dovolj uspešna, daje 34. člen UL OZN pravico Varnostnemu svetu OZN, da razišče nastali spor oziroma nastalo konfliktno situacijo, ki bi utegnila ogroziti mednarodni mir in varnost. Varnostni svet lahko predlaga sprtim strankam ustrezne postopke in načine mirnega reševanja sporov, pri tem pa je pomembno, da je dolžan Varnostni svet upoštevati navodilo, da naj bi sprte stranke izročale svoje pravne spore meddržavnemu sodišču v Haagu, v skladu z določili statuta tega sodišča (*Ustanovna listina OZN, 1992: 19*).

VII. poglavje UL OZN – AKCIJE OB OGROŽANJU MIRU, KRŠITVAH MIRU IN AGRESIVNIH DEJANJIH

Ta sklop varnostnih mehanizmov zajema predvsem člene št. 39–51 UL OZN, ki se nanašajo na delovanje Varnostnega sveta OZN pri ogrožanju in kršitvi mednarodnega miru. Varnostni svet z njimi pridobi pooblastila, da ugotovi, ali obstajajo grožnje mednarodnemu miru in varnosti, ter da se na podlagi tega odloči za ustrezno ukrepanje za ponovno vzpostavitev mednarodnega miru.

41. člen daje Varnostnemu svetu pravico, da se sme odločiti, katere ukrepe, ki ne vključujejo uporabe oboroženih sil, sme uporabiti, da bi izvršil svoje odločitve, ne sme pa pozvati članic OZN, da bi te ukrepe izvedle. Ti ukrepi pa so naslednji: popolna ali delna prekinitev ekonomskih odnosov in železniških, pomorskih, zračnih, poštnih, telegrafskih, radijskih in drugih komunikacijskih sredstev ter pretrganje diplomatskih odnosov (*Ustanovna listina OZN, 1992: 22–23*).

Če bi Varnostni svet menil, da ukrepi, ki so določeni v 41. členu, ne bi ustrezali, oziroma so se pokazali kot neustrezni, pa sme Varnostni svet z zračnimi, pomorskimi ali kopenskimi silami izvesti akcijo, kakršna bi se mu zdela potrebna za ohranitev ali vzpostavitev mednarodnega miru in varnosti. Ta akcija lahko zajema demonstracije,

⁵ Po Deganu so mehanizmi mirnega reševanja sporov naslednji: 1. diplomatska sredstva: enakopravni razgovori med sprtima stranema, dobre usluge in posredovanje tretje osebe – mediacija; 2. institucionalizirana sredstva: preiskava – anketa in miritev – konciliacija; 3. sredstva obvezujoče presoje: arbitraža in reševanje spora na stalnem mednarodnem sodnem telesu (*Degan, 2000: 728–750*).

blokade in druge operacije, ki se izvedejo z zračnimi, pomorskimi ali kopenskimi silami članic OZN.

»VI. in pol« poglavje UL OZN – MIROVNE OPERACIJE OZN

Mirovni operacij oziroma operacij za ohranjanje miru dejansko ne moremo uvrstiti niti v VI. niti v VII. poglavje Ustanovne listine OZN, zato ta mehanizem poimenujemo poglavje »VI. in pol«. ⁶ Pojem lahko opredelimo tudi tako, da rečemo, da so mirovne operacije OZN neke vrste kompromis med v UL OZN zapisanimi sredstvi mirnega reševanja sporov in elementi vojaškega posredovanja, ki niti ni standardiziran, temveč se z različnimi pooblastili mandata prilagaja vsakemu posameznemu kriznemu žarišču (*Grizold, Ferfila, 2000: 199*).

Do leta 1990 so bili Združeni narodi sposobni urediti in voditi preproste opazovalne operacije, nove sestavljene politične operacije pa so bile nad njihovo takratno organizacijsko sposobnostjo, saj so lahko priskrbeli vojaško in drugo osebje, vendar pa je hitra rast in vse večja kompleksnost prinesla potrebo po boljši logistični in politični podpori pri avtorizaciji in izvajanju mirovni misij (*Marks, 1996: 10*). Reorganizacijski proces je bil uspešen tudi z Resolucijo 46/182 v letu 1991, ko je GS sprejel ustanovitev Oddelka za humanitarne zadeve (*Department of Humanitarian Affairs – DHA*), ki naj bi se ukvarjal s prihodki in vse večjim problemom humanitarnih kriz.

Dejansko formalno opredelitev v okviru OZN so mirovne operacije doživele šele leta 1992, ko je tedanji generalni sekretar Boutros Boutros Ghali⁷ izdal poročilo Dnevni red za mir: Preventivna diplomacija, ustvarjanje miru in ohranjanje miru (*An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping*, OZN dok. A/47/277-S/24111). Poročilo je ponudilo OZN novo vizijo njene vloge v mednarodnem miru in varnosti ter določilo bolj neposredno in dejavno vlogo OZN v konfliktnih resolucijah in mirovni operacijah (*The United Nations: www.un.org/Docs/SG/agpeace.html*).

V poročilu Dnevni red za mir so opredeljeni štirje pomembni pojmi, možnost za uporabo

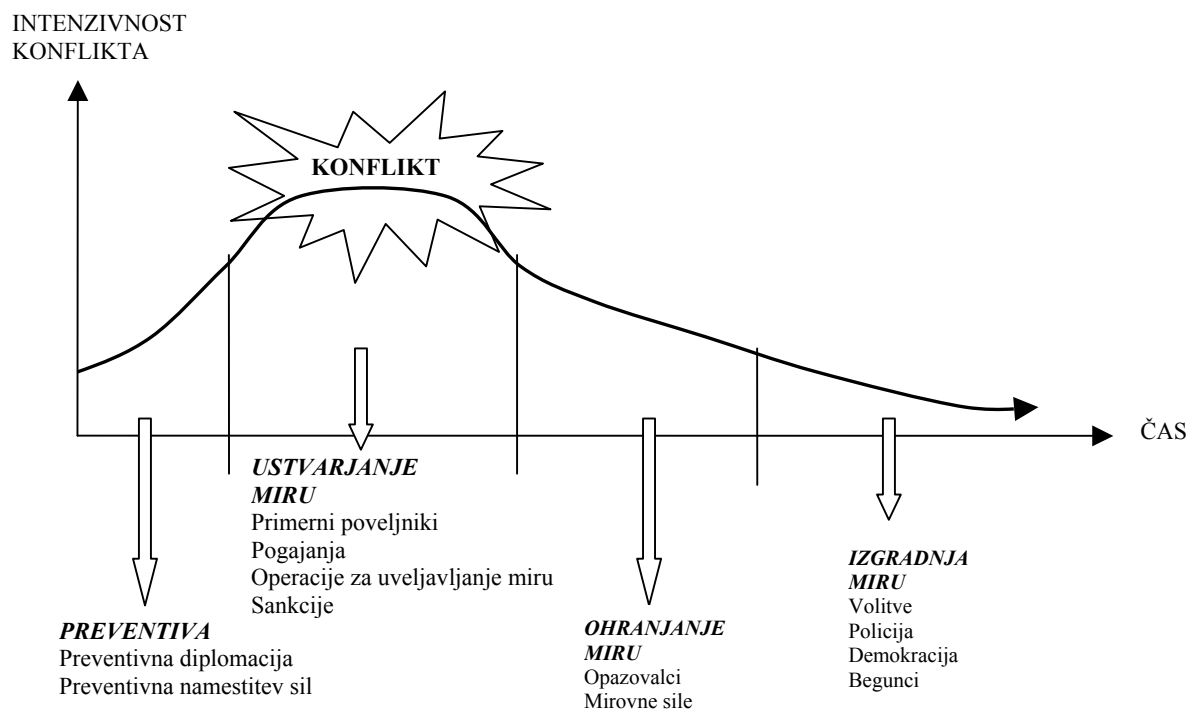
⁶ Dag Hammarskjöld, generalni sekretar OZN od leta 1953 do leta 1961, ko se je smrtno ponesrečil v letalski nesreči med mirovno operacijo ONUC v Kongu, je mirovne operacije umestil v poglavje »VI. in pol« (*United Nations, 2005: www.un.org*).

⁷ Generalni sekretar OZN od leta 1992 do 1996, po rodu iz Egipta.

njihovih delovanj in njihove značilnosti pa so shematsko prikazane na Sliki 2.3.1.1:

- Preventivna diplomacija (*Preventive Diplomacy*) so dejanja za razreševanje nesoglasij, sporov med sprtima stranema že od samega začetka, da bi preprečili, da bi ta spor prerasel v nasilni konflikt.
- Ustvarjanje miru (*Peacemaking*) so dejanja, s katerimi naj bi sprte strani prisilili k prenehanju sovražnosti in k dogovorom, to je z mirnimi sredstvi in s sredstvi, ki so zapisana v VI. poglavju Ustanovne listine OZN.
- Ohranjanje miru (*Peacekeeping*) je prisotnost in delovanje Združenih narodov na konfliktnem območju, s privolitvijo vseh sprtih strani, običajno z vojaškimi silami, policijskimi silami, v zadnjem času pa tudi vse večjim številom civilnega osebja. Ohranjanje miru je tehnika, ki poveča možnosti tako za preprečitev ponovnih konfliktov kot tudi za samo ustvarjanje miru.
- Izgradnja miru (*Peace-building*) je dejanje, s katerim skušajo trenutno premirje oziroma prekinitev ognja nadgraditi v trajajoči mirovni sporazum (*The United Nations: www.un.org/Docs/SG/agpeace.html*).

Slika 2.3.1.1: Štiri stopnje mednarodne intervencije po generalnem sekretarju B. B. Ghaliju leta 1992 glede na njegovo poročilo Dnevni red za mir

(Schmidl, 2000: 15)

Boutros Boutros Ghali v svojem delu ugotavlja, da so se razmere v mednarodni skupnosti v zadnjih letih močno spremenile, zato so potrebne tudi korenite spremembe na področju mirovnih operacij, saj bodo le tako lahko Združeni narodi uspešno delovali na tem področju. OZN mora čim prej ugotoviti, katere okoliščine bi lahko povzročile konflikt, ter z uporabo diplomatskih sredstev (*Preventive Diplomacy*) odstraniti grožnje, ki bi lahko povzročile nasilje. Če do nasilnega konflikta pride, morajo z operacijami za ustvarjanje miru (*Peacemaking*) pomagati razrešiti konflikt. Z operacijami za ohranjanje miru (*Peace-keeping*) naj bi vzdrževale mir na konfliktnih področjih ter pomagale pri izvajanju dogovorov, ki so bili sklenjeni. Z operacijami za graditev miru (*Peace-building*) naj bi pomagali ponovno vzpostaviti nacionalne institucije in državno infrastrukturo (za lažjo shematsko predstavbo glejte Sliko 2.3.1.1).

V Sekretariatu OZN so se še naprej dogajale spremembe, generalni sekretar je januarja 1992 združil politične oddelke v dva glavna oddelka, ki sta zadolžena za vodenje mirovnih operacij v okviru OZN:

- Oddelek za operacije za ohranjanje miru (*Department of Peacekeeping Operations – DPKO*) načrtuje in nadzira operativno in politično stran operacij za ohranjanje miru, skrbi za pripravo novih operacij, predlaga podaljšanje potekajočih operacij in predlaga njihovo zaključitev. Določa tudi pravila delovanja Združenih narodov v mirovnih operacijah, usklajuje dejavnosti, nima pa poveljevalnih pristojnosti.
- Oddelek za politične zadeve (*Department of Political Affairs – DPA*) je namenjen za politično pomoč generalnemu sekretarju OZN glede zadev s področja mednarodnega miru in varnosti ter pri nadzoru in reševanju sporov znotraj držav članic Združenih narodov. Urejal naj bi tudi zadeve s področja uravnavanja in omejevanja oborožitve in razoroževanja (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: 255–257*).

Prav tako pa je Sekretariat vzpostavil še dva elementa mirovnih operacij:

- Koordinator hitre pomoči (*The Emergency Relief Coordinator – ERC*) je glavni politični svetovalec OZN, je koordinator in pravnik glede humanitarnih vprašanj, njegova naloga je mobilizirati in koordinirati kolektivne napore mednarodne skupnosti, da bi zmanjšali trpljenje ljudi, nesreče in nujne zadeve, hkrati pa zagotavljajo, da je odziv hiter, učinkovit in povezan. Odgovoren je tudi za medorganizacijske odnose in za vse v zvezi z minami.

- Poverjenik za človekove pravice (*The High Commissioner for Human Rights – HCHR*) je predstavnik v Ženevi in glavni glede človekovih pravic ter zadolžen za koordiniranje celotnega sistema OZN glede tega vprašanja (*Joint Warfare Publications 3-50: 1–8*).

Vsi trije oddelki, DPKO, DPA in DHA, ter oba elementa, ERC in HCHR, sodelujejo med seboj z različnimi komiteji in so v svojem delovanju pomembni za pravočasno reagiranje ter organiziranje in izvajanje mirovnihi operacij.

Naslednji pomemben dokument za delovanje Združenih narodov na področju mirovnihi operacij je t. i. Brahimijevo poročilo, uradno imenovano Poročilo o panelu o mirovnihi operacijah Združenih narodov (*Report of the Panel on United Nations Peace Operations*) iz leta 2000, ki OZN poziva k novim reformam. Poročilo priporoča številne reforme, kot so preoblikovanje Oddelka za operacije za ohranjanje miru (*Department of Peacekeeping Operations*), nove informacijske in strateške enote za analiziranje razmer, ki bi služile vsem oddelkom Združenih narodov, ki se ukvarjajo z mirom in varnostjo. Narediti je treba bolj učinkovito preventivno strategijo pred konflikti in boljše strategije za graditev miru. Države članice naj skupaj ustanovijo multinacionalne sile v velikosti brigad, Varnostni svet OZN naj bi ustanovil listo s 100 vojakov in 100 policistov za takojšnji vpoklic v primeru sile, pri civilnem osebju pa bi bilo treba izbirati bolj kvalificirane, glede na določene razmere (*The United Nations: www.un.org/peace/reports/peace_operations*).

Vzpostavitev mirovne operacije oziroma misije se začne z avtorizacijo Varnostnega sveta OZN ter z Generalno skupščino, ki izda dodelan načrt, Oddelek za operacije za ohranjanje miru (DPKO) se posveti načrtovanju misije, določi se mandat in resolucija VS, proračun in operacionalne direktive. Nato se določi selekcija glavnih kazalnikov, status dogovorov sil, razvrstitev sil, poveljstvo in koordinacija, financiranje ter regionalni dogovori (*Joint Warfare Publications 3-50: 1–9*).

Mirovne sile OZN so institucije, združene pod simbolom modrihi čelad (*Blue Helmets*), ki so namenjene preprečevanju zaostritve ali razširitve konfliktov, ki predstavljajo grožnjo miru, omogočajo oziroma lajšajo realizacijo dogovorjenih sporazumov in brez poseganja v njihove pravice stabiliziranje odnosov med sprtimi stranmi (*Rudolph, 1995: 957*).

Povzamemo lahko, da se vloga in delovanje Združenih narodov razširi na čas pred izbruhom nasilja, delno tudi med samim spopadom, predvsem pa po prekinitvi nasilja ter tudi po vzpostavitvi trajnejšega miru. V poročilu Dnevni red za mir so bile opredeljene nove spodbude in redefinicija vloge regionalizma v sistemu kolektivne varnosti OZN, Ghali je predlagal poglobitev regionalnega pristopa za ohranjanje miru. Bili so podani predlogi za sodelovanje OZN in regionalnih organizacij, le-te naj bi delovale kot izvajalke vojaških operacij v soglasju z Varnostnim svetom OZN.

3 TRENDI V ORGANIZIRANJU in IZVAJANJU MIROVNIH OPERACIJ

3.1 KREPITEV SODELOVANJA REGIONALNIH ORGANIZACIJ in KOALICIJ V MIROVNIH OPERACIJAH

Mirovne operacije največkrat potekajo pod okriljem Organizacije združenih narodov; zapišemo lahko, da mnogi enačijo mirovne operacije z OZN, vendar pa potekajo mnoge operacije tudi izven OZN, zadnje čase čedalje bolj, res pa je, da največkrat OZN nadzoruje izvajanje mirovnih operacij in tudi postavlja določena pravna pravila njihovega delovanja. Torej ne potekajo samo v strogem okviru OZN, ki je univerzalna mednarodna organizacija, temveč se odvijajo tudi v okviru drugih splošnih mednarodnih organizacij in *ad hoc* koalicij, regionalnih oziroma območnih organizacij, kot so Organizacija severnoatlantske pogodbe – NATO, Evropska unija – EU, Organizacija ameriških držav – OAS, Organizacija afriške enotnosti – OAU, Arabska liga – AL, Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi – OVSE, Ekonomska skupnost zahodnih afriških držav – ECOWAS. Vendar pa te organizacije ne delujejo popolnoma samostojno v mirovnih operacijah, saj imajo pravno osnovo v VIII. poglavju Ustanovne listine OZN, v odstavkih 52–54, ki omogoča območnim organizacijam delovanje pri mirnem reševanju sporov in izvajanje prisilnih akcij, vendar pa vse to po pooblastilu Varnostnega sveta OZN (*Ustanovna listina OZN, 1992: 28–29*).

VIII. poglavje UL OZN pooblašča⁸ regionalne organizacije in agencije, da se ukvarjajo z vzdrževanjem mednarodnega miru in varnosti ter preprečijo nesporazume v svojih regijah, hkrati pa jih ne pooblašča, da bi uporabile oboroženo akcijo za prekinitev konfliktov brez vnaprejšnjega dovoljenja VS. Število regionalnih organizacij se je v preteklih letih povečalo, hkrati s tem pa tudi njihovo sodelovanje v mirovnih operacijah (*Joint Warfare Publications 3-50: 1–11*).

Poleg regionalnih organizacij obstajajo tudi nevladne organizacije (NGOs), z njimi v zadnjem času »mirovniki« vse bolj sodelujejo pri izvajanju mirovnih operacij, še posebej

⁸ UL OZN namenoma ne podaja natančne definicije regionalne organizacije in tako dopušča fleksibilnost pri delovanju skupin držav v zvezi s problemom, ki naj bi bil primeren za regionalno posredovanje.

pri humanitarnih operacijah, zato jih je treba omeniti, saj njihova vloga v mirovni operacijah postaja vse bolj pomembna in njihove naloge dopolnjujejo delo »mirovnikov«. Razlikujejo se od OZN in drugih mednarodnih teles, je pa to legalni izraz, ki je uporabljen v 71. členu v UL OZN, ki opisuje široki spekter večinoma nepridobitnih organizacij, ki so neodvisne od vlad, vodijo pa jih humanitarne in verske vrednote. Za primer lahko podamo sodelovanje humanitarnih nevladnih organizacij z UNHCR, ko je le-ta zaprosil za njihovo pomoč pri vzpostavitvi begunskih centrov in za uporabo njihovih izkušenj pri tem ter tako pripomogel k bolj učinkoviti mirovni operaciji (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: 41, 176*).

Marca 1999 je bilo šestnajst regionalnih in subregionalnih organizacij, ki so sodelovale oziroma so pokazale pripravljenost za sodelovanje z OZN v mirovni operacijah ter drugih sorodnih mirovni aktivnostih. Velika večina se jih je odzvala klicu generalnega sekretarja OZN k partnerstvu. Med njimi so tri regionalne, osem subregionalnih in pet medregionalnih (glede na njihovo članstvo). Ena tretjina teh organizacij ima ustanovljene mehanizme za mir in varnost, velika večina pa jih je namenjena za preventivno diplomacijo in za operacije za ustvarjanje miru, hkrati so namenjene tudi za podporo mirovni operacijam. Osem od teh organizacij je ustanovilo oziroma je v procesu ustanavljanja mehanizmov za vzpostavljanje mirovni operacij (samostojno ali skupaj z OZN). V zadnjih petdesetih letih je bilo v 49 mirovni operacijah 15 dogovorov za sodelovanje z regionalnimi organizacijami (*United Nations, 1999: 3,4*).

Sodelovanje z regionalnimi organizacijami je lahko različnih oblik. Prvič: lahko je *posvetovanje*, ki je postavljeno na rednih osnovah in je v nekaterih primerih vodeno s formalnimi dogovori. Drugič: lahko je *diplomatska podpora*, v kateri lahko regionalne organizacije sodelujejo v akcijah ustvarjanja miru skozi diplomatske napore (na primer OVSE zagotovi tehnične vloške, OZN pa podpre regionalno organizacijo v njenih naporih, kot je naredil za OVSE v Gorskem Karabahu. Tretjič: OZN in regionalne organizacije lahko sodelujejo v *operativni podpori* (na primer letalska podpora NATO misiji UNPROFOR v Jugoslaviji). Četrto: *skupna namestitve sil* (na primer sile OZN so bile nameščene skupaj s silami ECOWAS v Liberiji in skupaj s silami CIS v Gruziji). Petič: *skupne operacije (Joint Operations)* kot na primer misija za človekove pravice na Haitiju, skupaj sile OZN in OAS (*The United Nations: www.un.org/Docs/SG/SG-Rpt/ch4f.htm*).

Regionalne organizacije naj bi vodile mirovne operacije v svoji regiji, ker naj bi bile bolj sposobne pri omejevanju konflikta na svojem območju, saj se dogajanje tako ne bi razširilo na ves svet, prav tako pa naj bi bolje poznali potrebe sprtih strani in parametre glede na lokalne razmere. Vendar pa vse regionalne organizacije niso sposobne same izvesti mirovnih operacij, zato so pomembne za sodelovanje z OZN, saj lahko veliko prispevajo k boljšemu izvajanju, predvsem pa so se taki regionalni dogovori razmahnilo po koncu hladne vojne (*Diehl, 1994: 119*).

3.1.1 ORGANIZACIJA ZA VARNOST IN SODELOVANJE V EVROPI – OVSE

Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE, *The Organization for Security and Co-operation in Europe – OSCE*) se je do leta 1995 uradno imenovala Konferenca za varnost in sodelovanje v Evropi – KVSE, ki je nastala leta 1975 s helsinško sklepno listino. Prvotno je imel KVSE funkcijo, da bi preprečil blokovsko konfrontacijo ter da bi zgradil most med Vzhodom in Zahodom, po koncu hladne vojne pa se je zaradi novonastalih razmer v mednarodni skupnosti moral ustrezno preoblikovati, tako da je bilo preimenovanje v OVSE nadaljevanje postopka institucionalizacije KVSE.

OVSE je največja, nepogrešljiva regionalna oziroma območna varnostna organizacija na svetu in ima 55 držav članic (*OSCE: www.osce.org/general/participating_states/*). Organizacija pomembno prispeva k vzpostavljanju uravnoteženega skupnega in celostnega evropskega varnostnega sistema in ima pet temeljnih vlog: predstavlja forum za vseevropsko mnogostransko diplomacijo, ki se ukvarja z varnostjo in sodelovanjem, predvsem za pogovore in pogajanja med vsemi njenimi članicami; zagotavlja sredstva za podporo in uveljavitev vrednot ter standardov obnašanja med članicami brez uporabe sile; daje na razpolago različne mehanizme za nadzor nad človekovimi pravicami posameznika in etničnih manjšin; podpira vojaško odprtost in preglednost ter nadzor nad oboroževanjem; hkrati pa tudi razvija mehanizme zgodnjega opozarjanja, preventivne diplomacije in kriznega upravljanja (*Grizold, Ferfila, 2000: 287*).

OVSE je vzpostavil štiri mehanizme za vzpostavitev in ohranjanje miru:

- postopki OVSE za mirno reševanje sporov,

- mehanizem za posvetovanje in sodelovanje glede nenavadnih vojaških dejavnosti,
- mehanizem za izmenjavo mnenj in sodelovanje v nujnih razmerah,
- humanitarni mehanizem (*Grizold, Ferfila, 2000: 274–282*).

Za nadzor in reševanje sporov ter morebitnih nevarnih situacij, iz katerih se lahko razvijejo konflikti, je OVSE razvil različne misije in dejavnosti:

- Misije za poročanje in ugotavljanje dejstev (*Fact-finding and Rapporteur Missions*) zajemajo obiske strokovnjakov ter osebja OVSE, ki ugotavljajo dejstva in poročajo o njih ter dajejo priporočila odločevalskim organom OVSE za ukrepanje.
- Misije in druge terenske aktivnosti (*Missions and Other Field Activities*) so temeljni instrument OVSE za dolgoročno preprečevanje sporov, krizno upravljanje, reševanje sporov in za postkonfliktno obnovo v regiji.
- Osebni odposlanci predsedujočega OVSE (*Personal Representatives of the Chairman-in-office*) predstavljajo posameznike iz držav članic, ki so njegovi pomočniki in imajo natančen mandat, ki vključuje preprečevanje sporov in krizno upravljanje.
- *Ad hoc* usmerjevalne skupine (*Ad-hoc Steering Group*) so namenjene za točno določene primere, da pomagajo predsedujočemu OVSE, predvsem pri kriznem upravljanju, preprečevanju in reševanju sporov.
- Mehanizmi za mirno reševanje sporov (*Mechanisms for Peaceful Settlement of Disputes*) so postopki, ki pospešujejo takojšnje in neposredne stike med sprtimi stranmi in omogočajo hitrejšo mobilizacijo zmogljivosti OVSE za reševanje sporov.
- Mirovne operacije (*Peacekeeping Operations*) tvorijo pomemben operativni del zmogljivosti OVSE za preprečevanje sporov in krizno upravljanje, katerih cilj je dopolniti politični proces reševanja sporov, ter potekajo skladno z načeli regionalnih dogovorov Ustanovne listine OZN (*Trifunović, 2003: 20*).

Leta 1992 je bil na zasedanju v Helsinkih oblikovan del dokumenta Izzivi sprememb, ki je obsegal in obravnaval mirovne operacije v okviru tedanje KVSE. Glede na ta dokument lahko OVSE kot organizacija samostojno ukrepa in začneja mirovne operacije oziroma operacije ohranjanja miru. Med instrumente ohranjanja miru uvrščajo manjše opazovalne misije in širšo uporabo sil, ki so sestavljene iz civilnega in vojaškega osebja, katerih temeljna naloga je nadzor premirja. Potekale naj bi v sodelovanju z regionalnimi in drugimi mednarodnimi organizacijami.

Prva omemba pojma mirovne operacije je bila januarja 1992 v Praškem dokumentu o nadaljnjem razvoju institucij OVSE (*Prague Document on Further Development of OSCE Institutions*), prve misije OVSE pa so bile poslane decembra 1992 v Gruzijo, Estonijo, 1993 v Moldavijo, Latvijo in 1994 v Tadžikistan in Ukrajino (*Dobson, 1999: 157*).

OVSE se je strinjal, da bo oskrboval OZN z mirovnimi silami, sestavljenimi iz pripadnikov svojih držav članic in pa da bo po potrebi izvajal tudi svoje mirovne operacije (*Diehl, 1994: 120*).

Mirovne operacije se lahko začnejo le s soglasjem organov OVSE, in ko ugotovijo, da so sprte strani ustvarile ugodne razmere za začetek mirovne operacije in si tudi same prizadevajo za doseganje miru z mirnimi sredstvi ter pristanejo na sodelovanje v mirovni operaciji. Prav tako morajo biti za mirovno operacijo izpolnjeni trije pogoji: vzpostavitev učinkovitega in trajnega premirja, strinjanje glede memoranduma o medsebojnem razumevanju vseh udeleženk v operaciji in v vsakem primeru mora biti zagotovljena varnost osebja operacije (*Grizold, Ferfila, 2000: 284*).

Dejstvo, ki potrjuje, da je OVSE pomembna regionalna organizacija v delovanju mirovnih operacij, je njena pomembna vloga v splošnem okviru dogovorov o miru v BiH, saj je bilo leta 1995 na svetu ministrov OVSE sklenjeno, da bo OVSE izvajal civilno komponento Daytonskega sporazuma, ki vključuje nadzor volitev, spremljanje človekovih pravic, pomoč stranem pri pogajanjih glede nadzora oborožitve, zaupanje in izgradnjo varnosti. Misije OVSE so lahko izvajane samo s privolitvijo vpletenih strani in ne vsebujejo oboroženih akcij, osredotočijo pa se na nadzor in vzdrževanje prekinitve ognja, nadzor nad umikom sil, vzdrževanje reda in miru, oskrbo s humanitarno in medicinsko pomočjo ter pomoč beguncem (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: 191–192*).

OVSE lahko deluje v dejavnostih, ki se nanašajo na vse stopnje spora, to je zgodnje opozarjanje, preventivna diplomacija, krizno upravljanje, in tudi v postkonfliktni obnovi.

Decembra 2001 je bila sprejeta Resolucija A/56/216 v OZN, ki je predstavila poseben pomen sodelovanja OVSE in OZN, saj je Generalna skupščina zaznala vse večji prispevek OVSE pri ustanovitvi ter vzdrževanju mednarodnega miru in varnosti v svoji regiji z aktivnostmi, kot so zgodnje opozarjanje, preventivna diplomacija, sodelovanje Visokega

komisarja za nacionalne manjšine, kriznega upravljanja in postkonfliktne obnove, nadzora orožja in razoroževanja (*ReliefWeb, 2005:*

www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/0/3073cc359fb5afe9c1256c440036aab3?OpenDocument).

Do sedaj je OVSE končal sedem misij,⁹ danes pa je prisoten v Albaniji (*OSCE Presence in Albania – 1997*), ima misijo v BiH (*OSCE Mission to Bosnia and Herzegovina – 1995*), misijo na Hrvaškem (*OSCE Mission to Croatia – 1996*), misijo v Srbiji in Črni gori (*OSCE Mission to Serbia and Montenegro – 2001*), misijo na Kosovu (*OSCE Mission in Kosovo – 1997*) in nameščene nadzornike v Skopju (*OSCE Spillover Monitor Mission to Skopje – 1992*) (*OSCE, 2005: www.osce.org/about/13510.html*). Glede na podatke lahko rečemo, da je OVSE trenutno najbolj dejaven v državah,¹⁰ ki so nastale na območju nekdanje Jugoslavije in nekdanje Sovjetske zveze.

OVSE tesno sodeluje z OZN v misiji v Gruziji – UNOMIG, saj prispeva člana, ki deluje v okviru pisarne za človekove pravice (pod poveljstvom visokega komisarja za človekove pravice OZN), prispeva finančno pomoč. Sodeluje z OZN v misiji v BiH – UNMIBH, kjer sodeluje v zadevah človekovih pravic in izvaja nadzor nad sodnimi reformami. Prav tako sodeluje v misiji na Kosovu – UNMIK, kjer so ena od glavnih stvari nadzor nad izvajanjem volitev in pomoč pri tem ter pomoč pri vzpostavljanju domačih neodvisnih medijev na Kosovu (*ReliefWeb, 2005: www.reliefweb.int*).

⁹ To so dolgotrajne misije OVSE na Kosovu, Sandjaku in Vojvodini, predstavniki OVSE *Joint Committee* na radarski postaji Skrunda, misija OVSE v Ukrajini, misija OVSE v Estoniji, misija OVSE v Latviji, nadzorna in opazovalna skupina OVSE v Belorusiji, pomožna skupina OVSE v Čečeniji (*OSCE, 2005: www.osce.org/about/13510.html*).

¹⁰ Prisoten pa je tudi v Minsku (*OSCE Office in Minsk*), Moldaviji (*OSCE Mission to Moldova*), Ukrajini (*OSCE Project Coordinator in Ukraine*), Bakuju (*OSCE Office in Baku*), Gruziji (*OSCE Mission to Georgia*), Yerevanu (*OSCE Office in Yerevan*). Sodelujejo v Aziji v Almatyju (*OSCE Centre in Almaty*); Ašgabadu (*OSCE Centre in Ashgabad*), Biškeku (*OSCE Centre in Bishkek*), Taškentu (*OSCE Centre in Tashkent*), Dušanbu (*OSCE Centre in Dushanbe*) (*OSCE, 2005: www.osce.org/about/13510.html*).

3.1.2 ORGANIZACIJA SEVERNOATLANTSKE POGODBE – NATO

Zveza NATO (*North Atlantic Treaty Organization*) je nastala leta 1949 z Washingtonsko pogodbo in je bila ustanovljena v skladu z 51. členom Ustanovne listine OZN, ustanovne članice pa so bile Belgija, Danska, Francija, Islandija, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Portugalska, Velika Britanija ter Kanada in ZDA.¹¹

Vojaško-politična zveza NATO je imela vlogo zagotavljati kolektivno obrambo pred vsako obliko agresije ter hkrati ustvariti varno okolje za razvoj demokracije in gospodarstva. Članice so štejele oborožen napad na eno od članic kot napad na vse oziroma na celotno zavezništvo. Vse to je zapisano v 5. členu v Severnoatlantskem sporazumu, ki ima še danes veliko vlogo in ostaja nespremenjen. Po koncu hladne vojne in z razpustitvijo Varšavskega pakta je zveza NATO doživela veliko sprememb v organizaciji in je zato k svojim glavnim nalogam, kot so ohranjanje ozemeljske celovitosti, politične neodvisnosti ter kolektivne obrambe svojih članic, dodala še nove naloge. Z Londonsko deklaracijo leta 1990 so sprejeli glavne smernice preoblikovanja NATO, da je treba začeti sodelovati z nekdanjimi ideološkimi sovražniki, da se vzpostavijo stalni diplomatski odnosi; priznано je spoznanje o spremenjeni politični mednarodni skupnosti, ki zato zahteva nov pristop pri zagotavljanju varnosti.

Leto pozneje, 1991, so z Rimsko deklaracijo predstavniki držav članic poudarjali, da je nastopilo obdobje, ko bo možno zgraditi novo evropsko varnostno arhitekturo, ki bo temeljila na soobstoju in vsestranskem sodelovanju že obstoječih integracij na evroatlantskem območju. Reforma obrambne doktrine zveze NATO temelji na novem strateškem konceptu zavezništva, ki je bil prav tako sprejet leta 1991 na vrhunskem zasedanju Severnoatlantskega sveta v Rimu (*Grizold, 1999: 72*). V tem strateškem konceptu mirovne operacije niso bile izrecno omenjene, vendar pa je dopuščal, da so lahko zaveznice pozvane k prispevku h globalni stabilnosti in miru z zagotavljanjem sil za misije ZN (*Vegič, 2003: 9*).

¹¹ Danes ima NATO šestindvajset članic, prvotnim dvanajstim so se leta 1952 pridružile še Grčija, Turčija in nato Nemčija, leta 1982 Španija, 1999 Češka, Madžarska in Poljska, zadnja skupina pa 2004, med katerimi so Slovenija, Bolgarija, Estonija, Litva, Latvija, Romunija in Slovaška (*NATO, 2004: www.nato.int/organisation/*).

Države članice zveze NATO naj bi v prihodnosti težile k uresničitvi ciljev, kot so: zaščita miru v novi Evropi, dialog med državami članicami zaveznitva ter SZ in ostalimi nekdanjimi komunističnimi državami, sodelovanje med evropskimi državami na varnostnem področju, katerega cilj bo preprečevanje kriz, obvladovanje kriz in preprečevanje konfliktov.

Leta 1991 je bil ustanovljen tudi Severnoatlantski svet za sodelovanje (*North Atlantic Cooperation Council* – NACC), v katerem so včlanjene vse članice NATO in bivše članice Varšavskega pakta. Leta 1994 je bil uradno sprejet in predstavljen še program Partnerstvo za mir¹² v okviru NACC, nato pa je leta 1997 prevzel mandat NACC na novo ustanovljeni Evroatlantski partnerski svet (*The Euroatlantic Partnership Council* – EAPC).

Ideja o vzpostavitvi odzivnih sil zveze NATO se je na pobudo ameriškega obrambnega sekretarja Donalda Rumsfelda leta 2002 začela uresničevati, novembra 2002 pa je na zasedanju v Pragi zveza po hitrem postopku sprejela predlog o ustanovitvi odzivnih sil zveze NATO (*NATO Response Force* – NRF). Predvideni sta bili dve brigadi, skupno okoli 21.000 vojakov. Na zasedanju so potrdili tudi praško zavezo za doseganje zmogljivosti (*Prague Capabilities Commitment* – PCC), ki naj bi služila kot podpora in pomoč EU pri prizadevanjih za krepitev lastnih obrambnih zmogljivosti. Decembra 2002 je bila v Bruslju sprejeta deklaracija, ki soglaša, da poteka vzpostavljanje NRF v skladu s temeljnimi obrambnimi usmeritvami EU, upoštevana pa je avtonomija in posebnost obeh organizacij. 15. oktobra 2003 je zveza NATO v svojih poveljstvih na Nizozemskem formalno razglasila operativnost sil NRF, ki so šteje 9.000 vojakov in bi jih bilo možno razvrstiti na katerem koli kriznem območju na svetu v petih dneh. V skladu s sprejetimi cilji naj bi sile postale popolnoma operativne do leta 2006, trenutno pa lahko izvajajo naslednje operacije: razoroževanje strani, ki so udeležene v konfliktu, demonstriranje vojaške moči z namenom odvrnitve agresije in izvajanje humanitarne pomoči (*Mišmaš, 2004: 50–51*).

Junija 2004 je bilo srečanje vrha NATO v Carigradu, kar je bil mejnik za NATO, saj so se prvič po največjem krogu širitve sestali voditelji vseh 26 članic. Na zasedanju so se

¹² PzM je v svoje cilje vključeval tudi vzdrževanje in pripravljenost prispevati sredstva in sile mirovnim operacijam, humanitarnim in drugim misijam (*Cottey, Forster, 2004: 53*).

odločili za razširitev obsega in narave zavezniških operacij, sprejeli ukrepe za nadaljnje izboljševanje zmogljivosti zavezništva za spopadanje z novimi varnostnimi izzivi, kot je terorizem (program dela za obrambo pred terorizmom), podprli so pobude za okrepitev odnosov s sedanjimi partnerji in sodelovanje na območju Kavkaza in srednje Azije ter navezali odnose z državami na Bližnjem vzhodu, oblikovali so Carigrajsko pobudo za sodelovanje z državami na širšem območju Bližnjega vzhoda. Hkrati je bila ena največjih sprememb odločitev o pomoči pri usposabljanju iraških varnostnih sil, s katero se je Severnoatlantski svet odločil, da v Iraku ustanovi misijo NATO za usposabljanje (*NATO revija*, 2004: www.nato.int/docu/review/2004/issue3/slovene/summaries.html).

Do leta 1995 je NATO zagotavljal samo določeno podporo mirovnim silam UNPROFOR, organiziranim pod mandatom ZN, leta 1995 pa je NATO prvič prevzel organiziranje in izvajanje mirovne operacije z oblikovanjem sil IFOR na podlagi mandata VS OZN (*Vegič*, 2003: 9). Sodelovanje NATO in OZN je bilo prvič¹³ vzpostavljeno v primeru Operacije za skupno prizadevanje v Bosni (*Operation Joint Endeavour* – IFOR), katere sile so bile sestavljene iz sil članic NATO ter tudi z Ruskimi silami in silami kooperacijskih partneric NATO. S podpisom Daytonskega sporazuma (mirovni sporazum o prenehanju vojne v Bosni) leta 1995 in vzpostavljeno misijo v Bosni je predstavljalo to za NATO prvo sodelovanje na področju mirovnih operacij. VS OZN je naprosil NATO kot regionalno organizacijo, da bi izvršil naloge v skladu s pogoji, ki jih je določil, te naloge pa so bile vključene v naloge UNPROFOR. VS OZN je pooblastil svoje članice za sodelovanje z zvezo NATO, da se ustanovijo večnacionalne sile IFOR, ki bodo zagotavljale implementacijo teritorialnih in drugih določil sporazuma. NATO je s podpisom pogodbe prevzel poveljstvo nad izvrševanjem teh nalog. Pozneje se je IFOR preoblikoval v SFOR¹⁴ (*Stabilization Force*), vendar je ostal pod poveljstvom NATO. Od junija 1999 delujejo mirovne sile NATO v mednarodni misiji KFOR (*Kosovo force*), ki so bile pod mandatom ZN (po sprejetju Resolucije ZN 1244) poslani na Kosovo z namenom vzpostavitve in vzdrževanja varnosti na Kosovu, njihove naloge pa so vzdrževanje javne varnosti in miru, nadzorovanje nad izvajanjem dogovora o prenehanju konflikta in pa zagotavljanje pomoči misiji ZN UNMIK (*Kosovo force*, 2005: www.nato.int/kfor/kfor/about.htm). Od avgusta

¹³ Delovanje *out of area* je bila zgodovinska odločitev NATO, da je deloval zunaj meja držav članic, ko je leta 1993 skupaj z OZN sodeloval v misiji UNPROFOR (z zagotavljanjem letalskega varovanja).

¹⁴ SFOR je najdaljša misija NATO, ki je trajala 9 let in je vključila več kot 500.000 pripadnikov iz 43 držav. Sile NATO so pomagale BiH pri razorožitvi, uničenju ilegalnega orožja in iskanju vojnih zločincev.

2003 pa prevzema glavno vlogo pod mandatom VS OZN v Afganistanu, saj vodi 10.000 pripadnikov Mednarodne varnostne podporne sile v misiji ISAF (*International Security Assistance Force*) (NATO, 2004: www.nato.int/docu/speech/2004/s041111a.htm).

3.1.3 ORGANIZACIJA AMERIŠKIH DRŽAV – OAS

Začetek panameriškega gibanja je zaznamoval panameriški kongres v obdobju med 1826 do 1889, nato pa je bila s prvo mednarodno konferenco ameriških držav v Washingtonu D. C. leta 1889 ustanovljena prva stalna organizacija, in sicer Trgovinski urad ameriških republik (*Commercial Bureau of American Republics*), ki se je leta 1910 preimenoval v Panameriško unijo (*Pan American Union*) (Lesar, 2002: 36).

Na deveti mednarodni konferenci ameriških držav v Bogoti leta 1948 so podpisali Ustanovno listino OAS, ki se je imenovala Listina iz Bogote,¹⁵ imela je 21 držav podpisnic, pozneje se jim je pridružilo še 14 držav, v veljavo pa je stopila leta 1951. Je regionalna organizacija, ki si v regiji prizadeva za podobne cilje kot OZN. OAS sestavljajo naslednji organi: Generalna skupščina, posvetovalna srečanja zunanjih ministrov, Stalni svet, Medameriški svet za integralni razvoj, Generalni sekretariat, Medameriški pravni odbor, Medameriška komisija za človekove pravice in različne konference.

Naloge in cilji OAS so krepitev demokracije in spoštovanje človekovih pravic; preprečevanje in odpravljanje nedovoljene trgovine z orožjem, mamili in otroki; preprečevanje korupcije; močnejša gospodarska integracija ter utrjevanje kulturnih vrednot ameriške celine (OAS, 2005: www.oas.org).

Pomemben del pa v Listini iz Bogote predstavlja peto poglavje, ki predvideva podpis posebne pogodbe, ki naj bi se ukvarjala z mirnim reševanjem sporov, imenovane Pakt iz Bogote (*Pacto de Bogota*) in je stopila v veljavo maja 1949. Mirno reševanje sporov se rešuje s postopki pogajanj, pomoči, posredovanja, raziskave spora in sporazuma o rešitvi, sodne rešitve, arbitraže ter z drugimi postopki, s katerimi se strinjajo strani v sporu. V veljavo je stopil decembra 1948 tudi Pakt iz Ria, ki je medameriška pogodba o vzajemni

¹⁵ Listina je bila dopolnjena leta 1967 s protokolom iz Buenos Airesa, leta 1985 s protokolom iz Cartagene de Indias, leta 1992 s protokolom iz Washingtona (reforme UL OAS) in leta 1993 s protokolom iz Manague.

pomoči in ureja področje kolektivne varnosti. Kolektivni ukrepi zajemajo obvezo članic, da bodo branile neodvisnost vseh članic, zagotavljale teritorialno integriteto in ne bodo pristale na žalitve ali kršitve katere koli članice.

OAS je glavna organizacija za reševanje problemov ali sporov območja, ki zajema Severno Ameriko, ZDA, Srednjo Ameriko, Karibske otoke in Latinsko Ameriko. Zato se nobeno ključno vprašanje ni dalo v reševanje OZN, ne da bi se prej reševalo v okviru OAS, saj si le-ta prizadeva za izvajanje ciljev, kot so vodenje za formalno demokratizacijo v državah Amerike, nadzor nad volitvami, spremljanje izvrševanja človekovih pravic, obsojanje kakršnih koli državnih prevratov, graditev in vzpostavljanje miru ter pomoč pri obnovi demokracije v Peruju, na Haitiju in v Gvatemali.

Ukrepi za izboljšanje delovanja OAS na področju vzpostavljanja miru so bili sprejeti leta 1995 s Santiaško deklaracijo o ukrepih za graditev zaupanja in varnosti (*Declaration of Santiago on Confidence and security building measures*) in so naslednji:

- postopno uveljavljanje sporazumov o vnaprejšnjem obveščanju o vojaških vajah,
- izmenjava informacij in sodelovanje vseh članic v registru ZN za konvencionalno orožje in standardizirana vojaška poročanja o vojaških izdatkih,
- pospeševanje izmenjave informacij o vojaških doktrinah in obrambnih politikah držav,
- pospeševanje procesa omejevanja števila konvencionalnega orožja,
- sporazumi o udeležbi opazovalcev na vojaških vajah, o obiskih vojaških institucij, o rutinskih opazovalnih operacijah ter o izmenjavi civilnega in vojaškega osebja,
- za države z potencialnimi mejnimi spori pa ustanovitev in razvoj komunikacij med civilnimi in vojaškimi strokovnjaki ter visokimi predstavniki (*Cuderman, 2003: 46*).

Ustanovna listina OAS zajema podobne elemente kot UL OZN in vsebuje reference, ki se nanašajo na vlogo OAS kot regionalne organizacije pod členi 52–54 UL OZN bolj kot vse ostale regionalne organizacije (*Bennett, 1995: 242*).

OAS je začel z mirovnimi operacijami¹⁶ leta 1965 v Dominikanski republiki in je sledil intervenciji marincev ZDA pri civilnih nemirih v državi. Operacija je imela mandat

¹⁶ OAS je reševal nesporazume (predvsem s pomočjo medameriške mirovne komisije - *Inter American Peace Commission*, ki je bila agencija za ugotavljanje dejstev in za conciliacije) tudi v Kostariki in Nikaragvi

vzpostaviti normalne razmere v državi, promovirati varovanje človekovih pravic in delati v skladu z vse večjo demokracijo. Sile v Dominikanski republiki pa so bile uspešne predvsem zaradi ZDA, ki so prispevale 85 % svojih pripadnikov in opreme (*Diehl, 1994: 121*).

Ker se je mirovna operacija v Dominikanski republiki odvijala med hladno vojno, je bila izvedena neodvisno od OZN, v tem obdobju je bila vloga OAS predvsem podaljšek legalne zunanje politike dominantne ZDA, glavni poveljnik ni bil odgovoren generalnemu sekretarju ZN, ampak komiteju, ki so ga ustanovile države, ki so prispevale sile. Ta trend pa se je začel spreminjati, ko je začel OAS sodelovati z OZN in je sodeloval skupaj z njim ali pod njegovim mandatom. OAS je izvajal nadzor nad volitvami in demobilizacijo gverilcev v številnih operacijah ZN v Srednji Ameriki: operacija ONUCA (*UN Observer Group in Central America, 1989–92*), operacija ONUVEN (*UN Observation Mission for the Verification of Elections in Nicaragua, 1989–90*), operacija ONUSAL (*UN Observer Mission in El Salvador, 1991–95*). Podani so bili predlogi, da naj bi OAS vodil v konfliktnih mediacijah in razširil svoje aktivnosti na področju mirovnih operacij in možnih sankcij na »medameriške mirovne sile« za obnovitev demokracije in stabilnosti. Primer možnosti skupnega sodelovanja ZN in OAS je Haiti oziroma misija MICIVIH (*Joint International Civilian Mission in Haiti, OAS-UN, 1993*), OAS je bil v tem primeru prvi, ki je zahteval vsiljevanje sankcij proti Haitiju in je izvajal to politiko skupaj z ZN (*Dobson, 1999: 153, 154*).

3.1.4 ARABSKA LIGA – AL

Arabsko ligo je leta 1945 v Aleksandriji ustanovilo sedem držav (Egipt, Irak, Jordanija, Libanon, Savdska Arabija, Sirija in Jemen) kot nasproten odgovor na britanski projekt federacije arabskih držav pod njeno kontrolo. Danes pa je skupaj 22 držav članic, od tega 21 afriških in arabskih držav ter PLO, ki predstavlja zasedeno Palestino.

(1948–49, 1955–56, 1959), Hondurasu in Nikaragvi (1957), Venezueli in Dominikanski republiki (1960–61), Venezueli in Kubi (1963–64, 1967), Dominikanski republiki in Haitiju (1950, 1963–65), Panami in ZDA (1964), El Salvadorju in Hondurasu (1969–70) (*Bennett, 1995: 240*).

Dokumenti, ki definirajo organizacijo in njeno delovanje, so:

- Ustanovna listina AL,
- sporazum o skupnem ekonomskem in obrambnem sodelovanju iz leta 1950,
- listina o nacionalnem ekonomskem delovanju iz leta 1980 (*Arabska liga, 2005: [www.arableagueonline.org/arableague/english\(level2_en.jsp?level_id=10\)](http://www.arableagueonline.org/arableague/english(level2_en.jsp?level_id=10))*).

Cilji organizacije so določeni v 2. členu UL AL, so pa naslednji: krepitev medsebojnih odnosov med članicami; koordinacija politik držav članic; varovanje neodvisnosti in samostojnosti držav članic ter obravnavanje splošnih problemov in interesov arabskih držav. Najpomembnejši elementi so: Generalni sekretariat AL, Svet AL, Skupni obrambni svet, Ekonomski in socialni svet ter različni komiteji in odbori, kot je na primer Oddelek generalnega sekretarja (*Arabska liga, 2005:*

[www.arableagueonline.org/arableague/english\(details_en.jsp?art_id=134&level_id=40\)](http://www.arableagueonline.org/arableague/english(details_en.jsp?art_id=134&level_id=40))).

S sprejetim sporazumom o skupnem obrambnem in ekonomskemu sodelovanju (*Joint Defense and Economic Cooperation Treaty Between The States Of The Arab League*) so države članice določile, da je napad na eno članico enak napadu na vse članice ter jih obvezuje, da pomagajo napadeni članici, tudi z oboroženimi silami. Vendar pa se tega sporazuma niso držale vse članice v primeru napada Izraela, Francije in Velike Britanije na Združeno arabsko republiko leta 1956. Kljub temu sporazumu v členu 11 določajo, da ne bodo delovale v nasprotju z UL OZN in določili VS OZN v primeru vzdrževanja mednarodnega miru in varnosti (*Bennett, 1995: 246*).

Članice AL so prispevale sile za misije ZN, samostojno pa so vojaško delovale samo v dveh primerih: v Kuvajtu leta 1961 in Libanonu leta 1975. V Kuvajtu so bile ustanovljene Sile Arabske lige, ki so delovale do leta 1963, namenjene so bile podpora kuvajtski samostojnosti in so delovale v smeri pravil ZN. Leta 1976 je bila ustanovljena simbolična Arabska varnostna sila (ASF) (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: 129*).

AL je avtorizirala mirovne sile leta 1976, da bi pomagala Libanonu v primeru državljanske vojne, in je zopet delovala v smeri pravil UL ZN. Sile so bile sestavljene iz neprimernih sirskih pripadnikov, delovale pa so ne samo v primeru samoobrambe, ampak tudi v napadu, kot okupatorske sile (*Diehl, 1994: 122*).

Pozneje so se zaradi neučinkovitosti ASF sile preimenoval v Arabske sile za odvrnitev (*Arab Deterrent Force*), poveljstvo pa je prevzel predsednik Libanona. Naloge so imele podobne kot ZN: nadzor nad prekinitvijo ognja in biti razmejitvena sila med bojujočimi se stranmi. Mandat Arabskih sil je potekel leta 1982, vendar je Sirija še vedno obdržala svoje sile na Libanonskem ozemlju (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: 129*).

3.1.5 ASEAN

Združenje JV-azijskih držav (*Association of Southeast Asian Nations – ASEAN*) je bilo ustanovljeno leta 1967 s strani Indonezije, Singapurja, Malezije, Tajske in Filipinov. Glavni namen organiziranja ASEAN je bilo pospeševanje ekonomske rasti, socialnega napredka in kulturnega razvoja ter propagiranje miru v regiji, njegov namen pa je bil tudi delovati kot komunikacijski kanal med državami članicami in kot kolektivni glas glede regionalnih zadev; deloval naj bi z medvladnimi komiteji. Skozi politični dialog in izgradnjo zaupanja ni v zadnjih tridesetih letih nobeno nesoglasje med članicami preraslo v oboroženi spopad (*ASEAN, 2004: www.aseansec.org/64.htm*).

ASEAN kot regionalna organizacija nima mehanizmov za mirovne operacije, vendar pa njegove države članice postajajo vse bolj del mirovnih operacij ZN. Leta 1996 je Malezija odprla Malezijski mirovni vadbeni center (*Malaysian Peacekeeping Training Center*) z namenom pripraviti pripadnike oboroženih sil, policijo in civilne oddelke (vključno z nevladnimi organizacijami) na opravljanje operativnih dolžnosti v mirovnih misijah. Njihov namen je doseči učinkovitost in profesionalnost med kandidati, ki so izbrani za mirovne operacije ZN, zagotavljati boljše razumevanje planiranja in izvajanja operacij ter zagotavljati znanje in razumevanje nalog opazovalcev in operativnih, logističnih ter administrativnih procedur mirovnih operacij ZN (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: 14*).

Leta 1993 je na 26. srečanju ministrov ASEAN tajski minister za zunanje zadeve predlagal, da je potrebno tesnejše sodelovanje med ASEAN in OZN, da bi zagotovili mednarodni mir in varnost v regiji. V prvotni stopnji misije UNTAC v Kambodži leta 1993 je sodelovalo 200 pripadnikov indonezijskih sil (*Dobson, 1999: 161*).

GS OZN je sprejel Resolucijo 57/35, s katero je določil pogoje sodelovanja z ASEAN, njegove aktivnosti opredelil v skladu z nameni in načeli ZN, pozdravil sodelovanje ASEAN na srečanju ZN in regionalnih organizacij v New Yorku leta 2001 (*ASEAN, 2004: www.aseansec.org/un_1.pdf*).

Kot posledica četrtega vrhovnega vladnega srečanja v Singapurju leta 1992 je nastal dve leti pozneje regionalni forum ASEAN (*ASEAN Regional Forum – ARF*), ki je na svojem prvem srečanju leta 1994 ustanovil *Inter-sessional Support Group* (ISG) glede razvoja meril zaupanja; *Inter-sessional Meeting* (ISM) glede iskanja in reševanja usmeritev in sodelovanja in ISM glede mirovniških operacij (*Dobson, 1999: 162*). ARF¹⁷ je zastavil cilje predstavljati dialoge in posvetovanja glede političnih in varnostnih zadev vseh skupnih interesov ter prispevati k naporom za izgradnjo zaupanja in preventivne diplomacije v azijsko-pacifiški regiji (*ASEAN, 2004: www.aseansec.org/92.htm*).

ASEAN se šteje kot ena od najuspešnejših regionalnih organizacij med državami tretjega sveta in je bolj znana v okviru ZN zaradi svoje uspešne vloge v končanju vietnamske zasedbe Kambodže, ki je trajala od 1979 do 1989 (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: 14*).

3.1.6 AFRIŠKA UNIJA – AU

Leta 1963 ustanovljena organizacija se je prvotno imenovala Organizacija afriške enotnosti (*Organization of African Unity – OAU*), ustanovno listino je podpisalo 30 držav, danes je držav članic 51. Njen glavni namen je pospeševati enotnost, solidarnost in razvoj afriških držav; braniti suverenost in teritorialno celovitost držav članic; boriti se proti vsem oblikam kolonializma; razvijati mednarodno sodelovanje v skladu z UL OZN in Splošno deklaracijo o človekovih pravicah; koordinirati in uskladiti ekonomsko, izobraževalno, zdravstveno, socialno in obrambno politiko. Vsa določila so zajeta v ustanovni listini OAU, njen najvišji organ je Skupščina šefov držav in vlad, ima Svet ministrov in Generalni sekretariat, sestavljena je iz različnih komisij, komitejev in specializiranih agencij (*Benčina, Simoniti, 1994: 339–340*).

¹⁷ Sodelujoče države v ARF so Avstralija, Brunej, Kambodža, Kanada, Kitajska, EU, Indija, Indonezija, Japonska, Koreja, Laos, Malezija, Mjanmar, Mongolija, Nova Zelandija, Papua Nova Gvineja, Filipini, Rusija, Singapur, Tajsko, ZDA in Vietnam (*ASEAN, 2004: www.aseansec.org/64.htm*).

OAU je velikokrat sodelovala z ZN, organi OAU so pritiskali na ZN, naj začnejo z akcijami v Rodeziji, saj imajo sami premalo vojaške in ekonomske zmogljivosti. VS OZN je leta 1965 zaprosil za pomoč OAU glede izvajanje sprejete resolucije v Rodeziji. Prav tako sta leta 1965 OAU in Ekonomska komisija ZN za Afriko podpisali dogovor o sodelovanju v ekonomskem in socialnem razvoju Afrike (Bennett, 1995: 244).

Leta 1999 je Skupščina šefov držav in vlad OAU izdala deklaracijo (*Sirte Declaration*), ki je preimenovala OAU v Afriško unijo (*African Union – AU*) z namenom še bolj pospeševati integracijske procese ter s tem imeti boljšo vlogo v svetovni ekonomiji. Ima podobne cilje glede miru in varnosti, političnih zadev, socialnih zadev, infrastrukture, tehnologije, trgovin, kot jih je imela že OAU (*African Union, 2004: www.africa-union.org/home/Welcome.htm*). AU je bila dejansko začeta 2002, imela pa je novo moč glede pravice do vojaške intervencije v afriških konfliktih, ustanovili so Svet za mir in varnost (*Peace and Security Council – PSC*) po vzoru ZN ter predlagali vzpostavitev sil za posredovanje – ASF (*African Standby Force*). Cilji Sveta so zagotavljati pravočasen in učinkovit odziv na konflikt in konfliktne situacije ter posredovati s svojimi silami z intervencijami v civilnih vojnah, mednarodnih konfliktih in prevzemanju oblasti (*Global Policy Forum, 2004: www.globalpolicy.org/security/peacekpg/region/0228sign.htm*).

Po podpisu Aruškega mirovnega sporazuma je AU aprila 2003 namestila svoje mirovne sile (2.870 pripadnikov) v Burundiju, misija se je poimenovala AMIB (*African Mission in Burundi*). Sile so bile sestavljene iz pripadnikov Južne Afrike, Etiopije in Mozambika. Naloge misije so bile nadzorovati in izvajati dogovor o prenehanju ognja, izvajati in pomagati pri razoroževanju, demobilizaciji in reintegraciji. Misija je bila finančno podprta s strani ZDA in EU. Junija 2004 je misijo prevzela ZN z operacijo ONUB, ki pa je vključevala tudi afriške pripadnike, ki so pred tem sodelovali v misiji AMIB (Boshoff, Francis, 2003: www.iss.org.za/pubs/ASR/12No3/AWBoshoff.html).

Leta 2004 je AU vzpostavila novo misijo, po podpisu mirovnega sporazuma o prenehanju ognja aprila 2004, maja 2004 namestila svoje opazovalce v Sudanu z namenom nadzorovanja izvajanja sporazuma. Opazovalna misija se je oktobra 2004 razširila na misijo AMIS (*African Union Mission in Sudan*) z nalogo zaščititi civiliste, predvsem ženske v Darfurju, izvajati mirovni sporazum, pomagati pri humanitarni pomoči ter nadzorovati lokalno policijo pri njihovem delovanju. Število pripadnikov misije se je do

danes povzpelo na 7.700, finančna pomoč pa prihaja iz EU in ZDA v vsoti okoli 145 milijonov ameriških dolarjev. AMIS sodeluje skupaj z ZN z operacijo UNMIS, ki jim zagotavlja logistično podporo in tehnično pomoč (*Global IDP Project, 2005: www.idpproject.org/Sites/IdpProjectDb/idpSurvey.nsf*).

3.1.7 ECOWAS

Ena od regionalnih ekonomskih skupnosti AU je tudi ECOWAS (*Economic Community of West African States*), pogodba (*Treaty of Lagos*), ki jo je maja 1975 podpisalo petnajst zahodnih afriških držav ter je bila julija 1993 dopolnjena z namenom pospeševanja ekonomske integracije in povečanja političnega sodelovanja držav članic (*African Union, 2004: www.africa-union.org/home/Welcome.htm*). Od samega začetka se je ECOWAS zavzemala za mir in varnost v regiji, Skupščina šefov držav in vlad je leta 1978 sprejela protokol o neagresiji, leta 1981 sprejela protokol o obrambni pomoči in leta 1991 sprejela deklaracijo o političnih načelih. Zelo pomembno delovanje pa je bilo 1990, ko so ustanovili svoje mirovne sile, imenovane ECOMOG (*ECOWAS Cease-fire Monitoring Group*), ki so izvajale mirovne misije v Liberiji, Sierr Leone in Gvineji Bissau (*ECOWAS, 2005: www.sec.ecowas.int*).

V njihovi regiji je bilo v tistem času veliko nemirov in konfliktov, Skupščina šefov držav in vlad se je na srečanju decembra 1997 odločila ustanoviti mehanizme za preprečitev konfliktov, vodstvo in resolucije o mirovnih operacijah. Ustanovljen je bil Izvršni sekretariat, ustanovili so štiri regionalne Centre za opazovanje in nadzor v Gambiji, Beninu, Liberiji in Burkina Fasu. Vzpostavljeni so bili komite starešin, svet za posredovanje in varnost (sestavljen iz predstavnikov devetih držav članic) ter različni komiteji. V primerih oboroženih konfliktov naj bi ECOWAS izvajal tako politično kot vojaško intervencijo. Sile ECOMOG naj bi temeljile na dogovorih, ki bi bili izvajani po potrebi. Sile bi pravzaprav bile nacionalne sile, ki bi bile izurjene, opremljene in organizirane za namestitev v kratkem času in po potrebi. Evropska unija je v namene izvajanja teh mehanizmov namenila ECOWAS denarno pomoč v vrednosti 1,9 milijonov evrov. Posredovala pa naj bi z mirovnimi operacijami v notranjih konfliktih, kadar bi razmere v določenem konfliktu prerasle v humanitarne katastrofe, predstavljale resno

grožnjo miru in varnosti v regiji ali ogrožale oziroma naredile prevrat v demokratičnih vladah (*ECOWAS, 2005: www.sec.ecowas.int*).

ECOWAS je poslala avgusta 1990 v Liberijo svoje regionalne mirovne sile ECOMOG (sestavljene iz 8.000 pripadnikov enajstih držav članic), ki so bile nameščene z namenom, da bi zaščitile civiliste, dosegle prekinitev ognja, ponovno vzpostavile red in mir. Vendar pa sile niso bile dosti uspešne, saj niso mogle vzpostaviti premirja (*Diehl, 1994: 122*). Pomagale pa so veliko s humanitarno pomočjo in lajšale trpljenje prebivalcev. Po prevratu takratne vlade v Sierr Leone pa so bile februarja 1998 tja poslane sile ECOMOG (sestavljene iz 14.000 pripadnikov štirih držav članic) z namenom ponovno vzpostaviti legalno zakonodajo in ponovno vzpostaviti demokratično vlado in izvoljenega predsednika države. Septembra 1999 je bil podpisan mirovni sporazum, za dokončno vzpostavitvev in ohranitev miru pa so bile nameščene mirovne sile ZN UNAMSIL, ki so nadomestile sile ECOMOG (*ECOWAS, 2005: www.sec.ecowas.int*).

Februarja 2003 so poslali sile v misijo ECOMICI na Slonokoščeni obali s sodelujočimi državami Beninom, Gano, Nigrom, Senegalom in Togom ter s 1.510 vojaki in 70 civilnimi policisti ter julija 2003 v misijo ECOMIL s 3.820 vojaškimi pripadniki iz Benina, Gambije, Gane, Gvineje Bissaua, Malija, Nigerije, Senegala in Toga (*SIPRI Yearbook 2004: 175*).

3.1.8 CIS

SND (Skupnosti neodvisnih držav) ali CIS (*Commonwealth of Independent States*) je bil ustanovljen decembra 1991 za usmerjanje notranjih odnosov med državami članicami,¹⁸ in zagotavljanje mehanizmov za primerno rešitev krize držav bivše Sovjetske zveze.

Glavne okvire za mirovne operacije sta postavila marca 1992 Kijevski dogovor o kolektivnih varnostnih silah in pa julija 1992 sprejet Taškentski protokol o kolektivnih mirovnihi silah. Mirovne sile CIS niso bile ustanovljene, države članice CIS so ponudile svoje nacionalne sile, mirovno posredovanje pa je dobilo obliko bilateralnih ali regionalnih

¹⁸ Armenija, Azerbajdžan, Belorusija, Gruzija, Kazahstan, Kirgizistan, Moldavija, Rusija, Tadžikistan, Turkmenistan, Ukrajina in Uzbekistan (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: 46*).

dogovorov med Rusijo in stranmi, udeleženi v določenem konfliktu (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: 46*).

Jeseni 1992 je bilo srečanje CIS v Biškeku, na katerem so bili sprejeti nadaljnji protokoli o mirovni operacijah, ki so povezali organizacijo CIS s kolektivnim varnostnim sistemom in ji določili obveznosti za poveljevanje, pripravo in urjenje mirovnikov v skladu s poveljstvom Združenih oboroženih sil CIS (*CIS Joint Armed Forces*). Zaradi nestrinjanja sile niso bile vzpostavljene, zato pa so bile mirovne misije na ozemlju bivše SZ še vedno pod vplivom ruskih sil in ruskih interesov. Leta 1996 je bil sprejet Koncept za preventivo in sporazum o konfliktih na območju držav članic, njegovi elementi pa zajemajo želje o prisotnosti OZN in OVSE v konfliktnih situacijah, da bi bila delovanja v zvezi z mirovnimi misijami urejena glede na UL OZN in uveljavljenimi principi ter normami mednarodnega prava, da je Vrhovni svet CIS držav tisti, ki avtorizira in ureja vse v zvezi z mirovnimi operacijami (*Lewis, Marks, 1998: www.isuisse.iffrance.com/emmaf2/peace/sproch4.html*).

Leta 2000 je CIS oblikoval novo Vojaško doktrino, ki je vnesla pomembne spremembe v ruske poglede na mirovne operacije, v prihodnosti pa naj bi ruska vojska intenzivnejše sodelovala v mirovni operacijah z mandatom ZN ali znotraj dejavnosti OVSE, Rusija pa naj bi reševala napetosti v CIS predvsem znotraj Sporazuma o kolektivni varnosti (*Grošelj, 2003: 21*).

Prva operacija v podporo miru v CIS se je začela poleti 1992 v Moldaviji – Transdnestrju, po podpisu sporazuma med Moldavijo in Rusijo, mirovne sile so bile sestavljene iz ruskih, moldavskih in transdnestrskih sil, bili so uspešni v ločevanju sprtih strani in preprečitvi ponovnih nemirov, operacija pa se je končala leta 1995 (*Sokolov, 1997: www.memo.ru/hr/hotpoints/peace/peacekeep.htm*). Hkrati so bile leta 1992 nameščene tudi združene sile Rusije, Gruzije in Osetije na jugu Osetije v Gruziji. Naloga misije je bila ločiti milice Osetije in Gruzije, odločitev o namestitvi sil pa je bila izvedena s strani ruskega in gruzijskega predsednika in ne same organizacije CIS (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: 46*). Novembra 1993 so bile ustanovljene skupne mirovne sile (CPF) za mirovno operacijo v Tadžikistanu, ki so jih sestavljale sile Rusije, Kirgizije, Uzbekistana in Kazahstana (edini poleg Rusije, ki so dejansko izpolnili svoje obveznosti s silami) z nalogami podpore vladne strani v boju z opozicijo ter preprečevanje vdorov iz sosednjega Afganistana. Julija 1994 se je začela mirovna operacija med Gruzijo in Abkhazijo, kjer so

glavo vlogo zavzemale ruske sile, avgusta 1994 pa so vlogo prevzeli ZN z misijo UNIMIG (Sokolov, 1997: www.memo.ru/hr/hotpoints/peace/peacekeep.htm). Omenimo lahko še rusko operacijo v Gorskem Karabahu in operacijo med Ingušetijo in severno Osetijo, ki sicer niso bile prave mednarodne mirovne operacije, so pa imele vlogo v razvoju ruskih sil za nadaljnja delovanja v mirovnih operacijah (Grošelj, 2003: 20).

V nekdanji SZ je od leta 1992 potekalo več mirovnih operacij CIS, pod njihovim pokroviteljstvom je potekala le mirovna operacija v Tadžikistanu, druge pa so bile pravno utemeljene z multilateralnimi sporazumi, ki so urejali status in pravni položaj sodelujočih mirovnih sil. Potekalo je šest mirovnih operacij, v katerih je do leta 1994 sodelovalo približno 36.000 ruskih vojakov, od tega 16.000 v operacijah za vzpostavitev miru in 20.000 vojakov v operacijah v podporo miru; njihovo najbolj intenzivno delovanje je bilo od leta 1994 do leta 1995 (Grošelj, 2003: 19).

3.1.9 EVROPSKA UNIJA – EU

Evropski integracijski procesi se začnejo z ustanovitvijo Evropske skupnosti za premog in jeklo¹⁹ aprila 1951, še bolj se povežejo z Evropsko gospodarsko skupnostjo in Evropsko skupnostjo za jedrsko energijo leta 1957–58. Leta 1992 je bila podpisana Maastrichtska pogodba o Evropski uniji I, nato pa še 1997–99 Amsterdamska pogodba o Evropski uniji II (Ješovnik, 2000: 12).

Cilji skupne zunanje in varnostne politike, ki so bili določeni v I. in II. pogodbi o Evropski uniji,²⁰ so ščititi skupne vrednote, temeljne interese, neodvisnost in integriteto Unije; stalno krepiti varnost EU; ohranjati mir in krepiti mednarodno varnost; spodbujati mednarodno sodelovanje; razvijati in utrjevati demokracijo ter pravno državo in spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Ješovnik, 2000: 34).

¹⁹ Pogodba je začela veljati 1952, v njej pa je bilo šest držav članic: Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, Nizozemska in Nemčija (Ješovnik, 2000: 18).

²⁰ Trenutno so države članice: Avstrija, Belgija, Ciper, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska in Združeno kraljestvo (Portal Evropske unije, 2005: www.europa.eu.int/abc/index_sl.htm).

Institucije EU so Evropski parlament (izvolijo ga državljani držav članic), Svet EU (predstavlja vlade držav članic), Evropska komisija (je motor in izvršni organ Unije), Sodišče Evropskih skupnosti (zagotavlja ravnanje po zakonu) in Evropsko računsko sodišče (nadzira racionalnost in zakonitost porabe proračuna EU). Organi EU so različni odbori in banke, ki so bolj ozko opredeljeni in opravljajo svetovalno funkcijo. Svet EU je najbolj vplivno telo Skupnosti, ima vrhovno zakonodajno in izvršilno funkcijo, v njem so zastopane vse države članice in je zadolžen za dokončno izražanje politične volje držav članic pri oblikovanju integracijske politike (*Portal Evropske unije, 2005:*

www.europa.eu.int/abc/index_sl.htm). Evropski svet pripravlja politične načrte in rešuje pereče probleme integracije Skupnosti, dajal naj bi smernice Evropski komisiji in Svetu EU in poskrbel, da se Skupnost pravočasno in primerno odzove na spremembe v svetu. Sprejema najpomembnejše politične odločitve o institucionalni ureditvi EU in razvoju evropskih politik. Razlikovati moramo med Svetom EU (pravno gledano je institucija Skupnosti, ki sprejema odločitve v EU) in Evropskim svetom, ki je ustanova, ki skrbi zgolj za politično koordinacijo med državami članicami (*Ješovnik, 2000: 65*).

Kot integralni del razvoja EU, ki je podrejen njenim organom, je bila na podlagi dopolnjene Bruseljske pogodbe iz 1948, leta 1955 ustanovljena Zahodnoevropska unija – ZEU (*Western European Union – WEU*). ZEU je bila aliansa evropskih držav za predstavljanje in usmerjanje varnostne in obrambne politike, sama ni nikoli neposredno poveljevala vojaškim enotam, je pa imela pomembno vlogo pri izvrševanju zastavljenih Petersburških nalog (*Petersburg Tasks*) iz leta 1992. Naloge so bile delovanje v humanitarnih misijah in mirovnih operacijah in uporaba oboroženih sil v kriznemu menedžmentu (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: 90, 299*). ZEU je zagotavljala varnost evropskim državam med hladno vojno, vendar pa je po koncu hladne vojne sodelovala tudi v prvih mirovnih operacijah (*van Eckelen, 1998 v Garb, Ober, 2005: 489*), ki so bile naslednje skupne akcije ZEU v Perzijskem zalivu od 1988 do 1990: operacija ZEU med oboroženimi spopadi v nekdanji Jugoslaviji od 1992 do 1996 in operacija kriznega upravljanja v Albaniji, na Hrvaškem in Kosovu med 1997 in 2001 (*Garb, Ober, 2005: 489–492*).

EU je uspešna v svojem delovanju na področju ukrepov za preprečevanje konfliktov, kriznega upravljanja in na področju operacij za izgradnjo miru. Za preprečevanje konfliktov je oblikovala kar nekaj instrumentov, kot so trgovska politika, razvoj, dogovori

o sodelovanju in združevanju, dogovori o socialnih in okoljskih programov, humanitarne pomoči (*EC Humanitarian Office*), sposobnost kriznega upravljanja, vključno s civilnim dejavnikom, mehanizmi za sodelovanje na področju sodstva in diplomatska orodja. Z vsemi temi dejavniki se morajo ukvarjati države članice in Evropska komisija; tako na dolgi rok preprečujejo izbruh konfliktov (*Portal Evropske unije, 2005: www.europa.eu.int/comm/external_relations/un/publ/pack/4.pdf*).

Razvoj Evropske varnostne in obrambne politike (*European Security and Defence Policy – ESDP*) je omogočil EU, da deluje bolj učinkovito v pomoči ZN v mednarodnem kriznem upravljanju in tudi podpira ZN pri njihovi reformi. Cilj ESDP je utrditi evropski steber zavezništva in medsebojno posvetovanje v primeru kriz. Za boljše delovanje in večjo vlogo v mirovnih operacijah je EU razvila nova odločilna politična in vojaška telesa: Politični in varnostni komite, Vojaški komite, EU vojaško osebje, Situacijski center in Komite za civilno krizno upravljanje. Ti organi bodo omogočili EU, da bo lahko posredovala hitro in odgovorno v primeru mednarodne krize (*Portal Evropske unije, 2005: www.europa.eu.int/comm/external_relations/un/publ/pack/4.pdf*).

Leta 1999 so bili na vrhunskem sestanku EU v Kölnu in Helsinkih postavljeni temelji za vzpostavitev vojaških zmogljivosti, razvili so se začetki Evropskih sil za hitro posredovanje (*EU Rapid Reaction Force – ERRF*). Februarja 2002 so predstavniki držav EU oblikovali akcijski načrt evropskih zmogljivosti (*European capability action plan – ECAP*) in predstavili mehanizem za razvoj zmogljivosti (*Capability development mechanism – CDM*), ki bo imel potrebna orodja za stalen razvoj in bo omogočal nadzor nad uresničevanjem in razvojem projekta evropskih vojaških zmogljivosti. Cilj ERRF ni postati stalna vojska, temveč vojaška sila, ki bo sestavljena iz vnaprej določenih večnacionalnih enot, tako sredstev kot tudi sil držav članic EU, uporabljena v obdobju trajanja določene krize.

EU sodeluje na področju mirovnih operacij tako z OZN kot tudi z drugimi regionalnimi organizacijami in NGO. Odnosi z ZN so tesno povezani, saj EU podpira delovanje OZN tako s človeškim in stvarnim dejavnikom kot tudi z velikimi denarnimi prispevki.

Po dejanski formalni predstavitvi sil ERRF decembra 2002 pa so sile EU začele z delovanjem na kriznem območju že takoj po tem, saj je EU začela januarja 2003 prvo

lastno upravljanje krize, to je policijsko misijo v BiH, imenovano EUPM (*European Union Police Mission in BiH*), s katero si je EU prizadevala za varnostni prispevek v mednarodni skupnosti in stabiliziranje postkonfliktnih območij. S to operacijo je nasledila operacijo OZN IPTF (*UN International Police Task Force*). Sestavljena je bila iz petstotih pripadnikov policije več držav in štiristo članov podpornega osebja, njihova naloga pa je bila izvajanje nadzora in svetovanja novim oblastem v BiH (*Lynch, Missiroli, 2005: www.iss-eu.org/esdp/09-dvl-am.pdf*).

Marca 2003 so začele sile EU svojo prvo vojaško misijo (po podpisu Ohridskega mirovnega sporazuma iz leta 2001), ko so prevzele operacijo zveze NATO v Makedoniji (*Operation Allied Harmony*) in jo poimenovali Concordia, njihov namen je bil še naprej prispevati k stabilnosti in varnosti na območju Makedonije ter zagotoviti izvršitev podpisanega sporazuma, ki je politično uredil nasprotja med Makedonci in Albanci. Države članice EU so skupaj s 14 državami nečlanicami prispevale okoli 350 lahkooboroženih vojakov, katerih osnovna naloga je bila zagotoviti varnostno podporo nevojaškim mednarodnim akterjem, ki so delovali na tem območju, in pa z vidno vojaško prisotnostjo vzdrževati stabilnost in krepitev zaupanja na bivšem konfliktnem območju (*Rogers, Hill, 2003: 24–27*). Za potrebe izvajanja operacije je EU uporabila sredstva in zmogljivosti zveze NATO.²¹ Decembra 2003 je vojaško operacijo Concordia, prav tako pod vodstvom EU, nasledila policijska operacija EUPOL Proxima, z namenom predvsem svetovati in pomagati Makedoniji pri oblikovanju lastnih policijskih sil in pomagati pri omejevanju organiziranega kriminala; v njej je sodelovalo okrog 200 policistov iz držav članic in nečlanic EU (*Garb, Ober, 2005: 494*).

Junija 2003 se je EU odzvala pozivu generalnega sekretarja OZN in začela z vojaško operacijo Artemis v Kongu z namenom preprečiti humanitarno in civilno krizo na območju

²¹ Aprila 1999 so članice zveze NATO na zasedanju sprejele načela, s katerimi bi lahko EU omogočili dostop do kolektivnih zmogljivosti zveze, decembra 2002 pa dodali, da sporazum med zvezo NATO in EU omogoča EU dostop do zmogljivosti zveze na področju načrtovanja, logistike in obveščevalne dejavnosti za potrebe izvajanja samostojnih operacij EU. Razmerje med NATO in EU se usklajuje s sprejetim sporazumom Berlin-plus, ki omogoča EU dostop do zmogljivosti NATO za načrtovanje, do evropskega poveljniškega dela in dostop do zmogljivosti in sredstev NATO. Opredelili so tudi, v katerih vojaških operacijah lahko EU deluje: v vojaških operacijah zveze NATO, operacijah EU z uporabo zmogljivosti zveze NATO in pa samostojnih operacijah EU (*NATO, 2004: www.nato.int/issues/nato-eu/policy.html*).

severovzhodnega dela Demokratične republike Kongo, operacija pa je temeljila na Resoluciji 1484 Varnostnega sveta ZN. Večnacionalne sile ERF v obsegu 1.800 večnacionalnih pripadnikov držav EU in štirih držav nečlanic, nosilci operacije pa so bili Francozi, so prevzele naloge mirovnih sil ZN, ki so zajemale varovanje taborišča beguncev, zavarovanje letališča in zagotavljanje varnosti tako civilnemu prebivalstvu kot tudi predstavnikom OZN. Septembra 2003 so zaradi vse večjega nasilja in velikega števila žrtev položaj prevzele sile OZN z misijo MONUC, ki so izvajale naloge bolj strogo in z večjim številom, 18.000 ljudi je bilo nameščenih, predvsem pa so prihajali iz Bangladeša (*Africa Action, 2003: www.africaaction.org/docs03/drc0310.htm*). Artemis je bila prva izvajana vojaška operacija držav članic EU, ki je potekala zunaj meja Evrope, pri samem izvajanju pa EU ni uporabila zmogljivosti zveze NATO.

Julija 2004 je bila na pobudo Sveta EU začeta operacija na področju vladavine prava EUJUST Themis v Gruziji, ki bo gruzijski vladi pomagala izpeljati reformo pravosodja, v operaciji pa sodeluje okoli deset mednarodnih civilnih strokovnjakov s področja pravosodja (*Garb, Ober, 2005: 494*). Decembra 2004 so sile EUFOR uradno zamenjale sile NATO v misiji SFOR v BiH. NATO obdrži stalno poveljstvo v Sarajevu s 150 pripadniki v kampu Butmir, ki bodo podpirali obrambno reformo BiH in izvajali operativne naloge za podporo proti terorizmu in iskanju vojnih zločincev. Naslednica SFOR, misija EUFOR z imenom Althea, bo vključevala 7.000 pripadnikov iz 33 držav, med njimi je 22 držav članic EU, imele pa bodo enak mandat kot SFOR. Njihova glavna naloga bo zagotavljati varno okolje civilnim prebivalcem; mirovniki bodo podpirali uradne oblasti BiH v preprečevanju organiziranega kriminala, ki je postal velik problem (*Prlenda, 2004: www.balkan-info.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2004/12/03/feature-01*).

3.1.10 DOGOVORI O VEČNACIONALNIH SILAH – MFO in MNF

Večnacionalne sile (*Multinational Force Arrangements – MFA*) se od OZN in ostalih regionalnih organizacij razlikujejo po tem, da so večnacionalne sile izbrane iz različnih skupin držav in nimajo obveznosti do mednarodne, regionalne ali globalne organizacije (niti do ZN), kar pomeni, da je glavna odgovornost za poveljstvo operacije zunaj obstoječih nadsionalnih teles in procedur. Pripadniki sil naj bi bili iz držav, ki niso v

regiji konfliktov in so sestavljeni iz različnih kontingentov. Razvrščene so sile MFA s pooblastili dogovorov, ki so bili sklenjeni s stranmi v sporu (*Diehl, 1994: 131*).

Ni posebnega dogovor, kako naj bi bila videti struktura sil MFA, operativni modeli pa naj bi se od ene do druge operacije razlikovali. Primer delovanja sil MFA sta MNF (*Multinational Force*) in MFO (*Multinational Force and Observers*), oba pa sta z razliko od ZN delovala s časovno odprtim mandatom, brez avtorizacijske agencije, vendar pa sta potrebovala strinjanje in dovoljenje države gostiteljice (*Diehl, 1994: 132–133*).

Začetki MFO so zajeti v prvem aneksu k Mirovni pogodbi iz leta 1979 (*Protocol Concerning Israeli Withdrawal and Security Arrangements*). Leta 1981 je bil podpisan Protokol (*Protocol to the Treaty of Peace*), ki je ustanovil Večnacionalne sile in opazovalce – MFO (*Multinational Force and Observers, 2003: www.mfo.org/site_tree/4/22/base.asp*).

MFO je neodvisna mednarodna organizacija, ustanovljena z dogovorom med Egiptom in Izraelom, financira pa se s pomočjo prispevkov Nemčije, Japonske in Švice ter še enakomernih deležev Egipta, Izraela in ZDA. Predvsem s svojimi vojaškimi silami sodelujejo tudi Avstralija, Kanada, Kolumbija, Fidži, Francija, Madžarska, Italija, Nova Zelandija, ZDA in Urugvaj. Odgovornost za vodenje ima v rokah generalni direktor glede na Protokol in Mirovno pogodbo iz 1979, ki izvaja svoje vodenje z osebjem v Generalnem štabu v Rimu, poveljnikom sil in njegovim osebjem na Sinaju in predstavnikov generalnega direktorja v Kairu in Tel Avivu. Misija MFO je nameščena od leta 1982 v Sinaju in ima nalogo zagotavljati varnost na območju in izvajanje Egiptovsko-izraelske mirovne pogodbe, predvsem z opazovalnimi patroljami vzdolž mednarodne meje (*Multinational Force and Observers, 2003: www.mfo.org/site_tree/4/10/base.asp*).

Sile MNF, sestavljene iz marincev ZDA in francoskih ter italijanskih vojaških sil, so bile nameščene v Bejrutu v Libanonu med 1982 in 1984 predvsem zaradi neuspeha mirovnih sil ZN na tem območju in nezaupanja, ki je preprečil novo avtorizacijo in nov mandat mirovnih sil. Izrael je predlagal ustanovitev sil MNF na tem območju (kot je bil MFO pod poveljem ZDA v Sinaju), in sicer pod vodstvom ZDA in mirovnih sil izven ZN, ki bi nadzorovale izvajanje mirovnega sporazuma v Libanonu in evakuacijo sil PLO (*Global Security, 1995: www.globalsecurity.org/military/library/report/1995/BRF.htm*). Prvotno so

bile sile MNF uspešne, zato so se umaknile iz Bejruta, nato pa je izraelska vojska zopet vpadla v Bejrut in kršila premirje; v palestinskih begunskih centrih je bilo pobito veliko nedolžnih civilistov. Sile MNF so se vrnile, poleg prejšnjih sil so sedaj sodelovali še pripadniki Velike Britanije, sile MNF so bile velikokrat napadene, bombardirane, zato so začele države umikati svoje sile. Za edini uspeh MNF v njihovi mirovni operaciji bi lahko šteli preprečitev nadaljnjih pokolov civilistov.

3.1.11 DRUGE SUBREGIONALNE ORGANIZACIJE in KOALICIJE

Poleg zgoraj naštetih in opisanih različnih regionalnih organizacij obstajajo še nekatere pretežno subregionalne organizacije, ki so sicer zelo omejene v svojih izkušnjah in samem delovanju na področju mirovni operacij.

Na območju Afrike poleg AU in ECOWAS delujeta tudi Ekonomska skupnost centralnoafriških držav – ECOCAS ali ECCAS ali CEMAC (*Economic Community of Central African States*) in Razvojna skupnost Južne Afrike – SADC (*Southern African Development Community*). ECOCAS je organizacija enajstih članic, ki so podpisale pakt proti agresiji, ustanovljena 1983, vendar neaktivna do 1992 zaradi finančnih težav. Njihov glavni cilj je ustanovitev skupnega trga centralnih afriških držav. Februarja 1999 so imeli konferenco s Komitejem ZN za varnostna vprašanja, na kateri je bilo sklenjeno, da se ustanovijo mehanizmi za vzdrževanje in širjenje miru v Centralni Afriki – COPAX (*Council for Peace and Security in Central Africa*) (ECCAS, 2005: www.africa-union.org/Recs/ECCASoverture.pdf) in (ECCAS, 2005: www.ceeac-eccas.org). Decembra 2002 so bile ustanovljene Večnacionalne sile v Centralnoafriški republiki, v kateri sodelujejo države Čad, Gabon in Kongo s 380 sodelujočimi (SIPRI Yearbook 2004: 175). SADC je organizacija štirinajstih članic, ki se pretežno ukvarja s socialnimi, ekonomskimi in okoljskimi problemi ter njihovim razvojem v regiji, vendar pa je ena od njihovih nalog tudi z regionalnimi mirovnimi operacijami preprečevati oborožene konflikte. Vzpostavljen naj bi bil tudi vadbeni center za mirovnike SADC v Harareju v Zimbabveju, kljub temu da organizacija nima vzpostavljenih mehanizmov za mirovne in varnostne zadeve. Svoje sile so posredovale v večnacionalnih operacijah v Kongu in Lesotu (SADC sub-regional consultations, 2001:

www.johannesburgsummit.org/html/prep_process/africa/sadc_prepcom_report.pdf).

Svoje sile naj bi bila zmožna prispevati v okviru Afriških mirovni sil le ECOWAS in SADC (*OAU-IPA Seminar on Peacemaking and Peacekeeping Addis Ababa, 1998: www.ipacademy.org/Publications/Reports/Africa/PublRepoAfriOAU_IPAPrint.htm*).

Na območju obeh Amerik poleg OAS obstajata še Karibska skupnost – CARICOM (*Caribbean Community*) in Organizacija vzhodnokaribskih držav – OECS (*Organization of East Carribean States*). CARICOM je bil ustanovljen s pogodbo o ustanovitvi julija 1973, ima petnajst držav članic in pet pridruženih članic, in sicer z namenom ekonomske integracije in sodelovanja, ustanovitve skupnega trga, sodelovanja na socialnem in družbenem področju (*CARICOM, 2005: www.caricom.org*). Januarja 1995 je podpisal sporazum o sodelovanju z GS ZN. S silami svojih članic sodeluje skupaj z OAS v mirovni operaciji MINUSTAH na Haitiju, ki se je začela 1. 6. 2004, ko je nasledil sile MIF. CARICOM zagotavlja tehnično pomoč pri izvajanju volitev (*UN News Centre, 2005: www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=14342&Cr=haiti&Cr1=*).

OECS je bil ustanovljen junija 1981 s Pogodbo Basseterre o skupnem sodelovanju in solidarnosti članic, predvsem z namenom ekonomskega, socialnega in okoljskega razvoja devetih držav članic (*OECS, 2005: www.oecs.org*). Oktobra 1983 ga je Grenada prosila za posredovanje, zato je tam izvedel mirovno misijo s sestavljenimi kolektivno varnostnimi silami iz svojih držav članic, le-ta je bila podprta s strani Barbadosa in Jamajke ter pod glavnim poveljstvom sil ZDA (*Skelly, 2000: www.findarticles.com/p/articles/mi_m1571/is_34_16/ai_65133106*).

V Aziji se poleg ASEAN in ARF pojavi tudi Južnoazijsko združenje za regionalno sodelovanje – SAARC (*South Asian Association for Regional Cooperation*). Na Srednjem vzhodu pa poleg Arabske lige delujejo še Zalivski svet za sodelovanje – GCC (*Gulf Cooperation Council*), Arabski svet za sodelovanje – ACC (*Arab Cooperation Council*) in Arabska »Maghreb« unija – AMU ali UMA (*Arab Maghreb Union*), ki lahko spada tudi pod afriške subregionalne organizacije (*Lewis in Marks, 1998: www.isuisse.ifrance.com/emmaf2/peace/sproch4.html*).

SAARC je bil ustanovljen z ustanovno listino decembra 1985 z namenom spodbujati ekonomski in socialni razvoj sedmih držav članic (*SAARC, 2005: www.saarc-sec.org*).

Zavzema se tudi za mir in stabilnost v regiji (z načeli nevmešavanja in neuporabe orožja v druge države članice) ter izvaja srečanja predstavnikov držav članic in ZN. Države članice v veliki meri prispevajo svoje sile za mirovne operacije ZN kot na primer Pakistan (*The United Nations, 1995: www.un.org/documents/ga/docs/50/plenary/a50-215.htm*). GCC je bil sprejet z dogovorom maja 1981 s strani šestih držav z namenom ekonomske in socialne integracije ter tudi za boljše kolektivne in varnostne povezave v regiji, predvsem zaradi iransko-iraške vojne (*GCC, 2005: www.gcc-sg.org/index_e.html*). V letu 1991 so se države članice združile z Egiptom in Sirijo z namenom ustanoviti regionalne mirovne sile, s programom operativnih procedur, urjenja in vojaškega načrtovanja ter uskladiti njihove vojaške sisteme med seboj. Na vojaškem področju je GCC veliko dosegel leta 1982 s silami *Peninsula Shield*, ki so izvajale skupne vojaške vaje (*Global Security, 2005: www.globalsecurity.org/military/world/gulf/gcc.htm*). Pogodba o ACC je bila podpisana februarja 1990 med štirimi arabskimi državami predvsem z ekonomskim namenom in ustanovitvijo skupnega trga med članicami. Skoraj istočasno je bila v Maroku podpisana pogodba UMA, in sicer med petimi severnoafriškimi državami (*Christie, 1990: www.saudiaramcoworld.com/issue/199004/g.c.c.-the.next.decade.htm*). UMA je leta 1990 vzpostavila neformalno telo, imenovano Svet za skupno obrambo, vendar organizacija še ni pripravljena za sodelovanje v mirovnih operacijah (*Berman in Sams, 2000: www.unidir.ch/pdf/articles/pdf-art129.pdf*).

V delih sveta, kjer regionalne organizacije niso razvite oziroma nimajo razvitih mehanizmov za sodelovanje v mirovnih operacijah, lahko delujejo koalicije kot njihovo nadomestilo regionalnega partnerja ZN. Običajno so koalicije sestavljene iz držav v regiji. Legalne osnove so zajete v dogovoru med državo gostiteljico in pooblastilom VS ZN. Za primer lahko navedemo koalicije, vodene s strani Avstralije, ki so zagotavljale operacije v podporo miru v letu 2003 z nalogo stabilizirati in izvajati mirovne sporazume v Papui Novi Gvineji in na Salomonovih otokih. Mednarodne sile za Vzhodni Timor pod vodstvom Avstralije (INTERFET) so zagotovile hitro vojaško intervencijo za stabiliziranje konfliktna situacije pred tem, ko je bila nameščena misija ZN. Podoben primer je tudi intervencija ZDA na Haitiju leta 1994 (*SIPRI Yearbook, 2004: 160–161*).

3.1.12 USTREZNOST REGIONALNIH ORGANIZACIJ in KOALICIJ

Prednosti regionalnih organizacij v izvajanju mirovnih operacij bi lahko bile, vendar pa ni nujno, veliko je odvisno tudi od posameznega primera oziroma vrste konflikta. Po Diehlu (1994: 122–129) bi kot *prednost lahko podali večje soglasje v določeni regionalni organizaciji*, ki bi prispevalo k hitrejšemu sprejetju mandata za izvajanje mirovne operacije, saj se je v OZN velikokrat pojavil veto ene od stalnih petih članic, predvsem v obdobju med hladno vojno. *Prednost večje podpore*: sprte strani bi lažje sprejele predloge druge države v svoji regiji kot pa od ZN, predvsem zaradi možne večje zaupljivosti do sosednjih držav. *Prednost konfliktne resolucije*: regionalne organizacije bi bile bolj zagrete za hitrejšo reševanje konfliktov, saj bi lahko konflikti vplivali ali prizadeli tudi njih oziroma države članice teh organizacij, zato bi bile resolucije hitreje sprejete. *Prednost zadrževanja tretjih strani*: regionalne organizacije bi jih lažje vključile v svoja prizadevanja in tako le-te ne bi sabotirale mirovnih operacij. Prav tako obstajajo tudi omejitve in neustreznosti regionalnih organizacij pri izvajanju mirovnih operacij. *Omejitev financiranja*: same regionalne organizacije bi težje pridobile vsa sredstva in pokrile vse izdatke za izvajane mirovne operacije, saj ima s tem probleme že OZN. *Problem nevtralnosti*: za uspeh mirovne operacije je nevtralnost velikega pomena, pri regionalnih organizacijah pa je nevtralnost težko doseči zaradi bližine držav in običajno njihovega dolgoletnega sodelovanja, zato pri izvajanju mirovnih operacij regionalne organizacije izberejo pripadnike, ki ne prihajajo iz držav, s katerimi si delijo mejo. *Problem zunanje grožnje*: regionalne organizacije se težko spoprijemajo z njimi, OZN kot globalna organizacija ima s tem veliko manjše probleme. *Problem soočanja z regionalno prevlado*: mirovne operacije, ki bi jih izvajale regionalne organizacije so zelo težko avtorizirane, če zadevajo države, ki prevladujejo v regiji.

Določiti regionalne organizacije, ki bodo z večjo verjetnostjo izvajale mirovne operacije, je lažje, kot pa določiti odločbe, pod katerimi bodo avtorizirale in vodile mirovno misijo. Vse regionalne organizacije nimajo v svojih listinah določenih elementov za avtoriziranje mirovnih operacij, še manj pa imajo na razpolago stalne mirovne sile. Nekatere regionalne organizacije, kot na primer OAU, imajo v svojih aktih samo minimalna določila o delovanju v varnostnih zadevah v okviru organizacije, OAS na primer pa ima boljše zastavljena pravila za delovanje v namene vzdrževanja varnosti in miru.

Razlika med regionalnimi organizacijami in OZN je tudi v sestavi sil, saj tradicionalne mirovne organizacije sestavijo mirovne sile iz pripadnikov nevtralnih držav, ki nimajo tesnih stikov s sprtimi stranmi. To je težje z regionalnimi organizacijami, saj so strani v konfliktu lahko hkrati tudi članice bližnjih alians, trgovski partnerji in podobno, kar pa lahko postavi pod vprašaj pomembno načelo mirovnih operacij, to je nevtralnost. Regionalne organizacije bi lahko ta problem rešile s tem, da v mirovnih silah ne bi imele pripadnikov držav, ki mejijo na sprto stran (*Diehl, 1994: 120–121*).

Glede na Poglavje VIII UL OZN regionalne organizacije predstavljajo tako določene prednosti kot tudi slabosti v svojem delovanju. Po Dobsonu (*Dobson, 1999: 157–160*) so prednosti sodelovanja regionalnih operacij v mirovnih operacijah tudi te, da lahko regionalni pristop zagotovi določeno legitimnost in regionalno občutljivost, ki je ZN ne more, kot na primer, kako pomembno je zavedanje kulturnih razlik, ki lahko usodno vpliva na uspešnost mirovnih operacij. Ta prednost je povezana tudi s prednostjo geografske bližine, saj lahko regionalne organizacije v mirovnih operacijah v svoji bližini zavzemajo veliko bolj konstruktivno vlogo, če pogledamo samo delovanje NATO in CIS v bivši Jugoslaviji in Gruziji, ko so zaradi geografske bližine lahko namestili svoje sile izredno hitro. Pokaže se tudi prednost diplomatske prepričljivosti, saj lahko regionalna organizacija v konfliktu v svoji regiji hitreje doseže uspehe prav zaradi diplomatskih zmožnosti, da opozorijo strani v konfliktu, da hitreje začnejo z mirovnimi pogajanjmi kot na primer ponudba OAU in ASEAN z mirovnimi pogajalci, s katerimi je bilo mirovno pogajanje uspešno. Rečemo lahko, da lahko regionalna organizacija zaradi hitrejši zaznave konflikta, torej še v začetni fazi in v svoji bližini, deluje uspešno s preventivno diplomacijo, nadzorom orožja in nadzorovanjem konfliktov na meji, vse to pa v povezavi z OZN.

Obstajajo tudi omejitve, kot so pomanjkljiv razvoj regije in s tem povezana hegemonija²² ter s tem posledično tudi povezano notranje rivalstvo, ki lahko privede namesto v rešitev v

²² Hegemonija v mirovnih operacijah (*Hegemonic Peacekeeping*) je situacija, v kateri prevladujoča velesila z globalnimi ali regionalnimi interesi lahko namesti svoje sile ne glede na nestrinjanje ostalih, z namenom obvladati konflikt, in je tudi sposobna prepričati druge države, da sprejmejo njeno vodstvo v misiji. S prevzemanjem večjega vojaškega in finančnega bremena je »hegemonična mirovna sila« sposobna deliti nesorazmeren vpliv na vojaške in politične odločitve glede misije. Za primer lahko podamo vodenje mirovne misije ZDA v Haitiju leta 1994, sirijsko vojaško prisotnost v Libanonu od leta 1976 naprej idr. (*Adebajo, 2003: 63–64*).

še večji konflikt. Birokracija in proračun regionalnih organizacij sta običajno majhna in omejena, tudi večje organizacije, kot je na primer EU, ki je sicer zelo razvita politično in ekonomsko, ima pa velike pomanjkljivosti v okviru vpeljevanja mirovnih operacij. Samo Kanada, Malezija in skandinavske države imajo dejansko mirovno urjenje svojih sil za namestitev v mirovnih operacijah v okviru OZN. Dominantnost regionalnega hegemonu lahko vidimo v primeru nigerijske dominancu v mirovni operaciji ECOWAS v Liberiji ter tudi v primeru Rusije, ko prispeva svoje sile v izvajanju mirovnih operacij CIS, te pa v konfliktu ne delujejo nevtralnou, ampak podpirajo ruske etnične manjšine (*Dobson, 1999: 157–160*).

V UL OZN je podana legalna osnova za priznavanje regionalnih organizacij in njihovega sodelovanja v mirovnih operacijah, vendar so se regionalni dogovori glede mirovnih operacij razmahnilu šele po koncu hladne vojne, ko je leta 1993 OZN vzpostavil skupno misijo z organizacijo ECOWAS v Liberiji in nato še 1994 v Gruziji z organizacijo CIS. VS OZN je podal avtorizacijo za mirovne operacije državnim koalicijam (*ad hoc* koalicijam) tudi zato, da je lahko deloval na območjih, kot sta Albanija in Vzhodni Timor, kjer so bile izvajane z italijanskimi in avstralskimi silami pod mandatom ZN, saj je bilo sprejetje mandata mirovne operacije samo pod okriljem OZN zelo vprašljivo. Problem koalicij se pojavi v tem, da bo njihovo delovanje uspešno samo, če bodo države članice koalicije delovale v splošnem interesu in ne v svojem (*Wilson, 2003: 92–95*).

V devetdesetih se je sodelovanje ZN z ostalimi regionalnimi organizacijami poglobilo, predvsem z misijo UNMIBH v BiH, misijo UNMIK na Kosovo, ko je OZN sodeloval skupaj z NATO, EU in OVSE ter seveda s politično podprto misijo ISAF v Afganistanu, ki jo pretežno vodi NATO. Prav tako so v kritičnih razmerah pomagale regionalne organizacije, kot na primer julija 2003, ko so sile EU pod francoskim vodstvom stabilizirale konfliktne razmere v Kongu in preprečile poboje civilistov.

Glede na pridobljene podatke o desetih večjih regionalnih organizacijah in osem majhnih subregionalnih in medregionalnih organizacijah, lahko potrdim, da se trend krepitve sodelovanja regionalnih organizacij v mirovnih operacijah pojavi in da se predvsem po koncu hladne vojne krepitev sodelovanja vse bolj povečuje. Če pogledamo navedene podatke v poglavju 3.1, lahko ugotovimo, da so v zadnjih petnajstih letih regionalne organizacije vzpostavile in/ali sodelovale v več kot trideset različnih mirovnih operacijah,

poleg tega pa tudi oblikovale in sprejele mehanizme in sile, namenjene za sodelovanje v mirovnih operacijah. Sicer ne smemo spregledati pomembnih prispevkov vseh regionalnih organizacij, lahko pa opazimo, da večji delež v krepitvi sodelovanja v mirovnih operacijah nosijo OVSE, NATO in predvsem v zadnjih letih EU. Na primer, če primerjamo leto 1993 z letom 2003, so bila 1993 vzpostavljena tri sodelovanja, to je sodelovanje OVSE v misiji ZN UNOMIG, sodelovanje OAS skupaj z ZN v civilni mednarodni misiji MICIVIH ter prva mirovna operacija CIS v Tadžikistanu. Leta 2003 je bilo vzpostavljenih kar šest mandatov, NATO je pod mandatom ZN prevzel misijo ISAF, AU je vzpostavil misijo AMIB, EU pa je začela kar štiri policijske in vojaške misije EUPM, Proximo, Concordio in Artemis. Vzporedno z njimi je OZN leta 1993 vzpostavil kar šest različnih mirovnih operacij, leta 2003 pa le operacijo UNMIL v Liberiji. Ugotovimo lahko, da so bile ostale regionalne operacije v letu 2003 veliko bolj dejavne na področju mirovnih operacij kot pa OZN; predvsem v Evropi vse večjo vlogo na področju mirovnih operacij zavzema EU. Krepitev sodelovanja ostalih organizacij z OZN se kaže v sodelovanju z njimi v mirovnih operacijah in v prevzemanju misij, vzpostavljenih s strani OZN, in nadaljevanju opravljanja njihovih nalog in dela.

3.2 VEČANJE ZAPLETENOSTI MIROVNIH OPERACIJ in NOVE NALOGE

Zaradi hitro spreminjajočega se mednarodnega varnostnega okolja so se tudi mirovne operacije spreminjale in razvijale skozi čas, saj je novo mednarodno okolje zahtevalo nove in različne pristope k mirovnim operacijam oziroma bolj učinkovite izboljšave na področju načrtovanja in vodenja mirovnih operacij. K spreminjanju narave mirovnih operacij so vplivali različni dejavniki, kot so konflikti znotraj držav, pomanjkanje strinjanja in sodelovanja med državami, padci vlad in neupoštevanje zakonov, padec državne strukture in ustrahovanje državljanov ter posledično vse večje humanitarne katastrofe, trpljenje nedolžnih prebivalcev in pojav množice beguncev.

Glede na tipologijo različnih avtorjev in njihovih različnih meril lahko mirovne operacije razdelimo po generacijah na prvo, drugo in tretjo generacijo ali pa tudi na tradicionalne in

sodobne mirovne operacije, torej izvajane v času hladne vojne in mandatno sprejete in izvajane po letu 1988, ko so bile izvedene reforme in nove opredelitve mirovnih operacij.

3.2.1 TRADICIONALNE MIROVNE OPERACIJE

Tradicionalne mirovne operacije so *prva generacija mirovnih operacij*, ki so pod mandatom ZN bile sprejete in tudi nameščene na konfliktnih območjih v obdobju hladne vojne, torej od leta 1956, ko je bila vzpostavljena prva oborožena misija UNEF I, pa vse do leta 1988. Nekatere mirovne operacije, ki so bile vzpostavljene v tem obdobju, še vedno trajajo.

NATO definira tradicionalne PSO (*Peace Support Operations*) na tri kategorije, posamezna mirovna operacija pa lahko zajema eno ali več kategorij, lahko tudi vsebuje elemente humanitarne operacije. Kategorije so:

a) *Opazovanje* – opazovalna misija je najbolj osnovna mirovna operacija, njen osnovni namen pa je opazovanje in poročanje. Lahko obsega nekaj pripadnikov, več dvajset, lahko pa tudi več sto pripadnikov, ki so neoboroženi opazovalci.

b) *Nameščene mirovne sile* – namenjena je ločevanju dveh vojaških sil v konfliktu in pa posredovati tudi, ko so pogajanja za mirovni sporazum v teku. To zahteva namestitev mirovnih sil med konfliktni strani, ustanovitev nevtralnih con in neprestani nadzor nad izvajanjem dogovora. Velikost nameščenih sil je odvisna od terena, mirovnih sil, ki so na voljo, in posebnih zahtev glede doseganja kontrole in ločevanja konfliktnih sil.

c) *Prehodna pomoč* – namenjena je podpori države pri prehodu v mirovno stanje in sprejetju sprejemljive politične strukture po koncu civilnega konflikta ali boja za neodvisnost ali avtonomijo. Mirovne sile skušajo narediti konec nasilju in omogočiti vrnitev prebivalcev v mirno okolje ter podpirati pogajanja sprtih strani. Te misije običajno zahtevajo večje število mirovnikov, sodelovanje civilne policije in komponente civilne administracije. Vse to mora biti pod stalno koordinacijo agencij, kot je UNHCR (*UN High Commission for Refugees*) (*NATO Logistic Handbook, 1997: www.nato.int/docu/logi-en/1997/lo-503.htm*).

Prvi prispevek k razvoju mirovnih operacij je bila misija UNSCOB (*UN Special Committee on the Balkans*) leta 1947, ki je bila ustanovljena kot odgovor na državljansko vojno v

Grčiji. Junija 1948 pa je bila vzpostavljena misija UNTSO (*UN Truce Supervision Organization*) za nadzor arabsko-izraelskega konflikta v Palestini; sestavljena je bila kot mediator ZN in vojaških opazovalcev. Tretja pobuda je bila ustanovitev misije UNCIP (*UN Commission for India and Pakistan*) januarja 1948 z nalogo raziskati razmere in zagotoviti vpliv na posredovanje glede indo-pakistanskega konflikta glede Kašmirja. Septembra 1949 po vzpostavitvi premirja so UNCIP zamenjale sile misije UNMOGIP (*UN Military Observer Group in India and Pakistan*), ki je izvajal nadzor nad uresničevanjem dogovora o premirju. Prva misija, ki je dejansko razvita v obliki tudi poznejših mirovniških operacij, je mirovna operacija UNEF I (*UN Emergency Force I*), vzpostavljena leta 1956 kot odgovor na krizo Sueškega prekopa z nalogo nadzorovati prekinitev ognja in umik britanskih, francoskih in izraelskih sil z egiptovskega ozemlja (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: xii*).

Misija UNEF I je služila kot vzorčni primer za vse poznejše mirovne operacije, saj so posledice sueške krize pripeljale do tega, da je bilo treba začetne oblike mirovniških operacij preoblikovati in poiskati nove strategije. V tej misiji so bile skoraj vse zajete komponente na novo oblikovane. Nove strategije so bile zajete tudi v misiji ONUC (*UN Operation in Congo*) leta 1961, ki je bila v tem obdobju največja in prva intervencija, izvajana pod pogoji nasilnega civilnega konflikta. Predstavljala je prvi primer razvoja iz mirovniških operacij v operacije za uveljavljanje miru, ki so vključevale tudi uporabo sile pod pogojem avtorizacije VS OZN. Vse naslednje mirovne operacije so bile omejene v številu in možnostih; med 1978 in 1988 ni bilo ustanovljenih nobene nove misije OZN.

Osemdeseta leta so bila v znamenju misij, ki niso bile izvajane pod okriljem OZN; to so bile sile MFO v Sinaju pod vodstvom ZDA, ustanovljene 1980 z namenom zagotavljati varnost na območju in izvajanje mirovne pogodbe, ter mirovne sile MNF, ki so bile nameščene v Libanonu med 1982 in 1984, in sicer pod vodstvom ZDA in mirovniških sil izven ZN, ki naj bi nadzorovale mirovni sporazum v Libanonu. Leta 1983 je bila ustanovljena misija v Grenadi pod vodstvom ZDA, ki je izvajala bolj naloge tradicionalnega nadzora v vplivni coni velike sile kot pa prave naloge mirovniških operacij (*Schmidl, 2000: 13*).

Generalni sekretar OZN Hammarskjöld in predsednik GS OZN Pearson sta definirala načela mirovniških operacij: načelo pristanka sprtih strani za ustanovitev misije; načelo

neuporabe sile razen v primeru samoobrambe; načelo prostovoljnosti za prispevanje pripadnikov iz manjših, nevtralnih držav; načelo nepristranskosti; načelo nadzora nad mirovnimi operacijami s strani generalnega sekretarja OZN (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: 93–94*).

Ugotovimo lahko, da so tradicionalne oziroma klasične mirovne operacije imele in nekatere tudi še imajo naslednje temeljne značilnosti:

- operacije so bile v domeni OZN in vzpostavljene z mandatom oziroma avtorizacijo Varnostnega sveta OZN,
- mirovne operacije so se izvajale oziroma so bile sile, nameščene po političnem sporazumu oziroma po prekinitvi ognja in pogajanjih za osnovanje mirovnih pogodb,
- za namestitev mirovnih sil je bila potrebna privolitev sprtih strani v konfliktu,
- pomembna je bila nepristranskost mirovnih sil,
- mirovne sile so bile sestavljene iz prostovoljnih pripadnikov iz več držav,
- pripadniki mirovnih sil so bili lahkooboroženi zaradi morebitne samoobrambe, postavljena so bila stroga pravila glede uporabe orožja,
- pripadniki mirovnih sil so prihajali iz držav članic VS OZN, vendar običajno niso bili iz stalnih petih,
- njihova naloga je bila bolj nadzorne narave, tako da niso bili namenjeni vsiljevanju sporazumov za prenehanje konfliktov; njihove vojaške naloge so zajemale opazovanje, spremljanje in nadzor nad izvajanjem mirovnega sporazuma,
- pojavil se je problem veta stalnih članic VS OZN in s tem preprečitev za vzpostavitev novih mirovnih operacij,
- prva uporaba civilne policije v misiji UNFICYP in prva uporaba civilne komponente v misiji ONUC.

Posebnost tradicionalnih mirovnih operacij je tudi to, da niso vključevale sil petih stalnih članic VS OZN, nekatere operacije so bile izvajane brez dejanskega njihovega dejavnega sodelovanja. Vendar pa so bile tradicionalne operacije, izvajane v regijah, ki so bile v interesu določene velesile, organizirane okoli jedra zainteresirane velesile. Na primer: Velika Britanija je prispevala polovico sil v misiji UNFICYP, Francija je bila vodilna država v misiji v Libanonu, ZDA so v več misijah prispevale transportne zmogljivosti.

3.2.2 SODOBNE MIROVNE OPERACIJE

Konec hladne vojne in novo ravnotežje v mednarodnem okolju je doprineslo k novi generaciji – *drugi generaciji mirovnih operacij* (tudi tako imenovane večrazsežne mirovne operacije), za katere je bila prelomnica leto 1988, saj je bila februarja 1989 vzpostavljena večdimenzionalna mirovna misija UNTAG (*UN Transitional Assistance Group*) v Namibiji. Ponovna oživitev mirovnih operacij je predvsem rezultat popuščanja zahodno-vzhodnih napetosti izven in znotraj VS OZN. Organi ZN so preučili pretekle, predvsem neuspešne mirovne operacije in opazovalne misije. Zaradi nove narave operacij, ki so postale bolj kompleksne, spremenljive, obsežne in z elementi prisile, je bila potrebna reorganizacija in postavitve novih razsežnosti njihovih nalog, uporabnosti in sestave sil. Leta 1992 je Ghali v Dnevnem redu za mir dejansko na ravni OZN formalno opredelil mirovne operacije za ohranjanje miru, poročilo je tudi določilo vse dejavnosti OZN na področju miru in varnosti. Hkrati pa so se v nove mirovne operacije vse bolj začele vključevati regionalne organizacije z lastnim mandatom ali pod mandatom ZN.

Funkcije oziroma naloge so se iz preprostih tradicionalnih nalog spremenile v množične naloge, glede uporabnosti so mirovne operacije vzpostavljene kot odgovor na nove vrste konfliktov, ki niso vnaprej znani, mirovne sile pa niso več sestavljene samo iz vojaške komponente; mirovniki prihajajo iz različnih virov, kot so vojaški, civilna policija in diplomacija. Naloge niso več samo vojaške narave, ampak so lahko tako vojaške (opazovanje in nadzor premirja, vzdrževanje nevtralnih con, preprečevanje civilne vojne, nadzor dogovorov, čiščenje minskih polj, urjenje vojaških enot ...) kot politične (vzdrževanje reda in miru, pomoč pri vzpostavitvi zanesljive vlade, pomoč pri vzdrževanju nevtralnosti, pomoč pri administraciji in volitvah, ponovna vzpostavitev ekonomskega življenja, urjenje policijskih enot ...) in humanitarne naloge (zaščita konvojev s pomočjo, zagotavljanje humanitarne pomoči, pomoč in nadzor v zvezi z begunci, nadzor nad dogovori o človekovih pravicah ...) (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: xiii, xv, xviii*).

Mandat večdimenzionalnih mirovnih operacij ni več namenjen samo zmanjšanju nesoglasja med sprtimi stranmi, ampak skuša sedaj pomagati vzpostaviti mir z razrešitvijo vzrokov, ki so pripeljali do konflikta. Uveden ima tudi program in rok za izvršitev. Mirovne sile naj bi potem, ko izvršijo naloge iz programa, prenehale z delovanjem na

določenem konfliktnem območju. Ker mirovne operacije primarno v svoje delovanje vključujejo tudi urejanje notranjih konfliktov, so operacije prav tako tudi veliko bolj kompleksne in delujejo v veliko bolj kompleksnem in političnem okolju, kot so pretekle tradicionalne mirovne operacije. V sedanjih mirovnih operacijah se soočajo z večjimi tveganji in nevarnostmi, zato so tudi pod večjim pritiskom in težje zadržijo silo in uporabo mirnih sredstev pri doseganju miru. Običajno imajo v svoje vrste vključeno številno civilno komponento in civilnega poveljnika OZN. V civilni komponenti so civilna administracija, volitvena administracija, informacijska sekcija za izobraževanje in obveščanje javnosti glede volitev; pomagajo razviti demokratične institucije, prav tako pa lahko urejajo stvari glede beguncev ter nadzirajo in poročajo o zlorabah človekovih pravic. Vojaška komponenta v teh mirovnih operacijah služi kot podpora, vzdržuje varno okolje, v katerem lahko deluje civilna komponenta, in podobne druge vloge, ki jih tradicionalne mirovne operacije ne poznajo (*Chayes, Raach, 1995: 25–27*).

Pojavijo se nove vrste mirovnih operacij, kot so humanitarne intervencije, ki pomagajo lajšati trpljenje v središču konflikta in so začasna pomoč prebivalcem za preživetje, dokler ni dosežena prekinitev ognja in se lahko začne dejanska večdimenzionalna mirovna operacija. Takšne intervencije se razlikujejo od običajne mirovne operacije tudi po tem, ker dejansko še ni vzpostavljena prekinitev ognja in tudi privolitev vseh sprotih strani ni dosežena. Naloge so različne, npr. varujejo vire državne suverenosti, civilno prebivalstvo pred posledicami vojne. Hkrati pa v njih sodelujejo tudi agencije OZN, kot so Visoki komisariat za begunce, UNICEF, WFO in druge regionalne organizacije. Prav tako se pojavijo tudi operacije za uveljavljanje miru, ki za zatiranje spora uporabljajo prisilo, da dosežejo dejansko prekinitev ognja in zavarujejo civilno prebivalstvo ter omogočijo mirovna pogajanja med sprotimi stranmi. V njihovem delovanju običajno mirovne sile prevladajo nad lokalnimi vojaškimi silami (*Chayes, Raach, 1995: 27–29*).

Naloge sedanjih mirovnih operacij se razlikujejo od običajnih bojnih nalog vojaških sil, pojavijo se nove vrste nalog, kot so taktična pogajanja z lokalnimi vodji, vzpostavljanje premirja, presojanje lokalnih sporov, vzpostavljanje nove administracije, preprečevanje begunstva ter pomoč pri humanitarnih dejavnostih. Imajo pa tudi razširjene naloge, kot so varovanje civilnega prebivalstva, lastna obramba in varovanje, spremljanje in varovanje konvojev, pogajanja, mediacije, zagotavljanje humanitarne pomoči, policijske dolžnosti, logistična podpora nevojaškim organizacijam ter opazovanje in nadzor nad volitvami.

Nova posebna naloga mirovnikov je tudi boj z aidsom, še posebej, ko je VS OZN junija 2001 definiral aids kot grožnjo mednarodnemu miru in varnosti. Vloga mirovnikov glede aidsa je predvsem dvojna, mirovniki ga lahko širijo v svoje države, predvsem zaradi prostitucije in stikov s prebivalstvom iz držav, kjer posredujejo, lahko pa se tudi okužijo pri pomoči poškodovanim prebivalcem zaradi nepoučenosti. Lahko so tudi mirovniki tisti, ki prihajajo iz držav, kjer je okuženost precejšnja, in ga širijo v države, kjer posredujejo. Vse to je privedlo do tega, da mirovnike posebni predstavniki poučujejo o tem, kako se varovati pred okužbami, hkrati pa so v mandate mirovnih operacij vključili odgovornost preventive pred aidsom predvsem s karanteno okuženih, ozaveščanjem in razdeljevanjem zdravil in zaščite (*Bratt, 2002: 67–68*).

Pri postkonfliktni obnovi imajo mirovniki vse večjo vlogo pri volitvah, saj so le-te postale del mnogih mirovnih operacij ZN v zadnjem desetletju. Volitve poskrbijo za začetek nove postkonfliktne politične obnove, za stimulacijo razvoja demokratične politike, za izbiranje predstavnikov za oblikovanje vlade ter vzdrževanje legitimnosti. Poleg načrtovanja in izvrševanja nalog je pogosto delovanje predstavnikov mirovnih operacij tudi na področju javnih informacij, odnosov z javnostjo, komunikacijami ter administracijo.

Za primer lahko vzamemo mirovno operacijo UNPROFOR v bivši Jugoslaviji, ki je skupek operacij za podporo miru, operacije za uveljavljanje miru, operacije za ustvarjanje miru, operacij za izgradnjo miru in humanitarne intervencije. Pomembna je bila koordinacija odgovornosti vojaške in civilne komponente te kompleksne operacije. Vzpostavljeno je bilo sodelovanje vojaških sil UNPROFOR in mednarodnih civilnih organizacij, kot so Komisija za begunce, Rdeči križ, nevladne in zasebne prostovoljne organizacije, organizacije za človekove pravice, politični predstavniki ZN, civilni poveljnik ZN, predstavniki regionalnih organizacij, kot je EU. Vojaško in civilno osebje si delita veliko nalog, kot so varovanje lokalnega prebivalstva, dostava in razdelitev humanitarne pomoči, pomoč beguncem in ljudem brez doma, opazovanje in poročanje o zlorabah človekovih pravic, nadzor in opazovanje prekinitve ognja, pogajanja za vzpostavljanje zaupanja, obnova civilne strukture ter vodenje medijev za obveščanje prebivalstva (*Bair, 1994: 66–67*).

Sodobne mirovne operacije se od tradicionalnih razlikujejo tudi po sestavi sil, prej so bile sile iz manjših, lahkooboroženih kontingentov, sedaj pa so sestavljene iz obsežnega

civilnega in vojaškega kontingenta, ki je lahko popolnoma oborožen. Prvotno sile niso imele dovoljenja za uporabo sile, orožje je bilo namenjeno samo za samoobrambo, v drugi generaciji pa imajo sile avtorizacijo za uporabo ognja že v sprejetem mandatu.²³ Glede privolitve v premirje sprtih strani je sedaj zaradi narave konflikta težje doseči privolitev vseh sprtih strani, saj razne milice ne spoštujejo dogovora o prekinitvi ognja in bi bilo zato težje namestiti sile, če bi čakali na popolno premirje. Tradicionalne mirovne operacije so bile nameščene takoj po vzpostavljenem začasem mirovnem dogovoru, v sodobnih mirovnih operacijah pa so lahko sile nameščene, tudi ko je na konfliktnem območju še velika nestabilnost in lahko misija igra vlogo sil za ustvarjanje miru ali za preprečevanje spopadov ali pa ko se konflikt zmanjšuje in s svojim delovanjem skušajo preprečevati nove nemire in spopade. Ko je mir dosežen, so sile nameščene ali preoblikovane v sile za postkonfliktno obnovo ali izgradnjo miru (*SAIS, 2004:*

www.sais-jhu.edu/cmtoolkit/approaches/peacekeeping/evolution.html#anchor1).

Prvotno sile stalnih članic VS OZN niso sodelovale s svojimi pripadniki v mirovnih operacijah, prav tako tudi ne nečlanice OZN, kot je na primer Nemčija, v kateri ustava prepoveduje vojake pošiljati v tujino. V tem času so nekatere države (Švica) spremenile svoje odločitve o pošiljanju neoboroženih vojakov v mirovne misije, saj je zaradi nasilnih reakcij strani v konfliktu njihovo življenje postalo preveč ogroženo. Zato so spremenili njihov status v vojake z orožjem, namenjenim le za samoobrambo (*Jelušič, 2003: 637*). Civilne in humanitarne komponente v mirovnih operacijah so bile za nadaljnje mirovne operacije vse bolj pomembne. Treba je bilo spojiti odgovornosti vojaškega in civilnega osebja, da je postalo bolj učinkovito, da se je povečala splošna izvedba mirovnih operacij.

Na preoblikovanja mirovnih sil in nove, zahtevnejše naloge pa je vplival tudi trend spreminjanja vrste konflikta, saj so bili nekje do leta 1992 značilni mednarodni konflikti, kot so Iran – Irak, Afganistan – Pakistan, nato pa se je pojavil trend notranjih konfliktov in so bile zato vzpostavljene nove in bolj problematične misije, kot so bile v Mozambiku, Kambodži, Somaliji, bivši Jugoslaviji, ko so potekali spori znotraj posamezne države,

²³ S sprejeto Resolucijo 688 za humanitarno intervencijo v Iraku je bila sprejeta prva misija, ki je imela dovoljenje za uporabo sile v namene varovanja civilnega prebivalstva in pomoči, ne pa za uveljavljanje miru. Z Resolucijo 733 za misijo v Somaliji pa je bila avtorizirana uporaba sile za razorožitev bojevnikov in razdelitev humanitarne pomoči. Po letu 1992 imajo sile dovoljenje za uporabo orožja že v začetnem mandatu (*SAIS, 2004: www.sais-jhu.edu/cmtoolkit/approaches/peacekeeping/evolution.html#anchor1*).

izbruhnile so demokratične krize, bojevanje s pridihom kontrole nad nacionalnimi naravnimi viri, pojav genocida in podobno (Doyle, 2003: 32).

Pojavi se nov tip mirovnih operacij, imenovan politične mirovne operacije, dejansko pa so to po tipologiji sodobne mirovne operacije, lahko bi jih šteli v tretjo generacijo. Nove operacije se razlikujejo od že znanih operacij za ohranjanje miru, saj v vse večjem obsegu vključujejo civilno policijo, osebje pa je sestavljeno iz pretežno civilnih mednarodnih in lokalnih uslužbencev, ki na diplomatski način rešujejo spore, in ne več pretežno iz vojaškega osebja (Jelušič, 2003: 641). Lahko bi politične mirovne operacije opredelili tudi kot dejavnosti za obnovo in razvoj držav po končanem konfliktu, ki so namenjene za preprečevanje njegovega ponovnega izbruha. Njihove značilnosti se začnejo kazati že v drugi generaciji mirovnih operacij, za začetek pa lahko štejemo vzpostavitev Urada ZN v Burundiju oktobra 1993; to je bila misija UNOB (*UN Office in Burundi*). Septembra 1994 je bila vzpostavljena misija MINUGUA (*UN Verification Mission in Guatemala*), aprila 1995 urad UPOS (*UN Political Office for Somalia*) in še veliko drugih, med zadnjimi je bila vzpostavljena marca 2002 misija UNAMA (*UN Assistance Mission in Afghanistan*).

Politične mirovne operacije so namenjene preprečevanju sporov in ponovni vzpostavitvi političnih, ekonomskih, diplomatskih in drugih odnosov med sprtimi stranmi ter so bolj primerne za reševanje sporov, ki jih operacije za ohranjanje miru niso reševale, ampak so jih samo zamrznile (Jelušič, 2003a: 23). Zelo so podobne operacijam za izgradnjo miru (*Peace Building*), zato jih lahko enačimo z njimi, sestavini izgradnje miru pa sta lahko obnova in sprava strani v konfliktu. Misije lahko s svojim delovanjem z obnovo izboljšajo življenjske pogoje, zmanjšajo diskriminacijo, zgradijo poti in sredstva za dokončno razrešitev spora, vzpostavijo institucije za civilno oblast in vladavino prava kot bistveni element za gospodarski in družbeni razvoj, vzpostavijo in obnovijo družbene in politične strukture (Reychler, 2005: www.gmu.edu/academic/pcs/reychler).

Pomen političnih mirovnih operacij in s tem političnega preventivnega delovanja OZN se pokaže tudi v ustanovitvi Oddelka za politične zadeve ter v njihovi vlogi, strukturi in nalogah. Organ je ustanovljen z namenom hitrejšega in učinkovitejšega delovanja na področju mirovnih operacij, s tem pa se je pokazal vse večji poudarek politično-ekonomskega vidika zagotavljanja mednarodnega miru in varnosti (Atanasov, 2004: 65).

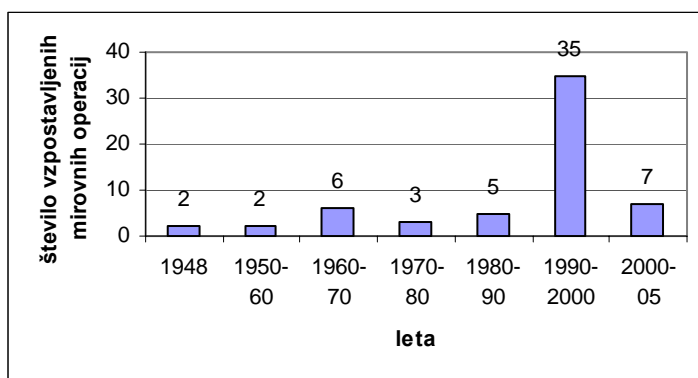
3.3 PORAST ŠTEVILA VZPOSTAVLJENIH MIROVNIH OPERACIJ in vpliv tega dejstva na ostale trende

Zaradi nove narave konfliktov in vsekakor tudi zaradi izboljšanih odnosov med velesilami se je trend spreminjanja števila mirovni operacij pokazal v obliki vse večjega števila vzpostavljenih mirovni operacij, še posebej po koncu hladne vojne. Od nekakšnega uradnega začetka mirovni operacij leta 1948 do leta 1987 je VS OZN sprejel le 13 mirovni operacij in opazovalni misij. Od teh trinajstih vzpostavljenih misij ZN jih je bilo kar sedem na Srednjem vzhodu, ki je za stalne članice VS OZN pomembno območje. Nato pa se je število vzpostavljenih misij začelo močno povečevati.

3.3.1 PORAST ŠTEVILA VZPOSTAVLJENIH MIROVNIH OPERACIJ

Glede na pridobljene podatke je bolj podrobno predstavljeno število vzpostavljenih mirovni operacij za mirovne operacije v mandatu OZN, saj še vedno največ misij poteka ravno pod njenim mandatom. Ostale mirovne operacije, ki so vzpostavljene s strani regionalnih, subregionalnih in medregionalnih organizacij, pa so predstavljene glede na dobljene podatke nekje bolj skromno, drugje bolj obsežno. V prvih 43 letih svojega delovanja je VS OZN avtoriziral in izpeljal 13 mirovni operacij, v 43 mesecih od leta 1988 do 1992 pa so države članice VS OZN avtorizirale 13 nadaljnjih mirovni operacij, kar je vplivalo tudi na porast števila pripadnikov mirovni sil, ki se je iz 11.500 v letu 1991 povečalo na 80.000 konec leta 1993 (*Marks, 1996: 5*).

Graf 3.3.1: Število vzpostavljenih mirovni operacij ZN od 1948 do 2005

(*The United Nations, 2005: www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/pages/timeline.html*)

Uradno je bila junija 1948 vzpostavljena misija UNTSO in nato 1949 še opazovalna misija UNMOGIP. V obdobju 1950–60 sta bili prav tako vzpostavljeni dve misiji UNEF I in UNOGIL. V desetih letih med 1960–70 je bilo vzpostavljenih šest misij ter v naslednjih desetih letih 1970–80 še nadaljnje tri. Prav tako je bilo v obdobju od 1980 do 1990 vzpostavljenih le pet misij, do leta 1988 ni bila vzpostavljene nobene, po letu 1990 pa je bil predvsem zaradi konca hladne vojne in novih razmer v svetu pravi bum na področju mirovniških operacij; v desetih letih od 1990 pa do 2000 je OZN vzpostavil kar 35 mirovniških operacij, od tega jih je bilo največ leta 1993 (kar šest operacij). Od leta 2000 naprej je bilo do sedaj vzpostavljenih že sedem mirovniških operacij (*The United Nations, 2005: www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/pages/timeline.html*). Kakor je razvidno iz Grafa 3.3.1, število vzpostavljenih misij s strani OZN narašča, tako da lahko tudi potrdimo trend naraščanja števila vzpostavljenih mirovniških operacij s strani OZN.

Zgoraj omenjene mirovne operacije²⁴ so bile vzpostavljene in vodene s strani DPKO ZN – Oddelka za mirovne operacije in jih je bilo od leta 1948 vzpostavljenih 60, danes pa jih poteka 17, v katerih služi 66.547 vojaških pripadnikov in pripadnikov civilne policije, mednarodnega civilnega osebja pa je 4.500 ter lokalnega civilnega osebja okrog 8.500. Veliko povečanje je bilo predvsem leta 1993, ko je bilo na hitro vzpostavljenih šest mirovniških operacij z zelo velikim številom sodelujočih pripadnikov, potekalo pa jih je v tistem času kar 18. Zaradi neuspeha mirovniških operacij v Somaliji, Ruandi in Bosni je prišlo do velikega kritiziranja mednarodnih akterjev o vodenju operacij OZN, zato je bilo potrebno reformirati mirovne operacije OZN. Začelo se je razdeljevanje odgovornosti za vodenje in izvajanje mirovniških operacij na druge regionalne organizacije. Potrebno je bilo tudi zmanjšanje vojaškega osebja v operacijah – primerjamo lahko število 76.000 pripadnikov mirovniških sil septembra 1994 in zmanjšanje na 24.000 pripadnikov marca 1997 (*The United Nations, 2005: www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/pages/timeline.html*).

Hkrati potekajo po okriljem OZN tudi politične operacije in operacije za izgradnjo miru, ki jih je trenutno deset, v njih pa sodeluje 436 pripadnikov mednarodnega civilnega osebja, 37 vojaških ali civilnih policijskih nadzornikov, 1.076 pripadnikov lokalnega civilnega osebja in 42 prostovoljcev ZN. Te misije pa so naslednje: aprila 1995 vzpostavljena operacija UNPOS v Somaliji, decembra 1997 Urad posebnega predstavnika GS za regijo

²⁴ Vse mirovne operacije OZN od leta 1948 naprej so bolj podrobno predstavljene v Prilogi 6.2.

Velika jezera, marca 1999 UNOGBIS v Gvineji Bissau, oktobra 1999 UNSCO na Srednjem zahodu, februarja 2000 BONUCA v Centralnoafriški republiki, junija 2000 UNTOP v Tadžikistanu, novembra 2001 Urad posebnega predstavnika GS za Zahodno Afriko, marca 2002 je bila vzpostavljena UNAMA, avgusta 2003 UNAMI v Iraku in januarja 2004 UNOMB v Bougainville (*The United Nations, 2005: www.un.org/peace/ppbm.pdf*).

O ostalih regionalnih organizacijah glede na dobljene podatke²⁵ lahko rečemo, da je bilo njihovo sodelovanje v mirovnihi operacijah najbolj zastopano leta 2003, predvsem zaradi EU, ki je vzpostavila dve policijski (EUPM, Proxima) in dve vojaški misiji (Concordia, Artemis). Poleg njih je Afriška unija vzpostavila misijo AMIB. Prav tako je NATO v času mandata ZN prevzel operacijo ISAF. OVSE je bil najbolj dejaven v devetdesetih letih, saj je do leta 1989 končal sedem misij in jih od 1992 do 2001 vzpostavil šest (v njihovih misijah sodelujejo predvsem civilni opazovalci). V zadnjih dveh letih je bil dejaven tudi AU, saj je vzpostavil kar dve misiji, AMIB in AMIS. Tudi tukaj lahko ugotovimo trend naraščanja števila novovzpostavljenih mirovnihi operacij s strani drugih regionalnih organizacij. Predvsem s strani EU je število novih operacij močno zastopano, vendar pa po številu novovzpostavljenih operacij še vedno močno vodi OZN.

Porast števila vzpostavljenih mirovnihi operacij je vplivalo tudi na porast števila sodelujočih držav, števila sodelujočih pripadnikov mirovnihi sil in povečanje smrtnih žrtev med pripadniki, pa tudi na porast stroškov financiranja oziroma proračuna mirovnihi operacij.

3.3.2 PORAST ŠTEVILA SODELUJOČIH DRŽAV

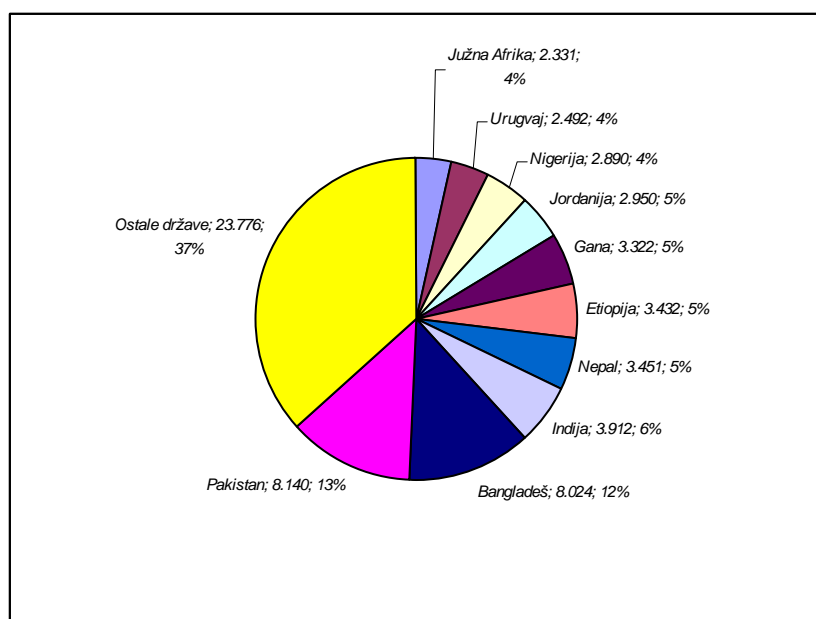
Zopet zaradi bolj dostopnih in verodostojnih podatkov je poudarek predvsem na sodelujočih državah v okviru misij v času mandata OZN. Od leta 1948 je v mirovnihi operacijah ZN sodelovalo približno 130 držav, ki so prispevale vojaške sile in sile civilne policije; približna ocena števila sodelujočih je okoli en milijon vojakov, policistov in civilistov, ki so služili pod zastavo ZN. Recimo, samo junija 2004 je 97 držav prispevalo več kot 56.000 osebja za mirovne operacije. Po koncu hladne vojne je veliko držav prvič

²⁵ Glej poglavje 3.1 in Prilogo 6.3.

prispevalo svoje sile za mirovne operacije. Glavnih deset držav, ki prispevajo svoje pripadnike, je: Pakistan, Bangladeš, Nigerija, Gana, Indija, Etiopija, Južna Afrika, Urugvaj, Jordanija in Kenija (glej Graf 3.3.2); vse našete so države v razvoju, ki s pošiljanjem svojih pripadnikov skušajo izboljšati svoj finančni status, posamezniki pa odhajajo v mirovne misije predvsem zaradi finančnih koristi. Samo 10 % vojaških in policijskih pripadnikov prihaja iz držav Evropske unije in le 1 % iz ZDA (*The United Nations, 2005: www.un.org/Depts/dpko/dpko/faq/q8.htm*).

Danes, torej leta 2005, v potekajočih 17 mirovnih operacijah ZN sodelujejo 103 države, ki prispevajo svoje vojaško in policijsko osebje. Ugotovimo lahko, da se je število sodelujočih držav v mirovnih operacijah ZN skozi leta prav tako povečevalo, hkrati pa se je povečevalo tudi število novih držav članic ZN.

Graf 3.3.2: *Delež sodelujočih držav v mirovnih operacijah OZN decembra 2004*

(*The United Nations, 2005: www.un.org/Depts/dpko/dpko/pub/year_review04/snap/pdf*)

Prvotno v mirovnih operacijah velesile oziroma stalne članice VS OZN niso sodelovale, vendar pa je bila njihova prisotnost občasno potrebna in zaželena. Primer je zalivska vojna leta 1991, ko so bile za ukrepanje primerne le ZDA. Kljub temu da so velesile redko zagotavljale mirovne sile, pa so zato redno zagotavljale preskrbo in tudi zagotovile glavno logistično podporo. Michael Williams (1998: 20) navaja, da sodelovanje sil iz držav članic VS OZN dejansko ni pretirano primerno, še posebej ne v vlogi poveljnikov na območju

mirovnih operacij, saj se je zgodilo, da so poveljniki sprejemali ukaze od svoje vlade in ne od glavnega poveljnika ZN ali posebnega predstavnika GS OZN.

Maja 2003 je bilo od 28.424 vojaškega osebja (brez neoboroženih opazovalcev) v mirovnih operacijah ZN le 962 pripadnikov petih stalnih članic VS ZN, kar je manj kot 3,4 %, od tega jih je 189 prihajalo iz Kitajske, 209 iz Francije, 115 iz Rusije, največ (447) iz Velike Britanije in najmanj (2) iz ZDA (*United Nations Associations of GB and N. Ireland, 2004: www.una-uk.org/UN&C/Peacekeeping.html*).

Število držav ostalih regionalnih organizacij, sodelujočih v mirovnih organizacijah, se prav tako povečuje, deloma zato, ker se povečujejo same organizacije in razširjajo svoja članstva – npr. NATO je imel v mirovni operaciji KFOR leta 1999 17.000 pripadnikov iz 35 držav članic in nečlanic zveze NATO (*NATO, 2005: www.nato.int/kfor/kfor/kfor_hq.htm*), v misiji ISAF pa je trenutno 8.000 pripadnikov iz 47 držav članic in nečlanic zveze NATO (*NATO, 2005: www.nato.int/issues/afghanistan/*) – deloma pa tudi zaradi tega, ker se države vključujejo v OZN in sodelujejo v njegovih mirovnih operacijah, pa tudi v mirovnih operacijah, vzpostavljenih s strani drugih regionalnih organizacij, katerih članice so.

S pridobljenimi podatki lahko potrdimo, da se trend večanja števila sodelujočih držav v mirovnih operacijah pojavi. Drži tudi, da se pokaže izrazito povečanje števila sodelujočih držav v okviru ZN po letu 1990, ko je bilo tudi novovzpostavljenih operacij več. Januarja 1988 je sodelovalo v mirovnih operacijah ZN 26 držav, januarja 1992 že 56 držav in decembra 1994 kar 76 držav. Po letu 2000 pa je februarja 2003 sodelovalo v mirovnih operacijah ZN 90 držav, junija 2004 97 držav, le leto pozneje pa sodelujejo že 103 države, kar nazorno potrди trend naraščanja števila sodelujočih držav.

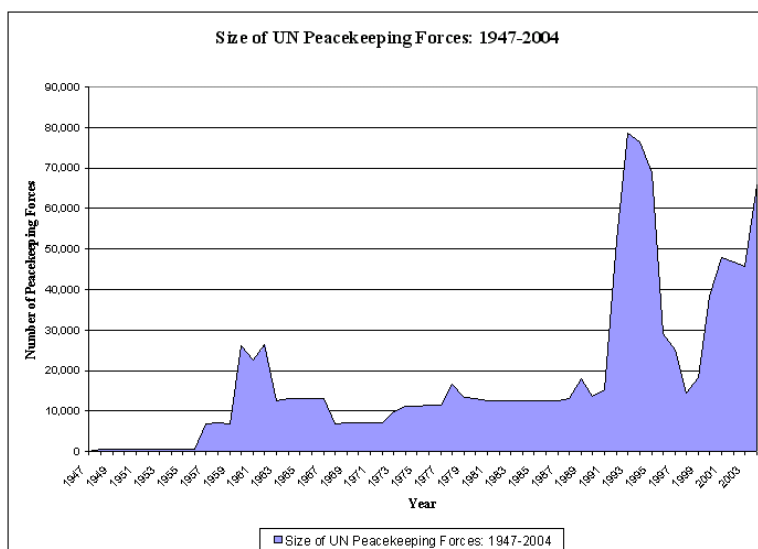
3.3.3 PORAST ŠTEVILA SODELUJOČIH MIROVNIKOV

Zopet so najboljše prikazani podatki za mirovne operacije OZN. Graf 3.3.3 nazorno kaže, kako se je večalo število sodelujočih v mirovnih operacijah, predvsem po letu 1990, ko se je večalo tudi število novovzpostavljenih mirovnih operacij ZN.

Prvotno je sodelovalo v misijah ZN majhno število pripadnikov, večinoma so bili nameščeni kot opazovalci. Po letu 1960 je začelo število sodelujočih naraščati, vrh pa je seveda doseglo po 1990, ko se je zelo povečalo tudi število novovzpostavljenih mirovniških operacij. Številke se povečujejo tudi glede na nove vrste pripadnikov; vse bolj se vključuje civilno osebje in civilna policija, predvsem po zmanjšanju števila sodelujočih po letu 1997 pa se je v zadnjih petih letih pokazalo ponovno zviševanje števila sodelujočih mirovniških sil.

Februarja 2003 je bilo v operacijah ohranjanja miru ZN vključenih 90 držav, iz katerih je prihajalo 39.001 udeležencev, od tega 5.226 civilnih policistov, 1.718 vojaških opazovalcev in 31.993 pripadnikov vojaških enot; največ udeležencev je bilo iz Pakistana, tj. 4.264 udeležencev (*Garb, 2003: 19*). Število sodelujočega vojaškega osebja in civilnih policistov v mirovniških operacijah znaša v aprilu 2005 66.547 pripadnikov držav članic OZN, ki pa prihajajo pretežno iz tretjih držav (*The United Nations, 2005: www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm*).

Graf 3.3.3: Število pripadnikov mirovniških sil OZN od 1947 do 2004

(*Global Policy Forum, 2005: www.globalpolicy.org/security/peacekpg/data/pecepr.htm*)

K tem številkam lahko dodamo še udeležence ostalih regionalnih organizacij, prikazala pa bom samo tiste, ki so v zadnjih nekaj letih dejansko vzpostavile lastne mirovne operacije ali pa prevzele izvajanje operacij v času mandata ZN. V NATO je v njihovi prvi misiji IFOR leta 1995 sodelovalo 60.000 pripadnikov, leto pozneje se je preoblikovala v misijo SFOR, število pripadnikov se je najprej zmanjšalo na 32.000, nato pa leta 2000 še na

20.000 pripadnikov. Ko pa je misijo prevzela EU z misijo Althea, je bilo v misijo EU vključenih 80 % sil iz SFOR. Misija KFOR, ustanovljena 1999, je imela 17.000 udeležencev, misija ISAF, ustanovljena 2003, pa ima danes okoli 8.000 udeležencev (*Kim, 2005: www.fas.org/sgp/crs/row/RS21774.pdf*).

AU je leta 2003 vzpostavil prvo misijo AMIB z 2.870 pripadniki in leto pozneje še misijo AMIS s prvotno 3.000 udeleženci. Sedaj se je število povečalo na 7.700 pripadnikov Gambije, Kenije, Nigerije, Ruande, Senegala in Južne Afrike, kar pa je glede na vse večje konflikte še premajhno število in se bo še povečalo. Za pomoč so namreč zaprosili tudi druge regionalne organizacije, predvsem NATO (*European Defence, 2005: www.european-defence.co.uk/news.html*).

EU je leta 2003 vzpostavila prvo vojaško operacijo Concordia, v kateri je 400 vojakov, istega leta se je začela še vojaška operacija Artemis, ki je imela vključenih 1.500 vojakov in se je že zaključila. Prav tako leta 2003 pa je bilo v operacijo EUPM vključenih 500 policistov in v operacijo Proxima 200 policistov. V letu 2004 je začela EU z misijo Althea, ki vključuje 7.000 vojakov, v civilni misiji EUJUST THEMIS pa sodeluje 10 civilnih strokovnjakov (*Garb, Ober, 2005: 493–494*). Skupno je trenutno v operacijah EU nameščenih 7.000 vojakov, 700 policistov in 10 civilnih strokovnjakov.

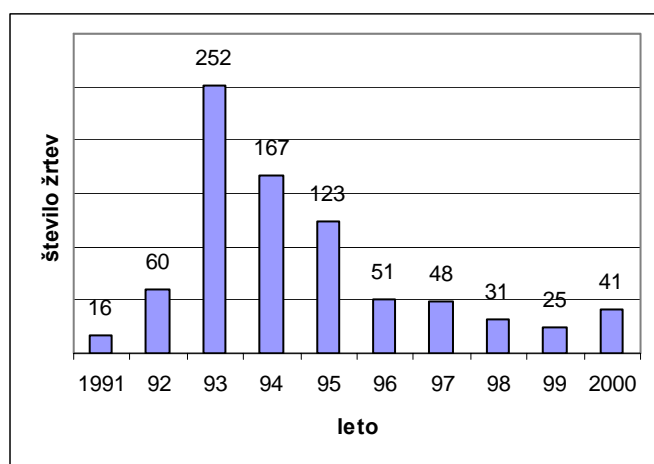
Ugotovimo lahko, da se tudi tukaj večinoma potrjuje trend večanja skupnega števila sodelujočih mirovnikov v mirovnih operacijah, predvsem tistih pod mandatom ZN, saj je bilo januarja 1988 okoli 11.000 sodelujočih (vključene so vojaške sile, civilni policisti in mednarodno civilno osebje), decembra 1994 pa kar okoli 77.000. Po letu 1995 se je sicer število sodelujočih vojakov, policistov in civilnega osebja v ZN začelo zmanjševati, predvsem zaradi preobsežnih nalog in tudi neuspeha v Ruandi, Somaliji ter potrebne reforme ZN; marca 1997 je tako sodelovalo le še okoli 24.000 mirovnikov. Vendar pa skupnega zmanjševanja števila mirovnikov vseh mednarodnih organizacij ni bilo, saj so sile ZN nadomestile predvsem sile NATO, ko je bilo leta 1995 v misiji IFOR vključenih kar 60.000 mirovnikov, nato pa leta 1998 nameščenih še 18.000 sil CIS v misiji v Gruziji in Tadžikistanu ter v Liberiji v operaciji ECOMOG še 7.500 mirovnikov (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: xxiii*). Potem se je število sodelujočih v ZN začelo zopet dvigovati, leta 2003 je bilo okoli 39.000, letos pa že čez 66.000 sodelujočih v mirovnih operacijah ZN. Povečuje se število sodelujočih tudi v obeh misijah AU in v zadnjih operacijah EU. Izjema

je le NATO, ki je imel v prvi operaciji IFOR kar 60.000 sodelujočih, število se je potem zmanjševalo, v misiji KFOR je bilo 17.000 sodelujočih, v misiji ISAF pa skoraj pol manj, to je 8.000 udeležencev.

3.3.4 PORAST ŠTEVILA SMRTNIH ŽRTEV MED MIROVNIKI

Porast števila vzpostavljenih mirovniških operacij in povečanje števila pripadnikov ter seveda nova narava mirovniških operacij, kot so na primer operacije za uveljavljanje miru in ne več samo neoboroženo opazovanje, so pripeljali do tega, da se je povečalo tudi število smrtnih žrtev med sodelujočimi mirovnikmi. Zopet se podatki najpogosteje nanašajo na smrtne žrtve mirovnikov v okviru ZN. Od leta 1948 pa do 1990, torej v 42 letih, je bilo med mirovniškimi silami približno 844 smrtnih žrtev, od leta 1991 do 2000 (če pogledamo Graf 3.3.4), torej v desetih letih, pa je bilo med pripadniki mirovniških sil ZN kar 814 smrtnih žrtev. Največ žrtev je bilo med letoma 1993 in 1994, ko je bilo vzpostavljeno tudi največ mirovniških misij ZN. Od tega je bilo 286 žrtev v sovražnih akcijah in 528 žrtev v nesovražnih akcijah (*The United Nations, 2000: www.un.org/Depts/dpko/dpko/pub/pdf/13.pdf*).

Graf 3.3.4: Sunkovita porast smrtnih žrtev med pripadniki mirovniških sil ZN med 1991 in 2000

(*The United Nations, 2000: www.un.org/Depts/dpko/dpko/pub/pdf/13.pdf*)

V prvih desetih letih v mirovniških operacijah ZN do leta 1958 je bilo žrtev 54, od tega je bilo kar 41 žrtev iz ZDA, Kanade in Evrope. Danes je ravno obratno, saj je večja verjetnost, da bo smrtna žrtev iz Afrike ali Azije. Države v razvoju, kot so Pakistan, Bangladeš, Indija,

Gana in druge, namreč prispevajo več kot 75 % sil v mirovne operacije ZN. V nasprotju z OZN pa je v operacijah NATO in EU od 65.000 mirovnikov udeleženih največ iz ZDA in evropskih držav, kar posledično pomeni, da so žrtve tudi med mirovniki iz teh držav (*Lynch, 2000: www.globalpolicy.org/security/peacekpg/news/2000/1115fair.htm*).

V misijah OVSE je bilo leta 1993 delujočih pet opazovalnih misij z 49 opazovalci brez smrtnih žrtev. Leta 2000 je bilo delujočih 12 misij z okoli 2.500 vojaškimi opazovalci in do takrat so bile med njimi le tri smrtne žrtve. Leta 2004 pa je bilo 10 delujočih operacij, v katerih je sodelovalo okoli 900 opazovalcev, med katerimi ni zaslediti novih smrtnih žrtev (*SIPRI Yearbook, 2004: 170–172*).

Do junija 1999 je bilo v vzpostavljenih operacijah NATO okoli 650 smrtnih žrtev med vojaškimi silami, do leta 2003 pa se je to število povečalo na več kot 850 (*SIPRI Yearbook, 2004: 172–173*). Od marca 2003 do avgusta 2005 je bilo v misiji ISAF samo med ameriški silami 1.874 žrtev, iz ostalih držav pa je bilo 194 žrtev med udeleženimi mirovniki, skupno je umrlo 2.068 mirovnikov, od tega 47 žensk. Več kot 1.500 žrtev je umrlo za posledicami sovražnega ognja (*Iraq Coalition Casualty Count, 2005: icasualties.org/oif/*). CIS je imel v svojih misijah do leta 2003 okoli 100 smrtnih žrtev, predvsem v mirovni misiji v Gruziji. Med mirovniki EU, AU in ECOWAS so bile do leta 2003 le posamezne smrtne žrtve, ne bi se jih moglo opredeliti kot nek kazalnik trenda naraščanja števila smrtnih žrtev med mirovniki.

Ugotovimo lahko, da število smrtnih žrtev med mirovniki narašča, zlasti med udeleženimi v operacijah ZN in NATO. Predvsem se število zvišuje zaradi istočasnega povečanja števila novovzpostavljenih mirovnih operacij ter posledično tudi zaradi nove narave mirovnih operacij, ki zajemajo bolj nevarne naloge na veliko bolj nevarnih območjih, kot so bile in bila pred desetletji.

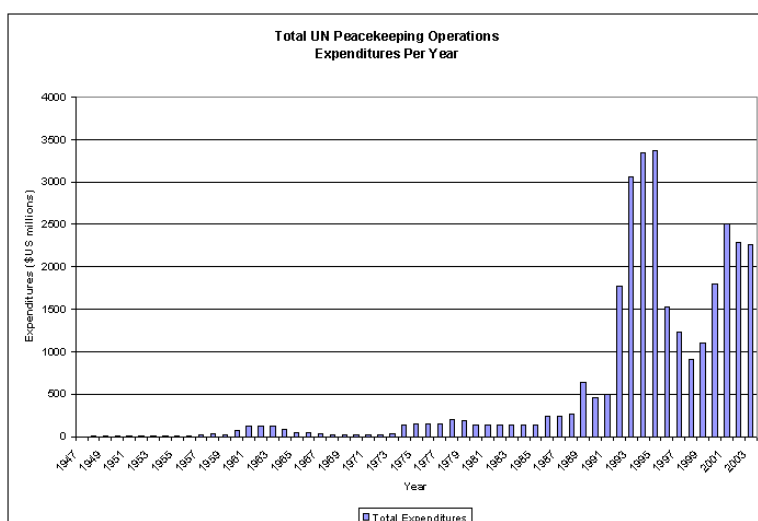
3.3.5 PORAST STROŠKOV MIROVNIH OPERACIJ

Stroški mirovnih operacij ZN so sunkovito narasli, še posebej po koncu hladne vojne, saj so se med letoma 1990 in 1991 povečali le za 7 %, med letoma 1991 in 1992 pa kar za 265 %, nato so se med 1992 in 1993 povečali še za 69 % in za nadaljnjih 26 % med letoma

1993 in 1994. Torej so se od leta 1991, ko so znašali stroški vseh mirovni operacij ZN do 500 milijonov ameriških dolarjev, povečali na kar 3.400 milijonov ameriških dolarjev v letu 1994 (*Marks, 1996: 68*). Razlog za to naj bi bilo predvsem veliko povečanje števila novovzpostavljenih mirovni operacij z velikim številom sodelujočih vojaških sil, civilne policije in civilnih pripadnikov.

Glede na Graf 3.3.5 lahko ugotovimo, da do 1990. stroški mirovni operacij ZN niso pretirano naraščali, skupni stroški mirovni operacij v enem letu niso dosegli 500 milijonov ameriških dolarjev. Nato pa je nastopila sunkovita porast stroškov; največ so znašali v letih od 1993 do 1995, ko so bili stroški v posameznem letu nad 3.000 milijonov ameriških dolarjev. Po letu 1997 so se stroški sicer zmanjšali, nato pa so po letu 2000 zopet začeli rasti in dosegajo okoli 2.500 milijonov ameriških dolarjev.

Graf 3.3.5: *Stroški mirovni operacij ZN od 1947 do 2003*

(*Global Policy Forum, 2005:*

www.globalpolicy.org/finance/tables/pko/expendarrears.htm)

Pojavil se je problem kritja stroškov operacij ZN, saj so finančni stroški izredno narasli. V proračunu OZN se je pojavilo pomanjkanje denarja za financiranje mirovni operacij²⁶ predvsem zaradi neplačanih prispevkov držav članic. Sprejeti proračuni so bili od 1. 7. 2004 pa do 30. 6. 2005 približno 4,47 milijarde ameriških dolarjev, vsi stroški od leta

²⁶ Leta 1992 je GS OZN ustanovil z Resolucijo 47/217 mirovni rezervni fond (*Peacekeeping Reserve Fond*) s 150 milijoni ameriških dolarjev, in sicer za financiranje začetnih stroškov avtoriziranih mirovni operacij in drugih dejavnosti razreševanja konfliktov (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: 92*).

1948 do junija 2005 pa naj bi znašali približno 36,01 milijarde ameriških dolarjev. Trenutni prostovoljni dodatni prispevki pomenijo okrog 1,73 milijarde ameriških dolarjev, kar je še vedno premalo zaradi vse večjih stroškov in problemov z rednim financiranjem držav članic (*The United Nations, 2005: www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm*).

Zopet so podrobno predstavljeni predvsem podatki za ZN, omenimo pa še financiranje in stroške ostalih organizacij. Organizacije, kot so ECOWAS, AU in OAS, namenjajo za mirovne operacije veliko manjše zneske kot ZN – to je tudi eden od razlogov, zakaj vzpostavijo misije v manjšem obsegu in še pri teh jim s prostovoljnimi prispevki velikokrat finančno pomaga ZN ali EU ter druge večje države. Za primer lahko navedemo prispevanje denarne pomoči EU v višini 1,9 milijonov evrov organizaciji ECOWAS za izvajanje mehanizmov za mirovne operacije (*ECOWAS, 2005: www.sec.ecowas.int*).

Mirovne opazovalne misije OVSE so od leta 1993 do 1998 imele letne stroške za posamezno misijo od 0,4 do 2 milijona ameriških dolarjev, misija OVSE na Hrvaškem pa je leta 1998 imela stroškov že za 22,5 milijonov ameriških dolarjev. Leta 2003 so imele večje misije v Makedoniji, Gruziji in BiH letne stroške v višini že več kot 21 milijonov ameriških dolarjev, misija na Kosovu pa letne stroške več kot 60 milijonov dolarjev (*SIPRI, Yearbook 1994: 56 in SIPRI Yearbook, 2004: 170–171*).

Opazovalna misija ZEU iz leta 1991 je imela letne stroške v letu 2001 v višini 4,2 milijone ameriških dolarjev, v letu 2003 pa že v višini 6,5 milijonov ameriških dolarjev. Misije EU Concordia, Artemis in Proxima so imele leta 2003 stroške okoli 8 milijonov ameriških dolarjev. Misija EUPM pa leta 2003 kar za 25 milijonov ameriških dolarjev stroškov (*SIPRI, Yearbook 2002: 137 in SIPRI Yearbook, 2004: 173–174*).

NATO operaciji SFOR in KFOR sta imeli v letu 2001 vsaka približno 24 milijonov ameriških dolarjev stroškov, leta 2003 je imel SFOR stroškov že za 34 milijonov ameriških dolarjev, KFOR pa za 30. Misija ISAF pa je imela samo v letu 2003 že za okoli 65 milijonov ameriških dolarjev stroškov (*SIPRI, Yearbook 2002: 136 in SIPRI Yearbook, 2004: 172–173*).

Z dobljenimi podatki lahko potrdimo trend večanja stroškov mirovnih operacij predvsem v mirovnih operacijah ZN, saj so v obdobju na začetku devetdesetih let stroški narasli s 500

na kar 3.500 milijonov ameriških dolarjev. Tudi stroški posameznih misij ZN, ki so še vedno trajale, so naraščali; leta 1948 ustanovljen UNTSO je imel leta 2001 za 22,8 milijonov ameriških dolarjev stroškov, leta 2003 pa že za 27 milijonov. V letu 1999 ustanovljeni misiji UNTAET in ONUC sta imeli 2001 za 300 oziroma 200 milijonov ameriških dolarjev stroškov. Kakor lahko razberemo iz zgornjih podatkov, so se tudi stroški misij OVSE, EU in NATO z leti povečevali.

3.4 SODELOVANJE CIVILISTOV in CIVILNE POLICIJE V MIROVNIH OPERACIJAH

V tradicionalnih mirovnihih operacijah je bila potreba po vključevanju civilistov v mirovne operacije majhna oziroma je niti ni bilo. Danes, v novih vrstah mirovnihih operacij, ko so vzpostavljeni mandati kompleksnih, večdimenzionalnih mirovnihih operacij, pa predstavljajo civilisti oziroma civilne organizacije velik in pomemben element sedanjih mirovnihih misij, še posebej zato, ker so se pojavile nove številne naloge, za katere vojaške sile niti niso primerne in usposobljene (kot so na primer pomoč pri administraciji v prehodnem obdobju, spremljanje volitev, nadzor vladnih uradnikov in policije). Skupaj z vojaško komponento sodelujejo nevladne organizacije (NGOs), vladne organizacije (Gos) in mednarodne organizacije (Ios), sodelovanje pa lahko poimenujemo CIMIC (*Civil-military Co-operation*). Če imajo mirovne sile ime Modre baretke (*Blue Helmets*), so civilno osebje v mirovnihih operacijah poimenovali Bele baretke (*White Helmets*).²⁷ Pod tem imenom jih priznava tudi GS ZN (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: 300*) s sprejeto Resolucijo A-50-19, po kateri naj bi Bele baretke sodelovale s svojimi prostovoljci v misijah ZN na področju humanitarnosti, rehabilitacije in tehničnega sodelovanja za razvoj (*The United Nations, 1995: www.un.org/documents/ga/res/50/a50r019.htm*).

Civilno osebje teh organizacij ni več namenjeno samo za logistično in administrativno podporo, ampak narašča njihova vloga še posebej po letu 1990, saj so s prevzemom

²⁷ Termin *White Helmets* je bil prvič uradno zapisan leta 1993 v govoru argentinskega predsednika C. Menema, ko je opisoval vizijo povečane vloge civilnega osebja v sodobnih mirovnihih operacijah (*Soni, 2005: www.cowac.org/whitehelmet101.html*).

humanitarnih nalog, volitev, nadzora nad človekovimi pravicami in podobno, omogočili, da se je vojaška komponenta osredinila bolj na vojaške in varnostne naloge, katerim je dejansko namenjena.

Civilisti lahko sodelujejo skupaj z vojaško silo v operaciji ali pa je operacija s civilnim osebjem samostojna. Veliko vlogo ima civilno osebje predvsem v nevladnih organizacijah – NGOs, ki sodelujejo v mirovnih operacijah (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: 41*). V civilnih misijah z nalogo preverjanja človekovih pravic, kot je na primer Skupna mednarodna civilna misija na Haitiju – MICIVIH, sodelujejo pretežno civilisti; nekateri avtorji teh misij ne prištevajo k dejanskim mirovnim operacijam, ampak so vrsta operacije v podporo miru. V Somaliji in bivši Jugoslaviji so civilne organizacije izvajale humanitarne naloge, kot so razdelitev hrane in medicinska pomoč.

Naloge, ki jih izvajajo civilisti, so običajno nadzor in spremljanje procesa volitev, varovanje regionalnih območij, kjer je tarča lokalno prebivalstvo, ustanovitev varnih con (kot v Bosni), spremljanje predaje orožja in delna demobilizacija območij (kot na primer v Sarajevu), razdelitev humanitarne pomoči in pomoč humanitarnim agencijam, pomoč pri vzpostavitvi legitimne oblasti ter nadzor nad kršitvami mednarodnega prava. Izvajanje nalog civilnih mirovnikov ima lahko določene prednosti, kot je lažji doseg namestitve sil, predvsem zato, ker so civilni mirovniki neoboroženi, njihova prisotnost je manj moteča kot vojaška (*Martinelli, 2002: www.peacestudiesjournal.org.uk/docs/DevelopingCivilianPeaceCorpsDevelopmentsinEurope.pdf*). Vojaške sile kljub svoji veliki logistični podpori težko dolgo časa zagotavljajo hrano, zavetišča, ustvarjajo pogoje za begunce, posamezno zaščiteno in podpirajo stabilno vlado, zato pa veliko civilnih organizacij lahko izvaja te naloge tudi na dolgi rok (*Pollick, 2000: www.journal.forces.gc.ca/engraph/Vol1/no3/pdf/57-63_e.pdf*).

Glede na članek Deanne Iribarnegaray (2002: *www.peacestudiesjournal.org.uk/docs/peacekeeping.PDF*) so civilne organizacije veliko manj hierarhično urejene in bolj skladne v odločanju kot vojaške, zato so za določene naloge bolj primerne. Vendar ima vsaka komponenta svojo vrsto vloge, obe pa se med seboj dopolnjujeta, zato temu primerno narašča tudi vse večja vloga civilne komponente v mirovnih operacijah. Problem, ki se pojavi med vojaškim osebjem, je ta, da se število mednarodnih civilnih organizacij spreminja in povečuje. Veliko število civilnega osebja v mirovnih operacijah je sicer lahko primerno, še posebej v primeru izvajanja različnih služb in dejavnosti, težava mirovnih sil

pa je, kako poskrbeti za varnost tega civilnega osebja v vseh teh različnih aktivnostih in njihovi številčnosti.

Za primer problema varovanja civilnih organizacij lahko navedemo namestitev kar 109 humanitarnih organizacij v Kigali po genocidu v Ruandi leta 1994 in kar 1.700 civilistov, ki so izvajali aktivnosti NGOs v Bosni leta 1996. Problem, ki se pojavi v vsej tej množici sodelujočih civilnih organizacij, je tudi ta, da ima večina natančno določene cilje in naloge, kot so nahraniti stradajoče prebivalstvo in zagotoviti medicinsko pomoč. Nekatere agencije recimo delujejo na verski osnovi in hočejo zagotoviti pomoč samo vernikom, ki bi sprejeli njihovo vero, ali pa so bolj aktivne, da namesto nudenja pomoči žrtvam zbirajo denar zase, predvsem z zbiranjem fotografij kriznih razmer, ki jih prodajajo za propagando (*Pollick, 2000: www.journal.forces.gc.ca/engraph/Vol1/no3/pdf/57-63_e.pdf*).

Za lažje in bolj učinkovito vključevanje civilistov v mirovne operacije so v zadnjih letih vzpostavili razne konference, seminarji in učni centri za pripravo civilnega osebja, ki so združili številne civilne institucije z namenom ugotavljanja potreb za namestitev civilistov na območja vzpostavljenih mirovnih operacij in za njihovo primerno urjenje.

Prva mirovna operacija ZN, v kateri je sodelovala civilna policija,²⁸ je bila v Kongu v začetku šestdesetih let; nameščeni so bili kot nadomestilo vojaških opazovalcev ZN, bili so neoboroženi, njihove naloge pa so bile predvsem kontrola prometa, patroljiranje ter spremstvo uradnikov ZN. Sodelovali so v misiji UNFICYP leta 1964, ki jo je sestavljalo 174 policistov iz Avstralije, Avstrije, Danske, Nove Zelandije in Švedske, ki so imeli nalogo vzdrževanja ravnotežja med obema stranema in vzpostavljanja sodelovanja med policijami Grčije in Turčije. Policisti so še vedno neoboroženi, predvsem zaradi večjega zaupanja lokalnih skupnosti v njihovo delovanje (*Ramsbotham, Woodhouse, 1999: 42*).

Sodelovanje civilne policije v misijah v Kongu in na Cipru je pomemben pojav, ki je dal podlago za njihovo nadaljnjo vključenost v opravljanje nalog v mirovnih operacijah. Do konca osemdesetih let je bilo njihovo sodelovanje občasno, opravljali pa so naloge, kot so spremljanje lokalne policije na patroljah, spremljanje obnašanja policije in po potrebi tudi svetovanje. Vzpon sodelovanja civilne policije se zares začne leta 1989 v Namibiji, ko je

²⁸ Enote policije v mirovnih operacijah ZN se lahko označujejo s kratico CIVPOL (*UN Civilian Police*).

bilo v misijo UNTAG vključenih 1.500 policistov, ki so bili namenjeni kot glavna komponenta z nalogami nadzora demokratičnih volitev ter spremljanja prestrukturiranja in nadzora nad delovanjem lokalne policije. Med 1991 in 1995 so sodelovali v operaciji ONUSAL v Salvadorju, imeli so vlogo opazovalcev, ki so poročali o kršitvah temeljnih človekovih pravic, sodelovali so pri rekrutaciji, nadzoru in usposabljanju novih lokalnih policijskih enot.

V zadnjih letih se delež civilne policije v misijah močno povečuje in njena prisotnost v mirovni operacijah je ena od pomembnih komponent, še predvsem njena vključenost v postkonfliktna delovanja, postala pa je že stalni del programov ZN. To povečanje števila civilne policije lahko pripišemo prav številnim novim nalogam, ki so se pojavile v zadnjem času, številne med njimi pa so bolj primerne za civilno policijo kot za vojake (*Konobelj, 2002: 30*). Sodelovala je v različnih mirovni operacijah, kot so MINURSO, MINUGUA, UNMIBH, UNMIK, MONUC, UNMISSET ..., med njimi jih je bilo največje število udeleženih v misiji UNMIK na Kosovu – kar 4.380 policistov. Višek je civilna policija dosegla v civilni administraciji ZN na Kosovu in v Vzhodnem Timorju, kjer so mednarodne policijske sile nadomestile lokalne varnostne sile in imele nalogo vzdrževanja zakonov in reda (*Hansen, 2002: 9*).

Prvotno so naloge zajemale samo opazovanje (kot na primer v Namibiji), potem so počasi prerasle in se preoblikovale v pomoč lokalnim policijam, sedaj pa so njihove naloge predvsem vzdrževanje reda in miru, in sicer z nalogami, kot so spremljanje in nadzor lokalne policije, izvajanje preiskovanj ter nadzor nad vodenjem vzpostavljanja primernih lokalnih ureditev policije (*Hansen, 2002: 15*). V prvih štiridesetih letih svojega sodelovanja civilni policisti niso bili oboroženi, saj naj za naravo njihovega dela to ne bi bilo potrebno, ZN pa je dovolil oborožitev civilnih policistov z lahkim orožjem prvič leta 1993 v mirovni operaciji UNMIH na Haitiju. Po letu 1993 so policisti v mirovni operacijah torej oboroženi (*Konobelj, 2002: 52*).

Sredi leta 2002 je bilo v mirovne operacije vključenih več kot 7.000 policistov iz več kot sedemdesetih držav, ki so bili nameščeni v veliko različnih mirovni operacijah, glavni del pa na Kosovu, v BiH in Vzhodnem Timorju (*Bonn International Centre for Conversion, 2003: 59*). V misijah, vzpostavljenih s strani EU, je v letu 2003 sodelovalo v policijski misiji EUPM v BiH 500 policistov in 200 policistov v Proximi.

4 ZAKLJUČEK

Za doseganje miru in varnosti je vpliv mednarodnih mirovnih operacij počasi rasel vse od prve mirovne operacije OZN leta 1948. Mirovne operacije so rastle v kompleksnosti in obsegu od pretežno vojaških opazovalnih misij do večdimenzionalnih operacij, ki so predvidevale vključitev obširnih, vsestranskih mirovnih sporazumov. Naloge vojaških komponent sil ZN so postale vse bolj kompleksne, predvsem zaradi novih vrst konfliktov, v katerih intervenirajo in v katere niso več vpletene redne vojaške sile, ampak neredne sile, gverilne vojske in kriminalne združbe. Posledica tega je bila tudi to, da so se spremenile vojaške zmožnosti pod poveljstvom ZN in niso več samo lahkooborožene intervencije, ki so bile značilne v prvih štiridesetih letih mirovnih operacij.

Več kot pol stoletja je Organizacija združenih narodov s svojimi mirovnimi operacijami pomagala zagotavljati bolj stabilen svet, razširjala je demokracijo, varovala človekove pravice, preprečevala in končevala konflikte v mednarodni skupnosti ter posledično preprečevala širitev vojne. V devetdesetih letih, po koncu hladne vojne, ki je prinesla korenite spremembe v mednarodno skupnost, pa so mirovne operacije dobile nov pomen in zagon. Združeni narodi so se soočili z vse večjo odgovornostjo na področju mirovnih operacij, zato so se pojavili novi akterji v organiziranju in izvajanju mirovnih operacij. Združeni narodi so za izvajanje mirovnih operacij vse bolj začeli pooblaščati mednarodne in regionalne organizacije, kot so NATO, Evropska unija, OAS, ECOWAS in druge subregionalne organizacije ter različne koalicije.

Sredi devetdesetih let, po krizi v Somaliji, Ruandi in bivši Jugoslaviji, se je pokazalo, da mirovne sile OZN niso vedno najbolj primerne in uspešne, zato je VS OZN ocenil, da je v takih primerih bolj primerno pooblastiti in prepustiti delovanje državnim koalicijam z vodstvom vodilnega naroda oziroma države, ki ima vojaške in politične zmožnosti za končanje konflikta. Te intervencije so avtorizirane s strani VS OZN, vendar pa niso izvajane pod poveljstvom ZN. Primeri so v Somalijo poslane sile pod poveljstvom ZDA, in sicer s sprejeto Resolucijo 794 leta 1992 s strani VS OZN, ter Francoske vodilne sile v Kongu, avtorizirane s strani VS z Resolucijo 1484 leta 2003. V nekaterih primerih lahko gredo koalijske mirovne sile prve na konfliktno območje, vzpostavijo osnovno stopnjo varnosti in potem predajo operacijo mirovnim silam ZN. Za primer lahko podamo na Haiti poslane mednarodne sile leta 1994 pod vodstvom ZDA in Avstralske sile v Zahodnem

Timorju leta 1999, ki so bile avtorizirane z Resolucijo 1264 VS OZN. Razlika med njimi je v tem, da so mirovne sile ZN pod poveljstvom ZN in poročajo generalnemu sekretarju ZN, njihov mandat je sprejet z resolucijo VS OZN, koalicijske sile pa so pod operativnim poveljstvom vodilne države ali alianse oziroma regionalne organizacije in poročajo njihovem nacionalnemu ali aliantsnemu poveljstvu, njihova intervencija pa je dovoljena s strani VS OZN.

S pridobljenimi in interpretiranimi podatki lahko potrdim svojo prvo hipotezo, ki se glasi, da tako zaradi razbremenitve OZN kot zaradi večje primernosti mednarodnih in regionalnih organizacij za delovanje v svojih regijah v sodobne večdimenzionalne mirovne operacije vstopa vse večje število mednarodnih in regionalnih akterjev. S padcem bipolarnosti v mednarodni skupnosti je prišlo do tega, da so lahko tudi ZN hitreje avtorizirali nove mandate mirovnih operacij, saj ni bilo več tolikšnega načrtnega nasprotovanja med državami članicami. Do leta 1994 je rastlo predvsem število vzpostavljenih mirovnih operacij s strani OZN, nato pa je začelo rasti tudi število vzpostavljenih mirovnih operacij ostalih organizacij in koalicij. Poleg tega, da je bil OZN pripravljen prepustiti vodenje in izvajanje mirovnih operacij, je pripomoglo k razširjanju akterjev, ki sodelujejo v mirovnih operacijah, tudi dejstvo, da so same regionalne organizacije in koalicije poskrbele za razvitje in sprejetje mehanizmov za mirovno posredovanje in nekatere tudi ustanovile lastne mirovne sile, kot na primer ECOWAS, ki je ustanovil sile ECOMOG z namenom vodenja mirovnih operacij.

Hkrati s prvo lahko potrdim tudi drugo zastavljeno hipotezo, ki pravi, da je prišlo zaradi sprememb v mednarodni skupnosti in boljšega razumevanja držav članic OZN po letu 1990 do dramatičnega povečanja števila sprejetih in izvajanih mirovnih operacij OZN in drugih mednarodnih in regionalnih organizacij s privolitvijo Varnostnega sveta OZN.

Leta 2003 je bilo vzpostavljenih kar nekaj mandatov za mirovne operacije. NATO je pod mandatom ZN prevzel misijo ISAF, AU je vzpostavil misijo AMIB in nato leto pozneje še operacijo AMIS, EU pa je začela kar dve policijski misiji EUPM in Proximo ter dve vojaški misiji Concordio in Artemis, leta 2004 pa še misiji EUJUST in Altheo. ECOWAS je prav tako leta 2003 vzpostavil dve misiji ECOMICI in ECOMIL. OVSE je v letu 2003 še vedno izvajal deset opazovalnih misij, ki so bile vzpostavljene v preteklih desetih letih. V tem času je OZN leta 1993 vzpostavil kar šest različnih mirovnih operacij, leta 2003 pa

le operacijo UNMIL v Liberiji in politično operacijo UNAMI v Iraku. Seveda OZN vodi in izvaja skupno še vedno največje število mirovnih operacij; njihovi mandati so dolgotrajni, saj lahko vidimo, da operacija UNTSO iz leta 1948 še vedno poteka in ima v letu 2003 za izvajanje 154 vojaških opazovalcev. V letih od 1990 do 2000 je OZN organiziral in izvajal kar 35 različnih mirovnih operacij, od leta 2000 do 2005 pa je vzpostavil in izvajal le sedem novih mirovnih operacij, v letu 2003 izvaja skupno 19 mirovnih in političnih operacij (*SIPRI Yearbook 2004: 166–176 in The United Nations, 2005: www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/pages/timeline.html*).

Pokazal se je tudi trend večanja števila sodelujočih držav v mirovnih operacijah, posebno se pokaže povečanje števila sodelujočih držav v okviru ZN po letu 1990, ko je bilo tudi povečanje števila novovzpostavljenih operacij. Januarja 1988 je sodelovalo v mirovnih operacijah ZN 26 držav, januarja 1992 že 56 držav in decembra 1994 kar 76 držav. Po letu 2000 je februarja 2003 sodelovalo v mirovnih operacijah ZN 90 držav, junija 2004 97 držav, le eno leto pozneje pa sodelujejo že 103 države, kar nazorno potrди trend večanja števila sodelujočih držav.

Torej so k ustanovitvi novih mirovnih operacij in novih udeleženih akterjev v mirovnih operacijah s strani ostalih regionalnih organizacij in koalicij prispevale tako novonastale razmere v mednarodnem okolju kot tudi reorganizacije v OZN in spremembe v samih organizacijah ter njihova pripravljenost za sodelovanje, pa tudi nove vrste konfliktov in z njimi povezane nove naloge mirovnikov.

Najbolj osnovna funkcija oziroma naloga mirovnikov oziroma modrih čelad je zagotavljati varno okolje, da lahko drugi elementi mirovnega procesa delujejo. Med te naloge so vključeni tudi nadzor nad človekovimi pravicami, nacionalna pomiritev, sporazum in institucionalna izgradnja ter razdelitev humanitarne pomoči.

Nove naloge mirovnih operacij postajajo vse bolj pomemben in reden dejavnik, obsegajo pa predvsem pomoč pri izvajanju in nadzoru volitev, kot na primer leta 2004 pomoč pri organiziranju predsedniških volitev v Afganistanu in pomoč pri lokalnih vladnih volitvah v Sierr Leone. V ta namen je ustanovljen v okviru Oddelka za politične zadeve tudi EAD (*Electoral Assistance Division*), ki usmerja in nadzira volitvene dejavnosti ZN. Pomoč pri volitvah je pomembna predvsem zaradi dejstva, da so volitve v postkonfliktnih

razmerah velikokrat prvo demokratično glasovanje po dolgem času ali pa celo v zgodovini države. Ena od pomembnih sedanjih nalog je tudi razoroževanje in mobilizacija bivših bojevnikov, kot na primer v operaciji UNMIL v Liberiji. Pomembna je tudi naloga obnavljanja miru in varnosti v državi za doseg stabilne družbe, predvsem z ustanovljenim Mednarodnim kazenskim sodiščem in *ad hoc* mednarodnimi tribunali, kot sta na primer Ruanda in bivša Jugoslavija, ustanovitev nacionalno vodenih komisij za pravico, hkrati pa urjenje in nadziranje lokalne policije. Posebno vlogo igra tudi enakost med spoloma. Mirovne operacije v zadnjem času temu namenijo veliko pozornosti, saj je eden od elementov izvajanja uspešne mirovne operacije podpora enakosti med spoloma, ki jo uresničujejo z ustanovitvijo svetovalcev in enot glede na spol. V Afganistanu na primer so leta 2004 dosegli, da imajo ženske enake pravice kot moški ter da lahko volijo. Nova naloga je tudi ozaveščanje in preventiva glede HIV in aidsa, ustanovili so posebne svetovalce v misijah, predvsem za prostovoljno svetovanje in testiranje.

Vojaške komponente morajo sodelovati z vojaškimi silami drugih nacionalnosti, kot so regionalne mirovne enote ali mednarodne vojaške koalicije, z namenom širiti skupno mednarodno strategijo za mir v državi ali regiji. Vse večje število sodelujočih akterjev in vse večji obseg nalog v večdimenzionalnih mirovnih operacijah zahtevajo širše povezave med vojaškimi in nevojaškimi komponentami.

Tretjo delovno hipotezo lahko tudi potrdim, saj so se trendi v organiziranju in izvajanju mirovnih operacij pojavili tudi v uporabi vojaških sil. Mirovniki so namreč dobili nove naloge, kot sta na primer nadzor in izvajanje volitev, ki so postale pomemben del nalog sodobnih mirovnih operacij. Vse pomembnejšo vlogo so začele dobivati civilne komponente, še posebej civilna policija, ki skupaj z vojaško komponento tvori sodobne večdimenzionalne mirovne operacije. Leta 2002 je bilo v mirovne operacije vključenih več kot 7.000 pripadnikov civilne policije. Z vključevanjem civilnih komponent v mirovne operacije se pojavi tudi nov termin Bele baretke (za razliko od Modrih baretk). Nazorno se pokaže vse večja vključenost nevladnih civilnih organizacij, kot je vključenost kar preko 100 humanitarnih organizacij in preko 1.700 vključenih civilistov v mirovnih operacijah v Ruandi ter UNPROFOR v Bosni. Vojaško in civilno osebje si delita veliko nalog, kot so varovanje lokalnega prebivalstva, dostava in razdelitev humanitarne pomoči, pomoč beguncem in ljudem brez doma, opazovanje in poročanje o zlorabah človekovih pravic,

nadzor in opazovanje prekinitve ognja, pogajanja za vzpostavljanje zaupanja, obnova civilne strukture ter vodenje medijev za obveščanje prebivalstva (*Bair, 1994: 66–67*).

Povzamemo lahko, da so mirovnim operacijam utrli pot Združeni narodi leta 1948 (kot eno od poti za doseganje mednarodnega miru in varnosti). Za priznanje in spoštovanje, da delujejo v dobrobit mednarodne skupnosti, so dobili ZN leta 1988 Nobelovo nagrado za mir. Danes ZN še vedno najpogosteje predstavljajo pojem, ki ga enačimo z mirovnimi operacijami, vendar pa se stanje v zadnjih desetih letih močno spreminja. Pojavili so se stari/novi akterji, ki so s sprejetjem novih mehanizmov začeli delovati na področju mirovnih in političnih operacij. Predvsem NATO in EU v današnjih dneh počasi postajata pojem, ki ga vse pogosteje enačimo z mirovnimi posredovanji. Na evropskih tleh prevzema EU z novimi vzpostavljenimi operacijami novo, pomembnejšo vlogo na področju vodenja in izvajanja mirovnih operacij. OZN pa z novimi političnimi operacijami predstavlja novo obdobje v izvajanju mirovnih operacij.

5 BIBLIOGRAFIJA

1. SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

1. Atanasov, Peter (2004): »*Politične mirovne operacije*«. Diplomsko delo, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
2. Bavcon, Ljubo (1997): »*Mednarodno kazensko pravo*«. Časopisni zavod – Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana.
3. Benčina, Dragoljuba in Simoniti, Iztok (1994): »*Mednarodne organizacije: priročnik in vodnik*«. DZS, Ljubljana.
4. Bennett, A. LeRoy (1995): »*International organizations: principles and issues*«. 6th. Ed. A Simon&Schuster Company, Ney Jersey.
5. Chayes, Handler Antonia in Raach, George T. (1995): »*Peace Operations: Developing an American Strategy*«. National Defense University Press, Washington DC, ZDA.
6. Cottey, Andrew in Forster, Anthony (2004): »*Reshaping Defence Diplomacy: New Roles for Military Cooperation and Assistance*«. Adelphi Paper 365, The International Institute for Strategic Studies, Oxford University Press Inc., New York.
7. Cuderman, Ajda (2003): »*Prihodnost mednarodnih varnostnih organizacij*«. Diplomsko delo, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
8. Degan, V.Đ. (2000): »*Međunarodno pravo*«. Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, Hrvaška.
9. Diehl, Paul F. (1994): »*International Peacekeeping*«. The Yohns Hopkins University Press, Baltimore, ZDA.
10. Grizold, Anton (1999): »*Evropska varnost*«. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
11. Grizold, Anton in Ferfila, Bogomir (2000): »*Varnostne politike velesil*«. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
12. Hansen, Annika S. (2002): »*From Congo to Kosovo: Civilian Police in Peace Operations*«. Adelphi Paper 343, The International Institute for Strategic Studies, Oxford University Press Inc., New York.
13. Javornik, Marija ur. (1998): »*Veliki splošni leksikon*«. DZS, 8. knjiga (Te-Ž), str. 4451, Ljubljana.
14. Ješovnik, Peter (2000): »*Evropska unija*«. Visoka šola za management, Koper.
15. Joint Warfare Publications 3-50: Peace Support Operations.

16. Konobelj, Simon (2002): »*Policisti v mirovnih operacijah*«. Diplomsko delo, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
17. Lesar, Mateja (2002): »*Izbrane vojaške intervencije ZDA v Latinski Ameriki in odziv OZN in OAS nanje*«. Diplomsko delo, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
18. Marks, Edward (1996): »*Complex Emergencies: Bureaucratic Arrangements in the U.N. Secretariat*«. National Defense University Press, Washington DC, ZDA.
19. Mišmaš, Boštjan (2004): »*Razvoj ESDP*«. Diplomsko delo, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
20. Ramsbotham, Oliver in Woodhouse, Tom (1999): »*Encyclopedia of International Peacekeeping Operations*«. ABC-CLIO, Santa Barbara, USA.
21. Schmidl, Erwin A. ur. (2000): »*Peace operations Between War and Peace*«. Schmidl, Erwin A: The Evolution of Peace Operations from the Nineteenth Century, str. 4-20. Frank Cass, London, Velika Britanija.
22. United Nations (1990): »*The Blue Helmets – A Review of United Nations Peacekeeping*«. United Nations Department of Public Information.
23. United Nations (1999): »*Cooperation between the United Nations and Regional Organizations / Arrangements in a Peacekeeping Environment Suggested Principles and Mechanisms*«. Lesson Learned Unit, Department of Peacekeeping Operations, UN.
24. »*Ustanovna listina Združenih narodov in Statut Meddržavnega sodišča*«. (1992). Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo, Ljubljana.
25. Williams, Michael C. (1998): »*Civil – Military Relations and Peacekeeping*«. Adelphi Paper 321, The International Institute for Strategic Studies, Oxford University Press Inc., New York.

2. ČLANKI V REVIJAH IN ZBORNIKI

26. Adebajo, Adekeye (2003): »*In Search of Warlords: Hegemonic Peacekeeping in Liberia and Somalia*«. International Peacekeeping, Frank Cass, London, Vol. 10, No. 4, Winter 2003, stran 62-81.
27. Bair, Andrew (1994): »*The Changing Nature of Civil – Military Operations in Peacekeeping*«. Morrison, Alex (ur): The New Peacekeeping Partnership. The Lester B. Pearsons Canadian International Peacekeeping Training Centre, Kanada.

28. Bonn International Centre for Conversion (2003): »*Conversion Survey 2003 – Global Disarmament, Demilitarization and Demobilization*«. Bonn, Germany.
29. Bratt, Duane (2002): »*The Blue Condoms: The Use of International Peacekeepers in the Fight Against AIDS*«. International Peacekeeping, Frank Cass, London, Vol. 9, No. 3, Autumn 2002, stran 67-86.
30. Dobson, J. Hugo (1999): »*Regional Approaches to Peacekeeping Activities: The Case of the ASEAN Regional Forum*«. International Peacekeeping, Frank Cass, London, Vol. 6, No. 2, Summer 1999, stran 152-171.
31. Doyle, E. D. (2003): »*Reflections of a UN Peacekeeper: The Changing Fortunes of Conflict Control*«. International Peacekeeping, Frank Cass, London, Vol. 10, No. 4, Winter 2003, stran 24-39.
32. Garb, Maja (2003): »*Mirovne operacije – 4. del*«. Revija Slovenska vojska, Informativno vojaško-strokovno glasilo Ministrstva za obrambo, Ljubljana, leto XI, številka 8, stran 15-19.
33. Garb, Maja in Ober, Kristina (2005): »*Evropska unija in mirovne operacije*«. Slovenija v EU: zmožnosti in priložnosti, knjižna zbirka Politični procesi in inštitucije, urednika Haček, Miro in Zajc, Drago, FDV, Ljubljana, stran 487-500.
34. Grošelj, Klemen (2003): »*Mirovne operacije – 7. del*«. Revija Slovenska vojska, Informativno vojaško-strokovno glasilo Ministrstva za obrambo, Ljubljana, leto XI, številka 11, stran 19-21.
35. Jelušič, Ljubica (2003): »*Mirovne operacije kot oblika globalne mirovne preventive pred širjenjem groženj*«. Teorija in praksa, družboslovna revija, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, leto XL, številka 4, julij-avgust 2003, stran 627-646.
36. Jelušič, Ljubica (2003a): »*Mirovne operacije – 5. del*«. Revija Slovenska vojska, Informativno vojaško-strokovno glasilo Ministrstva za obrambo, Ljubljana, leto XI, številka 9, stran 22-25.
37. Rogers, Ann in Hill, John (2003): »*Europe enters the peacekeeping game*«. Jane's Intelligence Review, ISSA 1350-6226, Vol. 95, No. 9, sept. 2003, stran 24-27.
38. Rudolph, Karin (1995): »*Peacekeeping Forces*«. United Nations: Law Policies and Practice, Wolfram, Rudiger (ur), C. H. Beck Verlag, Munchen, Vol. 2, stran 957-70.
39. Simoniti, Iztok (1995): »*Multilateralna diplomacija*«. Teorija in praksa, družboslovna revija, posebna izdaja, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
40. SIPRI Yearbook 1994 (1994): »*Armaments, Disarmament and International Security*«. Claesson, Paul: International observer and peacekeeping operations, 1993. Stran 53-61.

Stockholm International Peace Research Institute, Oxford University Press, Velika Britanija.

41. SIPRI Yearbook 2002 (2002): »*Armaments, Disarmament and International Security*«. Dwan, Renata, Papworth, Thomas in Wiharta, Sharon: Multilateral peace missions 2001. Stran 124-150. Stockholm International Peace Research Institute, Oxford University Press, Velika Britanija.
42. SIPRI Yearbook 2004 (2004): »*Armaments, Disarmament and International Security*«. Dwan, Renata in Wiharta, Sharon: Multilateral peace missions. Stran 149-190. Stockholm International Peace Research Institute, Oxford University Press, Velika Britanija.
43. Trufunović, Jelena (2003): »*Mirovne operacije - 6. del*«. Revija Slovenska vojska, Informativno vojaško-strokovno glasilo Ministrstva za obrambo, Ljubljana, leto XI, številka 10, stran 20-21.
44. Vegič, Vinko (2003): »*Mirovne operacije – 8. del*«. Revija Slovenska vojska, Informativno vojaško-strokovno glasilo Ministrstva za obrambo, Ljubljana, leto XI, številka 12, stran 8-11.
45. Wilson, Gary (2003): »*UN Authorized Enforcement: Regional Organizations versus Coalitions of the Willing*«. International Peacekeeping, Frank Cass, London, Vol. 10, No. 2, Summer 2003, stran 89-106.

3. INTERNET VIRI

46. Africa Action (2003): »www.africaaction.org/docs03/drc0310.htm«. 12. 04. 2005.
47. African Union (2005): »www.africa-union.org«. 10. 04. 2005.
48. African Union (2005): »www.africa-union.org/home/Welcome.htm«. 10. 04. 2005.
49. Arabska liga (2005): »www.arableagueonline.org/arableague/index_en.jsp«. 10. 04. 2005.
50. ASEAN – Association of Southeast Asian Nations (2004): »www.aseansec.org«. 10. 04. 2005.
51. ASEAN – Association of Southeast Asian Nations (2004): »www.aseansec.org/92.htm«. 10. 04. 2005.
52. ASEAN – Association of Southeast Asian Nations (2004): »www.aseansec.org/64.htm«. 10. 04. 2005.

53. Boshoff, Henri in Francis, Dara (2003):
 »www.iss.za/pubs/ASR/12No3/AWBoshoff.html«. The AU Mission in Burundi.
 African Security Review, Vol. 12, No. 3, 2003. 25. 07. 2005.
54. Berman, Eric G. in Sams, Katie E. (2000): »www.unidir.ch/pdf/articles/pdf-art129.pdf«. Keeping the Peace in Africa. 23. 06. 2005.
55. CARICOM (2005): »www.caricom.org«. 23. 06. 2005.
56. Christie, John (1990): »www.saudiaramcoworld.com/issue/199004/g.c.c.-the.next.decade.htm«. Saudi Aramco World: G.C.C. The Next Decade. 23. 06. 2005.
57. ECCAS (2005): »www.africa-union.org/Recs/ECCASoverture.pdf«. 23. 06. 2005.
58. ECCAS (2005): »www.ceeac-eccas.org«. 23. 06. 2005.
59. ECOWAS, (2005): »www.ecowas.int«. 10. 04. 2005.
60. ECOWAS, (2005): »www.sec.ecowas.int«. 10. 04. 2005.
61. European Defence (2005): »www.european-defence.co.uk/news.html«. European Security News Round-up, august, 2005: NATO begins Sudan troop airlift. 15. 08. 2005.
62. GCC (2005): »www.gcc-sg.org/index_e.html«. Cooperation Council for the Arab States of the Gulf. 23. 06. 2005.
63. Global IDP Project (2005): »www.idpproject.org/Sites/IdpProjectDb/idpSurvey.nsf«. Sudan: International political response in Sudan 2005. 26. 07. 2005.
64. Global Policy Forum, (2004):
 »www.globalpolicy.org/security/peacekpg/region/1228sign.htm«. 25. 07. 2005.
65. Global Policy Forum (2005):
 »www.globalpolicy.org/security/peacekpg/data/pcekprs.htm«. 21. 04. 2005.
66. Global Policy Forum (2005):
 »www.globalpolicy.org/finance/tables/pko/expendarrears.htm«. 21. 04. 2005.
67. Global Security (1995):
 »www.globalsecurity.org/military/library/report/1995/BRF.htm«. 12. 04. 2005.
68. Global Security (2005): »www.globalsecurity.org/military/world/gulf/gcc.htm«. 23. 06. 2005.
69. Iraq Coalition Casualty Count (2005): »icasualties.org/oif«. 25. 08. 2005.
70. Iribarnegaray, Deanna (2002):
 »www.peacestudiesjournal.org.uk/docs/peacekeeping.PDF«. Peacekeeping's New Partnerships. Peace, Conflict and Development: An Interdisciplinary Journal. 14. 05. 2005.

71. Kim, Julie (2005): »www.fas.org/sgp/crs/row/RS21774.pdf«. CRS Report for Congress: Bosnia and the EU Military Force (EUFOR) – Post NATO Transition. 07. 08. 2005.
72. Kosovo force (2005): »www.nato.int/kfor/kfor/about.htm«. 25. 07. 2005.
73. Lewis, William H. in Marks, Edward (1998): »www.isuisse.iffrance.com/emmaf2/peace/m58cont.html« in »www.isuisse.iffrance.com/emmaf2/peace/sproch4.html«. Searching for Partners: Regional Organizations and Peace Operations, McNair Paper Number 58, June 1998, Institute for National Strategic Studies, National Defense University, Washington DC, ZDA. 15. 04. 2005.
74. Lynch, Dov in Missiroli, Antonio (2005): »*ESDP operations* - www.iss-eu.org/esdp/09-dvl-am.pdf«. EU Institute for Security Studies. 14. 04. 2005.
75. Lynch, Colum (2000): »www.globalpolicy.org/security/peacekpg/news/2000/1115fair.htm«. Providing UN's Peacekeepers, Washington Post, November 15, 2000. 10. 08. 2005.
76. Martinelli, Marta (2002): »www.peacestudiesjournal.org.uk/docs/DevelopingCivilianPeaceCorpsDevelopmentsinEurope.pdf«. Developing a Civilian Peace Corps: Does Italy Offer a Model for the EU?. Peace, Conflict and Development: An Interdisciplinary Journal. 14. 05. 2005.
77. Multinational Force and Observers (2003): »www.mfo.org/site_tree/4/10/base.asp«. 14. 04. 2005.
78. NATO (2004): »www.nato.int/organisation/«. 10. 04. 2004.
79. NATO (2004): »www.nato.int/issues/nato-eu/policy.html«. 12. 04. 2005.
80. NATO (2004): »www.nato.int/docu/speech/2004/s041111a.htm«. 14. 04. 2005.
81. NATO (2005): »www.nato.int/kfor/kfor/kfor_hq.htm«. 27. 07. 2005.
82. NATO (2005): »www.nato.int/issues/afganistan/«. 27. 07. 2005.
83. NATO revija (2004): »www.nato.int/docu/review/2004/issue3/slovene/summaries.html«. 25. 07. 2005.
84. NATO Logistic Handbook (1997): »www.nato.int/docu/logi-en/1997/lo-503.htm«. 14. 04. 2005.
85. OAS (2005): »www.oas.org«. 10. 01. 2005.
86. OAU-IPA Seminar on Peacemaking and Peacekeeping Addis Ababa (1998): »www.ipacademy.org/Publications/Reports/Africa/PublRepoAfriOAU_IPAPrint.htm«. International Peace Academy. 23. 06. 2005.

87. OECS (2005): »www.oecs.org«. 23. 06.2005.
88. OSCE (2004): »www.osce.org«. 20. 02. 2004.
89. OSCE (2004): »www.osce.org/general/participating_states/«. 19. 02. 2004.
90. OSCE (2005): »www.osce.org/about/13510.html«. 10. 04. 2005.
91. Pollick, Sean (2000): »www.journal.forces.gc.ca/engraph/Vol1/no3/pdf/57-63_e.pdf«. Civil – Military Cooperation: A new tool for peacekeepers. Canadian Military Journal, autumn 2000, str. 57-63. 23. 06. 2005.
92. Portal Evropske unije (2005): »www.europa.eu.int/comm/external_relations/un/publ/pack/4.pdf«. 11. 04. 2005.
93. Portal Evropske unije (2005): »www.europa.eu.int/abc/index_sl.htm«. 11. 04. 2005.
94. Prlenda, Antonio (2004): »www.balkan-info.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2004/12/03/feature-01«. Southeast European Times: EUFOR Officially Replaces SFOR in BiH. 11. 04. 2005.
95. ReliefWeb, (2005): »www.reliefweb.int«. Upravitelj: UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs – OCHA. 10. 04. 2005.
96. Reychler, Luc (2005): »www.gmu.edu/academic/pcs/reychler«. Field Diplomacy: A New Conflict Prevention Paradigm. 20. 04. 2005.
97. SAARC (2005): »www.saarc-sec.org«. 23. 06. 2005.
98. SADC sub-regional consultations on the preparations for the 2002 world summit on sustainable development (2001): »www.johannesburgsummit.org/html/prep_process/africa/sadc_prepcom_report.pdf«. 14. 04. 2005.
99. SAIS (2004): »www.sais-jhu.edu/cmtoolkit/approaches/peacekeeping/evolution.html#anchor1«. School of Advanced International Studies, John Hopkins University, Washington D. C.. 20. 04. 2005
100. Skelly, Jack (2000): »www.findarticles.com/p/articles/mi_m1571/is_34_16/ai_65133106«. News World Communications, Inc: Insight on the News - Cheney Showed Mettle in Grenada, 11.09.2000. 23. 06. 2005.
101. Sokolov, Alexander (1997): »www.memo.ru/hr/hotpoints/peace/peacekeep.htm«. Restructuring the Global Military Sector: Volume I: New Wars: Russian Peace-keeping Forces in the Post-Soviet Area. 26. 07. 2005.

102. Soni, Shannon-Marie (2005): »www.cowac.org/whitehelmet101.html«. White Helmets 101. 23. 06. 2005.
103. Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku, ZDA (2002): »www.un.int/slovenia/sistem.html«. 12. 01. 2004.
104. The United Nations (2004): »www.un.org«. 12. 01. 2004.
105. The United Nations (2000): »un.org/Depts/dpko/dpko/pub/pdf/13.pdf«. 24. 04. 2005.
106. The United Nations (1995): »www.un.org/documents/ga/docs/50/plenary/a50-215.htm«. 23. 06. 2005.
107. The United Nations (1995): »www.un.org/documents/ga/res/50/a50r019.htm«. 18. 05. 2005.
108. The United Nations (2004): »www.un.org/Docs/SG/agpeace.html«. 19. 02. 2004.
109. The United Nations (2005): »www.un.org/Depts/dpko/missions/ungomap/mandate.html«. 12. 01. 2004.
110. The United Nations (2004): »www.un.org/peace/reports/peace_operations/«. 19. 02. 2004.
111. The United Nations – Cooperation with regional organizations (2005): »www.un.org/Docs/SG/SG-Rpt/ch4f.htm«. 10. 04. 2005.
112. The United Nations (2005): »www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm«. 14. 05. 2005.
113. The United Nations (2005): »un.org/Depts/dpko/dpko/pub/year_review04/snap/pdf«. 14. 05. 2005.
114. The United Nations (2005): »www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/pages/timeline.html«. 21. 05. 2005
115. The United Nations (2005): »www.un.org/Depts/dpko/dpko/faq/q8.htm«. 24. 04. 2005.
116. The United Nations (2005): »un.org/Overview/unmember.html«. 14. 05. 2005.
117. The United Nations (2005): »un.org/peace/ppbm.pdf«. 14. 05. 2005.
118. UN News Centre (2005): »www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=14342&Cr=haiti&Cr1=«. 23. 06. 2005.
119. United Nations Associations of GB and N. Ireland (2004): »www.una-uk.org/UN&C/Peacekeeping.html«. United Nations Peacekeeping. 18. 05. 2005.

6 PRILOGE

6.1 NATO definicija zvrsti mirovnih operacij

Po NATO definiciji obstaja več zvrstitev Operacij za podporo miru (Peace Support Operations – PSO): so večfunkcionalne operacije, ki vključujejo vojaške sile ter diplomatske in humanitarne agencije. Oblikovane so tako, da izpolnjujejo humanitarne cilje ali dolgoročne politične ureditve ter so vodene, podprte s strani mandata OZN ali OVSE:

- *Operacije z ohranjanje miru* (Peacekeeping Operations – PK): običajno so podprte s strani VI. poglavja UL OZN z privolitvijo glavnih strani v konfliktu, za opazovanje in lažje sprejemanje mirovnih sporazumov. (*Joint Warfare Publications 3-50: 1-1*).
- *Operacije za vsiljevanje miru* (Peace Enforcement – PE): podprte so s strani VII. poglavja UL OZN, privolitev glavnih strani v konfliktu pa ni določena. Oblikovane so za ponovno vzpostavitev miru ter vzdrževanje miru in pa za uveljavitev terminov v mandatu. (*Joint Warfare Publications 3-50: 1-2*).
- *Ukrepi za preprečevanje spopadov* (Conflict Prevention): običajno so podprti s VI. poglavjem UL OZN in zajemajo diplomatsko iniciativo za preprečitev da bi nesporazumi prerasli v oborožene konflikte ali če se le ti pojavijo, da se ne razširijo. Vključujejo tudi misije za iskanje dokazov, konzultacije, opozorila ter opazovanje. (*Joint Warfare Publications 3-50: 1-2*).
- *Operacije za ustvarjanje miru* (Peacemaking): pokrivajo diplomatske aktivnosti, ki se vodijo po začetku konflikta s ciljem ustvariti premirje ali hitro mirno rešitev. Vključujejo posredovanje, pomiritev oziroma spravo, diplomatski pritisk, izolacije in sankcije. (*Joint Warfare Publications 3-50: 1-2*).
- *Operacije za izgradnjo miru* (Peace Building): pokrivajo dejanja s katerimi podpirajo politične, ekonomske, socialne in vojaške ukrepe ter strukture, z ciljem da utrdijo, izgradijo politično ureditev ter posledično izničijo vzroke konflikta. Vključuje mehanizme za spoznanje in podporo struktur, ki izgrajujejo mir in podpirajo ekonomsko preoblikovanje. (*Joint Warfare Publications 3-50: 1-2*).
- *Humanitarne operacije* (Humanitarian Operations): namenjene so lažšanju človeškega trpljenja. Vojaške humanitarne aktivnosti so spremljane ali tudi podprte s strani humanitarnih operacij specialnih civilnih organizacij. (*Joint Warfare Publications 3-50: 1-2*).

6.2 MIROVNE OPERACIJE ZN

1. Junija 1948 je bila vzpostavljena misija *UNTSO*, kjer mirovni opazovalci še danes nadzorujejo premirje v arabsko izraelski vojni.
2. Januarja 1949 opazovalna misija *UNMOGIP* za nadzor premirja med Indijo in Pakistanom, ki prav tako traja še danes.
3. Novembra 1956 je bila vzpostavljena misija *UNEF I* na Srednjem Vzhodu, prvotno z namenom nadzora nad umikom Izraelskih, Francoskih in Britanskih sil iz Egiptovskega ozemlja, nato pa kot blažilna sila med Egiptom in Izraelom, končala se je junija 1967.
4. Junija 1958 je bila vzpostavljena misija *UNOGIL* v Libanonu, z namenom preprečevanja ilegalnega vpada ljudi in vnosa orožja in materiala preko libanonske meje, končala pa se je decembra 1958.
5. Julija 1960 je bila vzpostavljena misija *ONUC* v Kongu, z namenom nadzora umika Belgijskih čet iz ozemlja Konga ter nato za vzdrževanje teritorialne integritete in politične neodvisnosti, preprečevanja civilne vojne ter vzdrževanja reda in miru, končala pa se je junija 1964.
6. Oktobra 1962 je bila vzpostavljena misija *UNSF* v zahodni Novi Gvineji, z namenom vzdrževanja miru in varnosti ter nadzorom premirja med Indonezijo in Nizozemsko, končala pa se je aprila 1963.
7. Julija 1963 je bila vzpostavljena opazovalna misija *UNYOM* v Jemnu, z namenom opazovanja izvajanja dogovora o umiku sil, končal pa se je septembra 1964.
8. Marca 1962 je bila ustanovljena misija *UNFICYP* na Cipru, z namenom preprečitve bojevanja med Grškimi in Turškimi Ciprčani ter vzdrževati red in mir in vzpostaviti normalne pogoje, nato pa je misija ostala z namenom nadzora premirja, vzdrževanja nevtralne cone in humanitarnih aktivnosti, misija pa še vedno poteka.
9. Maja 1965 je bila vzpostavljena misija *DOMREP* v Dominikanski republiki, ki je nadomestila sile OAS v misiji IAPF, ko je bil sklenjen sporazum, z namenom opazovanja in poročanja o kršitvah premirja, končala pa se je oktobra 1966.
10. Septembra 1965 pa je bila vzpostavljena opazovalna misija *UNIPOM* v Indiji in Pakistanu, z namenom nadzorovanja premirja vzdolž njune meje in umika sil, končala pa se je marca 1966. (*The United Nations, 2005: www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/pages/timeline.html*).

11. Kar nekaj let je minilo od zadnje vzpostavljene mirovne operacije, da je bila oktobra 1973 vzpostavljena operacija *UNEF II* na Srednjem Vzhodu, z namenom nadzora premirja med Egiptom in Izraelom, nato pa tudi za nadzor nad razmestitvijo njunih sil in vzpostavitvijo nevtralne cone med njima, operacija se je končala julija 1979.

12. Junija 1974 je bila vzpostavljena operacija *UNDOF* na Golanski planoti, z namenom nadzora nad izvajanjem mirovnega sporazuma in vzdrževanjem premirja med Izraelskimi in Sirijskimi silami, operacija pa še vedno poteka.

13. Maja 1978 je bila vzpostavljena operacija *UNIFIL* v Libanonu, z namenom nadzorovati umik Izraelskih sil iz Libanona, ponovno vzpostaviti mednarodni mir in varnost ter pomagati Libanonski vladi ponovno vzpostaviti oblast, operacija pa še vedno poteka. (*The United Nations, 2005: www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/pages/timeline.html*).

14. Po desetih letih, je bila maja 1988 vzpostavljena operacija *UNGOMAP* v Afganistanu in Pakistanu, z namenom izpolnjevati Ženevski sporazum glede spremljanja nevmešavanja obeh strani v ena drugo, prostovoljno vrnitvijo beguncev in umikom Sovjetskih sil ter nato nadzor nad izvajanjem dogovora, operacija pa se je zaključila marca 1990.

15. Avgusta 1988 je bila vzpostavljena operacija *UNIIMOG* v Iraku in Iranu, z namenom nadzora nad izvajanjem premirja, operacija se je končala februarja 1991.

16. Januarja 1989 je bila vzpostavljena operacija *UNAVEM I* v Angoli, z namenom preverjanja umika kubanskih sil iz Angole, končala se je junija 1991.

17. Aprila 1989 je bila vzpostavljena operacija *UNTAG* v Namibiji, z namenom nadzora poštenih volitev v postopku neodvisnosti Namibije, končala se je marca 1990.

18. Novembra 1989 pa je bila vzpostavljena operacija *ONUCA* v Srednji Ameriki, z namenom izvajanja sprejetega sporazuma med vladami Gvatemale, Hondurasa, Kostarike, Nikaragve in Salvadorja, nato pa je imela še nalogo nadzora nad premirjem, ločevanje strani v konfliktu in demobilizacijo nikarguaških odporiških gibanj, končala se je januarja 1992. (*The United Nations, 2005: www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/pages/timeline.html*).

Po letu 1990 pa je vzpostavljanje mirovnih operacij skokovito naraslo, kar je bilo predvsem padec bipolarnosti v mednarodni skupnosti, lažji dogovori petih stalnih članic VS OZN o sprejetju mandata in manjša uporaba njihovega veta o nestrinjanju.

19. Aprila 1991 je bila vzpostavljena opazovalna operacija *UNIKOM* v Iraku in Kuvajtu, z namenom nadzora demiliziranih con vzdolž Iraško Kuvajtske meje, odvrniti kršitve na meji in poročati o sovražnih akcijah, operacija se je zaključila oktobra 2003.
20. Junija 1991 je bila vzpostavljena operacija *UNAVEM II* v Angoli, ki je z vojaškimi silami in civilno policijo pomagala Angolski vladi in UNITA izvajati mirovni dogovor, hkrati pa so opazovalci nadzirali izvajanje volitev, operacija se je končala februarja 1995.
21. Julija 1991 se je začela operacija *ONUSAL* v Salvadorju, ki je bila vzpostavljena z namenom izvajanja dogovorov med vlado Salvadorja in stranjo FFMN, ki bi končali civilno vojno, dogovor pa naj bi zajemal prekinitve ognja, reformo in zmanjšanje oboroženih sil, ustanovitev novih policijskih sil, reformo sodstva in volilnega sistema, človekove pravice ter ekonomske in socialne zadeve ter nadzoruje volitve, operacija se zaključila aprila 1995.
22. Aprila 1991 je bila vzpostavljena misija *MINURSO* v Zahodni Sahari, z namenom izvajanja premirja in organiziranja referendumov, operacija pa poteka še danes.
23. Oktobra 1991 je bila vzpostavljena operacija *UNAMIC* v Kambodži, z namenom pomagati vzdrževati mir političnim kamboškimi strankam do ustanovitve nove oblasti, operacija se je zaključila marca 1992 z vključitvijo v novo operacijo *UNTAC*, ki je bila vzpostavljena z namenom izvajanja sporazuma glede konfliktov v državi in je zajemala razoroževanje in demobilizacijo oboroženih sil, nadzor policije, kontrolo administracije, človekove pravice, begunce, organizacijo in izvajanje volitev, operacija pa se je končala septembra 1993.
24. Februarja 1992 pa je bila vzpostavljena operacija *UNPROFOR* v nekdanji Jugoslaviji, prvotno je bila operacija ustanovljena za namen demilitarizacije določenih območij, nato pa se je mandat razširil na BiH za podporo razdeljevanja humanitarne pomoči, nadzora območij prepovedi letenja in varnih območij ter razširila se je tudi na Makedonijo z nalogo preventivnega nadzora obmejnih delov, operacija se je zaključila decembra 1995.
25. Aprila 1992 se je začela operacija *UNOSOM I* v Somaliji, z namenom nadziranja prekinitve ognja, usmerjanja humanitarne pomoči in njihovo varno dostavo, kasneje je sodelovala tudi z UNITAF za varno dostavo humanitarne pomoči, končala pa se je marca 1993.
26. Decembra 1992 je bila vzpostavljena operacija *ONUMOZ* v Mozambiku, z namenom nadzora mirovnega sporazuma, prekinitve ognja, demobilizacije sil, policijske nevtralnosti in volitev, humanitarne pomoči in čiščenje min, končala pa se je decembra 1994.

27. Marca 1993 je bila vzpostavljena operacija *UNOSOM II* v Somaliji, ki je prevzela naloge UNITAF z namenom zagotoviti varno okolje za humanitarno pomoč tudi z prisilnimi ukrepi ter nadzorom prekinitve ognja, zmanjševanjem oborožitve sil, čiščenje minskih polj in pomoč pri vrnitvi beguncev, operacija se je končala marca 1995.
28. Junija 1993 je bila začeta opazovalna operacija *UNOMUR* v Ugandi in Ruandi, z namenom nadzora meje med njima in preprečitve, da ne bi čez mejo dobivali vojaške pomoči, končala pa se je septembra 1994.
29. Avgusta 1993 je bila vzpostavljena opazovalna operacija *UNOMIG* v Gruziji, z nalogo preverjanja prekinitve ognja, ki se razširi z silami CIS ter poteka še danes.
30. Septembra 1993 je bila začeta operacija *UNOMIL* v Liberiji in je bila namenjena kot pomoč ECOWAS in njihovim silam ECOMOG z nalogami nadzora prekinitve ognja in demobilizacije, preiskuje kršitve človekovih pravic, končala pa se je septembra 1997.
31. Septembra 1993 je bila vzpostavljena operacija *UNMIH* na Haitiju, z nalogo modernizirati njihove sile in vzpostaviti nove policijske sile ter ustvariti pogoje za nove, poštene volitve, končala pa se je junija 1996.
32. Oktobra 1993 se je začela operacija *UNAMIR* v Ruandi, ki je najprej imela nalogo nadzora nad prekinitvijo ognja, nato pa še humanitarna pomoč, varovanje človekovih pravic in vračanje beguncev, zaključila se je marca 1996.
33. Maja 1994 je bila začeta operacija *UNASOG* v Čadu in Libiji z nalogo nadzora umika Libije iz ozemlja Čada, končala se je hitro, že junija 1994.
34. Decembra 1994 je bila vzpostavljena operacija *UNMOT* v Tadžikistanu, z pomočjo sil CIS nadzorovati prekinitve ognja, končala se je maja 2000.
35. Februarja 1995 je bila začeta operacija *UNAVEM III* v Angoli, z namenom pomagati angolski vladi pri vzpostavljanju miru ter doseganju narodne sprave ter z nalogami nadzora prekinitve ognja, razoroževanja, humanitarna pomoč, čiščenje minskih polj, končala se je junija 1997.
36. Marca 1995 se je začela operacija *UNCRO* na Hrvaškem, z nalogami izvajanja dogovora prekinitve ognja, nadzorom demilitarizacije, konča pa se januarja 1996.
37. Marca 1995 je bila vzpostavljena operacija *UNPREDEP* v Makedoniji, z nalogo spremljanja razvoj v mejnem območju med Makedonijo in Albanijo, končala se je februarja 1999.
38. Decembra 1995 je bila začeta operacija *UNMIBH* v BiH, z delovanjem na področju vladanja v državi, policijsko reformo, humanitarno pomoč, begunci, človekove pravice, volitve in obnovo infrastruktur in ekonomije, končala se je decembra 2002.

39. Januarja 1996 je bila vzpostavljena operacija *UNTAES* na Hrvaškem, z nalogami nadziranja demilitarizacije, vrnitve beguncev, izvajanjem volitev, končala pa se je januarja 1998.
40. Februarja 1996 se je začela operacija *UNMOP* v Prevlaki z namenom prevzeti naloge UNCRO, predvsem nadzor nad demilitarizacijo, končala se je decembra 2002.
41. Julija 1996 je bila začeta operacija *UNSMIH* na Haitiju, da bi pomagala modernizirati vojaške sile in novo policijo ter ustvari pogoje za svobodne in pravične volitve, končala pa se je julija 1997.
42. Januarja 1997 je bila vzpostavljena operacija *MINUGUA* v Gvatemali, ki je z vojaškim delom izvajala dogovor o prekinitvi ognja, ločitev sil in demobilizacijo, končala pa se je maja 1997.
43. Julija 1997 se je začela opazovalna operacija *MONUA* v Angoli, z namenom pomagati vzpostaviti mir in narodno spravo, končala se je februarja 1999.
44. Avgusta 1997 je bila sprejeta operacija *UNTMIH* na Haitiju, z namenom nadaljevati končano operacijo UNMIH in pomagati profesionalizirati nacionalno politiko, končala se je novembra 1997.
45. Decembra 1997 je bila začeta operacija *MIPONUH* na Haitiju, prav tako kot naslednica operacije UNMIH, z nalogo pomagati profesionalizirati nacionalno politiko.
46. Januarja 1998 je bila vzpostavljena operacija *UNPSG* na Hrvaškem za nadziranje delovanja njihove policije, končala se je oktobra 1998.
47. Aprila 1998 se je začela operacija *MINURCA* v Centralni afriški republiki, z namenom pomagati vzdrževati varnost in stabilnost, nadzirati razoroževanje in svetovati pri obnovi nacionalne politike in volitev, končala se je februarja 2000.
48. Julija 1998 se je vzpostavila operacija *UNOMSIL* v Sierra Leone, z nalogo nadziranja vojaške in varnostne situacije, razoroževanja in demobilizacije, končala pa oktobra 1999.
49. Junija 1999 se je začela operacija *UNMIK* na Kosovu, z nalogo pomagati pri administraciji in izvršni oblasti, vključno z pravom, rehabilitacijo prostora in pripravo volitev, odvija pa se še danes.
50. Oktobra 1999 je bila vzpostavljena operacija *UNAMSIL* v Sierra Leone, z namenom pomagati izvajati mirovni sporazum ter pomoč pri razoroževanju, mobilizaciji, pomagati vladi pri redu in izvajanju volitev, odvija pa se še danes.
51. Oktobra 1999 se je začela operacija *UNTAET* v Vzhodnem Timorju, z namenom pomagati državam v prehodu k neodvisnosti, organizirati volitve in ustvariti načela z pravo in človekove pravice, končala se je maja 2002.

52. Novembra 1999 je bila vzpostavljena operacija *MONUC* v Kongu, za spremljanje sporazuma o premirju ter nato še nadzor nad prekinitvijo ognja, odvija pa se še danes. (*The United Nations, 2005: www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/pages/timeline.html*).

53. Julija 2000 je bila vzpostavljena operacija *UNMEE* v Etiopiji in Eritreji, z namenom vzdrževanja dogovorov med stranmi in verifikacijo premirja ter nato še nadzora kršitev sovražnosti, namestitev sil na začasna varnostna območja, odvija pa se še danes.

54. Maja 2002 se je začela operacija *UNMISSET* v Vzhodnem Timorju za pomoč pri predaji operativnih odgovornosti pri neodvisnosti, odvija se še danes.

55. Septembra 2003 je bila vzpostavljena operacija *UNMIL* v Liberiji za podporo izvajanja dogovora o prekinitvi ognja, varovanje osebja ZN in civilistov, pomagati pri nacionalni varnostni reformi, traja pa še danes.

56. Aprila 2004 je bila vzpostavljena operacija *UNOCI* na Slonokoščeni obali, ki je nasledila politično operacijo MINUCI, z nalogo pripraviti strani da bi spoštovale mirovni sporazum, odvija se še danes.

57. Junija 2004 je bila začeta operacija MINUSTAH na Haitiju, z namenom prevzeti naloge večnacionalnih sil MIF, prav tako pa operacija še ni končana.

58. Junija 2004 je bila vzpostavljena operacija ONUB v Burundiju, z namenom pomagati vzdrževati mir in nacionalno spravo, odvija pa se še danes.

59. Najnovejša operacija, ki pa je bila vzpostavljena, pa je marca 2005 operacija UNMIS v Sudanu, z namenom izvajati in podpirati dosežen mirovni sporazum med Sudansko vlado in sudansko osvobodilno milico, ter pomagati pri humanitarnih zadevah in varovati človekove pravice. (*The United Nations, 2005: www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/pages/timeline.html*).

Poleg njih pa je bilo vzpostavljenih še deset političnih mirovnih operacij ZN: 1995 UNPOS v Somaliji, 1997 Urad posebnega predstavnika GS za regijo Velika jezera, 1999 UNOGBIS v Gvineji Bissau, 1999 UNSCO na Srednjem zahodu, 2000 BONUCA v Centralnoafriški republiki, 2000 UNTOP v Tadžikistanu, 2001 Urad posebnega predstavnika GS za Zahodno Afriko, 2002 je bila vzpostavljena UNAMA, 2003 UNAMI v Iraku in 2004 UNOMB v Bougainville (*The United Nations, 2005: www.un.org/peace/ppbm.pdf*).

6.3 IDENTIFICIRANE MIROVNE OPERACIJE GLEDE NA LETO VZPOSTAVITVE V OBDOBJU 1947 - 2004

LETO/ ORG.	OZN	OVSE	NATO	OAS	AL	ASEAN	AU	ECOWAS	CIS	EU	MFO MNF
1945- 88	UNTSO, UNMOGIP, UNEF I, UNOGIL, ONUC, UNSF, UNYOM, UNFICYP, DOMREP, UNIPOM, UNEF II, UNDOF, UNIFIL, UNGOMAP, UNIMOG			DOM.REP., KOSTARIKA, HONDURAS	KUVAJT, LIBANON					PERZIJSKI Z.	SINAJ, LIBANON
1989	UNAVEM I, UNTAG, ONUCA										
1990								LIBERIJA			
1991	UNIKOM, UNAVEM II, ONUSAL, MINURSO, UNAMIC										
1992	UNPROFOR, UNOSOM I, ONUMOZ	YU, MAKEDONIJA, GRUZIJA							MOLDAVIJA, GRUZIJA	BIVŠA JUGOSLAVIJA	
1993	UNOSOM II, UNOMUR, UNOMIG, UNOMIL, UNMIH, UNAMIR,	MOLDAVIJA, ESTONIJA, LATVIJA		MICIVIH			OMIB		TADŽIKISTAN		
1994	UNASOG, UNMOT	TADŽIKISTAN, BiH, UKRAJINA,							GRUZIJA	WEUPF BiH	
1995	UNAVEM III, UNCRO, UNPREDEP, UNMIBH, UNPOS	ČEČENIJA, BiH	IFOR								
1996	UNTAES, UNMOP, UNSMIH	HRVAŠKA	SFOR								
1997	MINUGUA, MONUA, UNTMIH, MIPONUH, PREDST.GS- V.JEZERA	ALBANIJA					OMIC			ALBANIJA, HRVAŠKA, KOSOVO	
1998	UNPSG, MINURCA, UNOMSIL	BELORUSIJA, KOSOVO	MAKEDONIJA					SIERRA LEONE			
1999	UNMIK, UNAMSIL, UNTAET, MONUC, UNOGBIS, UNSCO	KOSOVO	KFOR				KONGO			WEUDAM Hrvaška	
2000	UNMEE, BONUCA, UNTOP										
2001	PREDSTAVNIK GS – Z.AFRIKA	SRBIJA in ČG									
2002	UNMISSET, UNAMA		MAKEDONIJA								
2003	UNMIL, UNAMI		ISAF				AMIB	ECOMICI na Slonokošč. o.		CONCORDIA, ARTEMIS, EUPM, PROXIMA	
2004	UNOCI, MINUSTAH, ONUB, UNOMB						AMIS	ECOMIL Liberija		ALTHEA, EUJUST Gruzija	